

**Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Katedra dějin a didaktiky dějepisu**

Bakalářská práce

**Kulturní aktivity v městě
Domažlice**

Autorka práce: Tereza Macháčková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Pokorný, CSc.

2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Kulturní aktivity v městě Domažlice“ vypracovala samostatně pod vedením doc. PhDr. Jiřího Pokorného, CSc., s použitím odborné literatury a pramenů, uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Postřekově dne 17. 6. 2011

Tereza Macháčková

Zde bych chtěla poděkovat panu doc. PhDr. Jiřímu Pokornému, CSc. za vedení práce a připomínky k ní. Dále bych chtěla vyjádřit svůj dík paní Mgr. Kristýně Pinkrové, která mi umožnila bádání v Archivu muzea Chodska, a paní Mgr. Marii Johánkové, která zkontrolovala text po jazykové a gramatické stránce. Ještě bych chtěla projevít své díky všem, kteří si mou práci přečetli a vyjádřili svoje připomínky.

Anotace

Tato práce se zabývá kulturními aktivitami obyvatel města Domažlice v letech 1880 - 1899 očima týdeníku Posel od Čerchova. Jejím úkolem je předvést jednotlivé kulturní počiny tak, jak byly prezentovány v tehdejších novinách. Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola stručně pojednává o tom, co je to kultura a jaké projevy se nejčastěji vážou na 19. století, respektive na jeho druhou polovinu. Další část představuje dějiny Domažlic v tom samém století, abychom si dokázali vytvořit alespoň minimální představu o rozvoji a podobě města. Součástí je popis politického a hospodářského stavu ve městě ve vymezených letech, včetně přehledu institucí, které se v Domažlicích v té době nacházely. Poslední část ukazuje kulturní aktivity obyvatel obce tak, jak byly prezentovány v nejstarších místních novinách. Zde se objevuje odpověď na otázku, jak lidé v Domažlicích žili a čemu se věnovaly, nebo lépe řečeno, jaké měli kulturní vyžití?

Klíčová slova: kultura, kulturní aktivity, 19. století, období mezi lety 1880 - 1899, Domažlice, spolky a spolkové aktivity, Hospodářská, průmyslová a národopisná výstava, školství, jubilea, pocty významným osobnostem, pomník Antonína Příhody, Pamětní deska Boženy Němcové, Pamětní deska Petra Fastra, nadace, církevní události

The Annotation

This written work deals with cultural activities of the inhabitants of the town Domažlice between the years 1880 – 1899. The used information is taken from the “Posel od Čerchova” newspaper. The aim of the work is to show particular cultural events as they were presented in the newspaper. The work is divided into three chapters. The first chapter is focused on the concept of culture. It explains the importance of the word culture and events that happened in the 19th century, especially in the second half of the 19th century. The middle part introduces us into the history of Domažlice in the 19th century. We want to create at least a minimal concept of the city development and of the form of the city. We describe the political and economic level of the city in the defined years. We include institutions which were there. The last part shows the cultural activities of the inhabitants the way they were presented in the local newspapers. We answer the question how people lived in a small town and what cultural life they had.

Keywords: culture, cultural activities, 19th century, period between the years 1880 - 1899, Domažlice, clubs and club activities, Economic, industrial and ethnographic exhibition, education, anniversaries, honor outstanding personalities, monument of Antonín Příhoda, memorial plaque of Božena Němcová, memorial plaque of Petr Fastr, foundations, church events

ÚVOD	5
1 KULTURA A KULTURNÍ AKTIVITY	8
2 DĚJINY MĚSTA DOMAŽLICE V 19. STOLETÍ	11
3 KULTURNÍ AKTIVITY V MĚSTĚ DOMAŽLICÍCH	18
3.1 SPOLKY A JEDNOTY ZALOŽENÉ V LETECH 1880 - 1899	18
3.1.1 Červený kříž	18
3.1.2 Ústřední matice školská.....	18
3.1.3 Krejcarový spolek.....	21
3.1.4 Národní jednota pošumavská	22
3.1.5 Včelařská jednota.....	23
3.1.6 Řemeslnicko-živnostenská jednota	24
3.1.7 Akademický spolek Chod.....	26
3.1.8 Vlastenecký ženský spolek pro království České.....	28
3.1.9 Politický spolek	29
3.1.10 Vlastenecký dobročinný spolek paní a dívek Božena Němcová.....	31
3.1.11 Muzejní spolek.....	34
3.1.12 Spolek velocipedistů	35
3.1.13 Dělnické spolky	37
3.1.14 Klub českých turistů	39
3.1.15 Katolická jednota	41
3.1.16 Divadelní spolky.....	43
3.1.16.1 Spolek divadelních ochotníků.....	43
3.1.16.2 Divadelní spolek Havlíček.....	44
3.2 HOSPODÁŘSKÁ, PRŮMYSLOVÁ A NÁRODOPISNÁ VÝSTAVA V DOMAŽLICÍCH	46
3.2.1.1 Účast místních spolků na výstavě	55
3.2.1.2 Národní slavnost	57
3.3 ŠKOLSTVÍ	58
3.3.1 Průmyslová škola pokračovací.....	58
3.3.2 Vzdělávací kurz pro dívky.....	60
3.3.3 Odborné kurzy.....	61
3.3.4 Školní jubilea.....	62
3.4 VÝZNAMNÁ VÝROČÍ.....	64
3.5 POCTY VÝZNAMNÝM OSOBNOSTEM.....	66
3.5.1 Pomníky a pamětní desky	69
3.5.1.1 Památník Antonína Příhody	69
3.5.1.2 Pamětní deska Boženy Němcové	73
3.5.1.3 Pamětní deska Petra Fastra	75
3.6 NADACE	76
3.7 CÍRKEVNÍ UDÁLOSTI.....	77
ZÁVĚR	80
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	84
SEZNAM PŘÍLOH	

Úvod

Dějiny nevytvářejí pouze války, rebelie nebo mírová jednání. Jsou to také kulturní události, které se zapisují do historie měst a ovlivňují je. Formují dějiny, chování lidí i vzhled obcí. Někdy však bývají přecházeny, jako tomu je v případě Domažlic. Velmi významným, ale i přehlíženým obdobím, které v podstatě rozhodlo o dnešní podobě města, je v tomto ohledu druhá polovina 19. století. Bohužel je dnes možné vidět pouze podobu města, kterou mu kulturní události té doby vtiskly, nikoliv však životy lidí, kteří tento vzhled vytvářeli. A právě to se pokusíme svou prací přiblížit čtenáři. Ukážeme, čemu se lidé v Domažlicích věnovali, jak se bavili, na co nebo na koho vzpomínali a co vytvářeli. Jelikož k tomu neexistuje vhodná publikace, použijeme (pro nás dnes běžné komunikační prostředky) výtisky nejstarších novin, které v Domažlicích vycházely, *Posla od Čerchova*. Čtenář bude mít možnost poznat tuto dobu tak, jak ji mohli vidět také tehdejší lidé.

V první části se budeme zabývat tím, co je to kultura a kulturní aktivity a jaký mají tyto činnosti význam - proč se lidé takto aktivizovali. Tímto vytvoříme rámeček, ve kterém se budeme pohybovat při dalším psaní. Jelikož se práce vyloženě netýká pojmu kultura, budou zde použity jen některé vhodné definice. Předem již víme, že se budeme věnovat jen aktivitám, které splní tyto podmínky: akce hromadné, jednorázové, v pořadí první (nikoliv obnovené nebo pravidelné), vždy v rámci města a měšťany pořádané, jen ve vymezených letech (1880 - 1899), vždy realizované (nikoliv pouze zamýšlené nebo neprovedené), ne z iniciativy vyšších státních úřadů. Zmínka v novinách musí být použitelná, tj. více než jeden článek k tématu.

V druhé kapitole budou stručně popsány dějiny města v 19. století, aby si čtenář mohl udělat obrázek o podobě a vývoji města v tomto období (větší důraz budeme klást na druhou polovinu století - z důvodu vymezené datace 1880 - 1899). Více se o dějinách Domažlic zmiňovat nebudeme, neboť se jedná o rozsáhlé téma, jež pro účely práce není přímo nutné rozvádět. Zmíníme se o hospodářských a politických dějinách, ale jen velmi stručně - nebudeme uvádět třeba to, že město volilo své zástupce na říšskou a zemskou radu, protože to jsou také poměrně obsírná témata a ovlivňují dění v Domažlicích jen v případě voleb. Zmíníme také výskyt

různých odvětví průmyslu a hospodářství v Domažlicích, na což by v další kapitole měla tematicky navazovat výstava roku 1893.

Třetí kapitola se bude vztahovat k období mezi léty 1880 a 1899. Důvodem takto zvolené datace byl čilý stavební ruch, který ve městě probíhal. Byly postaveny budovy gymnázia, chlapecké školy a radnice, které je možné dodnes vidět. Zaměříme se na kulturní aktivity lidí, kteří v Domažlicích v té době žili. Pro lepší přehlednost se na začátku práce seznámíme se spolky, které se na kulturním ruchu velmi výrazně podílely. Budeme se věnovat především ustanovujícímu aktu (jako jedné z kulturních aktivit obyvatel města) a poté působení spolku v prvním roce jeho existence. Další kulturní aktivity zmíněné z následujících let jsou uváděny především proto, že splňují podmínky práce (viz výše). Co se týče hlavních představitelů spolků, uvádíme je z toho důvodu, aby si čtenář dokázal představit, kolik obyvatel města se na kulturních aktivitách podílelo. Veškeré informace budeme čerpat z novinových článků, takže to, co se v novinách neobjevilo, nebude uvedeno ani zde v práci. Některé aktivity by pak měly samy vypovědět o tom, čemu se spolek věnoval, nebo alespoň, jak se projevoval v Domažlicích. Bohužel zde není prostor k tomu, abychom se detailně věnovali povaze jednotlivým spolkům (protože dáváme přednost jejich činnosti). Zaměříme se také na školství (neboť rozvoj vzdělání se odráží také v kultuře), ale jen na nově vzniklé kurzy a školy. Ostatní vzdělávací ústavy v Domažlicích zmíníme pouze v souvislosti s oslavami jejich výročí. Více se jim věnovat nebudeme, protože školství jako takové není obsahem práce. Čtenář bude mít možnost seznámit se také s oslavami významných osobností a s různými projevy úcty k nim. Na závěr zmíníme církevní události, protože naším úmyslem je obsáhnout co největší množství různých kulturních podniků. U čtenářů této práce předpokládáme vzhledem ke stručnosti určitou znalost dějin 19. století. Je to z toho důvodu, že byl jediným zdrojem týdeník vycházející v Domažlicích od roku 1872 *Posel od Čerchova*. A tedy co v něm obsaženo nebylo, neobjeví se ani zde. Práci prosím chápejme jako jakýsi z novin vytvořený konstrukt, který se v budoucnu stane podkladem pro detailnější rozpracování a zhodnocení kulturních dějin v Domažlicích v druhé polovině 19. století. Ještě bychom chtěli poznamenat, že při posuzování jednotlivých podniků použijeme pouze ta hodnocení, která se týkala návštěvnosti: pokud byla velká, šlo o úspěšnou akci, jestliže byla malá, pak se příliš nezdařila.

Práce by měla mít také regionální význam, a z toho důvodu uvádíme informace pro některé čtenáře přebytečné, avšak vskutku zajímavé pro místní badatele - např. jména hostinců, ulic, ale i osobností apod.

Hlavním cílem práce bude popsat kulturní aktivity v městě Domažlicích v letech 1880 - 1899 z pohledu týdeníku *Posel od Čerchova*. Odpovíme tak na otázku, čím se zabývali lidé žijící v Domažlicích koncem 19. století.

1 Kultura a kulturní aktivity

Pojem „kultura“ pochází z latinského slova „cultus“, což znamená pěstování a vzdělávání půdy; ošetřování a péče; zušlechťování a pěstění ducha, uctívání a úcta a způsob života nebo životní úroveň.¹ Bývá charakterizována „...jako pěstování, vzdělávání a zušlechťování něčeho, co je schopno vývoje ke zlepšení. V souvislosti s člověkem „rozumíme ten stav ve vývoji člověčenstva, kdy primitivní divošský ráz lidského rodu byl překonán a společnost lidská počíná se utvářeti, organisovati“.² Aby člověk žil, nestačí mu přizpůsobit se přírodě. Aby uspokojil své zájmy - biopsychické a sociální - utváří duchovní a hmotné objekty pro všechny tyto své potřeby. Proces objektivace je základním kulturním jevem a rozlišujeme dva typy: čistě kulturní (např. právo, mravnost, věda, náboženství) a obsahující přírodniny upravované kulturní činností (technika, hospodářství, hmotná organizace). Podle toho tvoří kultura jakýsi celek složený z kulturních útvarů, které vznikají, zanikají, ale hlavně se navzájem prolínají.³

Kultura je souhrnným sociologickým pojmem, který v nejširším slova smyslu označuje všechno to, o co byla přírodní skutečnost lidským přínosem v minulosti a v přítomnosti rozmnožena anebo přetvořena (s vyloučením jevů lidské biologičnosti a jevů individuálně psychických). V sociálním myšlenkovém okruhu německé společnosti je tento pojem vztažen pouze na jevy duchovní - teoretické, etické, estetické, náboženské. Naproti tomu se klade pojem civilizace, který zahrnuje záležitosti hospodářství, techniky a hmotné organizace společnosti, což jsou jevy spíše užité. V sociálním myšlenkovém okruhu anglosaské a francouzské společnosti se tyto pojmy nechápou v protikladu, protože i technika, hospodářství a materiální organizace společnosti jsou součástí kulturního celku a jím určovány stejně jako záležitosti duchovní. Pojmy kultura a civilizace se zde používají jako záměnné. Termínem civilizace sociologové vystihují speciální fáze pokročilejší kultury.⁴

„Kulturu tvoří hodnoty, k nimž se lidé hlásí, normy, které dodržují, a hmotné statky, které vytvářejí.“. Pojmy „kultura“ a „společnost“ se od sebe dají oddělit, ale

¹ Kábrt, 1996, 120.

² Zíbrt, 1999, 349 - 350.

³ Zwicker, 1999, 969.

⁴ Zwicker, 1999, 969.

zároveň se velmi úzce prolínají. Bez společnosti nemůže existovat žádná kultura a toto tvrzení platí také opačně. Lidské kultury se vyznačují mnohotvárností a jejich hodnoty a normy jsou rozmanité a často se zásadně liší - a ty pak oddělují jednu od druhé.⁵

Nositelem a tvůrcem kultury není člověk sám jako individualita, ale vždy v rámci různých společností a v dějinné souvislosti - tradice a tradování.⁶ Kultura je tím, co nám umožňuje poznat povahu nějakého společenství.⁷ Burke říká, že vyjadřuje vždy něco, co některé společnosti měly a co jiné postrádaly.⁸ Z přínosu různých kultur vzniká kultura lidstva.⁹ A protože je úhrnným plodem duchovního života, stává se měřítkem pro hodnocení dějinného významu národa nebo epochy.¹⁰ Historie kultury zahrnuje historii předpokladů v rámci každodenního života, rozmanitá pravidla a zásady, která se objevují v různých místech a dobách a samozřejmě také jevy, které byly dříve považovány za běžné - kultura se začala pojímat jako součást běžného života. Postupně se jakýkoliv projev, dokonce i ten, jehož bychom označili za „nekulturní“, dá považovat za součást kulturního vyjádření společnosti v určité době.¹¹

Původně kultura znamenala pěstování a vzdělávání lidských schopností nad pouhý přírodní stav, tj. vzdělání ducha. Starověk a středověk pro to měl slova „humanitas“ a „civilitas“. V 17. a 18. století se pojem rozšířil o to, co člověk připojuje k přírodě buď na sobě, nebo na jiných předmětech. Přírodou se chápalo to, co bylo člověku vrozeno. Kultura pak zahrnovala všechno to, co za svůj vznik vděčilo vědomému a svobodnému zásahu člověka. Zde rozlišujeme kulturu osobní a věcnou, a to podle toho, zda je kulturní činnost zaměřena na člověka nebo na předměty. Většina kulturních činností se rozprostírá v obou oblastech. Kulturotvorná schopnost je člověku vrozená a pramení z jeho přirozenosti.¹² Vlastní příčiny kultury jsou schopnost a potřeby lidí. Různost vloh a sklonů člověka vede k různosti kulturotvorných povolání, jež se navzájem doplňují pro blaho všech.¹³

⁵ Giddens, 1997, 32 - 40.

⁶ Brugger, 2006, 212 - 213.

⁷ Burke, 2006, 27.

⁸ Burke, 2006, 191.

⁹ Brugger, 2006, 147 - 149.

¹⁰ Kol. autorů, 1929, 238.

¹¹ Burke, 2005, 7 - 10.

¹² Brugger, 2006, 147 - 149.

¹³ Brugger, 2006, 212 - 213.

Také z druhé poloviny 19. století bychom mohli vypočítat na základě kulturních činností povahu doby, nebo naopak z období, v němž lidé žili, určit, jakými činnostmi a proč se zabývali. Především zde jde o potřebu vyjádřit jednotu národa, a to skrze různé akce, které měly aktivizovat co největší množství lidí. Formující se národní společnost, se snažila zaplnit národním obsahem svátky existující nebo vytvořit vlastní spojované s událostmi, kterým přikládala celonárodní význam - ať už něco nového zahajovaly (jako v případě kladení základních kamenů) nebo něco oslavovaly. Národní jednotu bylo možno manifestovat i u příležitosti oslav vynikajících představitelů českého národa. Oslavovány byly především narozeniny významných předáků, vydání nebo ukončení jejich díla. Byl to jediný možný projev národní komunity v rámci centralizované monarchie. V druhé polovině 19. století se takové události staly celospolečenskou záležitostí. Účastnily se jich různé spolky, tělocvičné a pěvecké jednoty a i široká veřejnost. Vypravovány byly z budov, které měly symbolický význam. Byly oslavovány velké postavy české minulosti a centrem slavností se pak stávalo odhalování pomníků či kladení jejich základních kamenů. Z finančních důvodů se jednalo především o pomníky náhrobní. Oslavy slavných rodáků se konaly téměř v každém okresním městě. Celonárodní ráz měly oslavy Palackého nebo památka upálení Mistra Jana Husa (bez ohledu na náboženskou konfesi). Na úroveň národních slavností se povznesla veřejná cvičení, tedy tzv. slety spolku Sokol a dalších. V době monarchie byl zdůrazňován jejich celoslovenský charakter. Za několikaměsíční národní svátek lze s jistou nadsázkou označit i Jubilejní výstavu v roce 1891 a podobné akce stejné povahy.¹⁴ V následujících kapitolách se pokusíme nalézt podobné projevy také v Domažlicích.

¹⁴ POKORNÝ, Jiří; RAK, Jiří. Patroni, svátky a výročí : Slavnosti českého národa. Dějiny a současnost. 2008, roč. 30, č. 8, s. 30 - 36.

2 Dějiny města Domažlice v 19. století

Velmi výrazným obdobím v historii města je právě 19. století. Do té doby hovoříme o Domažlicích jako o nevelkém zemědělském městečku uzavřeném do městského opevnění. Postupně však dochází ke spojování s rozrůstajícím se předměstím a k celkovému rozvoji Domažlic.

Podobu města ovlivnil především ničivý požár v roce 1822, při němž vyhořely takřka dvě třetiny obce. Po něm pak probíhal čilý stavební ruch a město získalo klasicistní přestavbou svou dnešní podobu. Definitivního zbourání se dočkaly také městské brány - hořejší, týnská a předbraní dolejší. Opravou prošel děkanský kostel Narození Panny Marie a kostel U Svatých. Klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie musel být dokonce znovu postaven. Výstavba nových budov probíhala také na předměstích.¹⁵

V polovině 19. století vznikly vojenské kasárny a Střelnice (spolkem domažlických ostrostřelců). Lidé zakládali první manufaktury a továrny. A je to právě průmyslový, hospodářský a podnikatelský ruch, který se v průběhu první poloviny 19. století rozvíjel více než kulturní a národní uvědomění. To potvrdila také Božena Němcová, která zde působila v 50. letech. Přesto byli domažličtí spojeni i s revolucí roku 1848, a to osobou Petra Fastra - místního rodáka.¹⁶

V roce 1850 byl nově zaveden status „okresního města“ a zrušen status „královského města“.¹⁷ Domažlice se staly trvalým sídlem politické a soudní správy okresu.¹⁸

Po pádu Bachova absolutismu hovoříme o období tzv. „vlastenecké práce“. Na této činnosti se podílela především nově vzniklá Měšťanská beseda (1861).¹⁹ Za svůj úkol si stanovila duševní vzdělání a společenskou zábavu - odebráním dovolených časopisů, spolkovou knihovnou, přednáškami a různými zábavami.²⁰ Město navíc začaly navštěvovat různé divadelní společnosti.²¹ V roce 1868 byla v Domažlicích založena tělocvičná jednota Sokol - vlastenecký spolek pečující o národní sebevědomí organizováním různých výletů v krojích, účastí na národních

¹⁵ Procházka, 1993, 24, 27.

¹⁶ Procházka, 1993, 24, 27.

¹⁷ Pelant, J1984, 77.

¹⁸ Pelant, 1984, 77.

¹⁹ Hana, 1971 - 1972 (b), 19 - 20.

²⁰ Stanovy. Fond A4/2d. Měšťanská beseda v Domažlicích. Archiv muzea Chodska.

²¹ Hana, 1971 - 1972 (b), 19 - 20.

slavnostech, pořádáním veřejných cvičení apod.²² O rozvoj hospodářství a řemesel pečoval Hospodářský spolek. Hedvábnický spolek, ze kterého později vznikla Sadařská jednota, se staral o morušové hájky a o obnovení kalounkářského řemesla.²³ V 60. letech však v Domažlicích prosperovala jiná odvětví: punčochářství, hrnčířství, kamnářství a potravinářská živnost.²⁴

V tomto i v následujícím desetiletí byla dále upravována podoba města - zbouraly se zbytky starého městského opevnění pro nové ulice, pokládaly se nové chodníky, obnovovaly staré kašny a vysazovaly nové stromy - vznikaly sady. Postavena byla nová nemocnice a podreálka (předchůdce dnešního gymnázia).²⁵ V roce 1862 byla založena spořitelna a později také záložna - což mělo velký význam, který spočíval v získávání prostředků pro různé aktivity měšťanů. Domažlické expedienství povýšilo na poštovní úřad, který se stal rovnocenným dosud důležitějšímu starému poštovnímu úřadu v Klenčí, kam dříve expedienství svou agendou spadalo.²⁶ Město se roku 1868 stalo centrem politického okresu Domažlice.²⁷

Hospodářská situace obce nebyla na přelomu 70. a 80. let příliš dobrá. Když v roce 1878 nastoupila do čela obce Národní strana, zavedla nové postupy při řešení ekonomické krize, která v Domažlicích panovala. Každý rok se stanovoval rozpočet, který měl udržovat výdaje v rámci příjmů. Důkladně se vymáhaly pohledávky města. Vyřešeny byly problémy také v oblasti zpracovávání a prodeje dřeva, kde docházelo k různým úpravám cen, které vždy polepšily jednotlivci na úkor města.²⁸ Dalším problémem byl způsob, kterým se řešil nedostatek financí. Když nebyly peníze, vykácel se les - mimo turnus, což bylo od té doby zakázáno. Do městského pivovaru byl zvolen nový sládek, který se postaral o zlepšení kvality piva a jeho větší prodej. Zároveň bylo ze strany města zamezeno machinacím s majetkem pivovaru - prodej piva na úvěr, který poté nebyl splácen apod.²⁹ Obecní příjmy se tedy začaly zvyšovat výnosem z obecních lesů a z obecního pivovaru. A

²² *Česká Obec Sokolská* [online]. 2007 [cit. 2011-05-01]. Historie Sokola. Dostupné z WWW: <<http://www.sokol-cos.cz/COS/sokol.nsf/pages/historie-sokola-F6EA>>.

²³ Hana, 1971 - 1972 (b), 19 - 20.

²⁴ Fond A1/1d. BOLOMSKÝ, Karel. Historie města Domažlice 1848 - 1948 Archiv muzea Chodska.

²⁵ Hana, 1971 - 1972 (b), 19 - 20.

²⁶ Hana, 1971 - 1972 (b), 19 - 20.

²⁷ Kuča, 1996, 238 - 239.

²⁸ Před volbami I. *Posel od Čerchova*. 5. 2. 1881, roč. 10, č. 6, Nestr.

²⁹ Před volbami II. *Posel od Čerchova*. 12. 2. 1881, roč. 10, č. 7, Nestr.

díky podpoře finančních ústavů mohlo město dále pečovat o svůj vzhled a rozvoj.³⁰ Ten jistě ovlivnilo také budování silnic a železnic.³¹

Podobu Domažlic v roce 1880 značně změnilo spojení centra s dalšími městskými čtvrtěmi: Hořejší, Týnskou, Dolejší a Bezděkovskou.³² V této souvislosti dodejme, že při sčítání lidu v Domažlicích a na předměstí v roce 1881 byl stav následovný: celkem 610 domů (z toho 19 neobydlených), v nichž žilo 1690 rodin, což znamená celkem 7364 přítomných obyvatel i s vojskem. K německé obcovací řeči se přihlásilo 200 lidí, k české 7136 obyvatel. Zbytek hovořil polsky, slovensky, rusky.... Většina obyvatel byli katolíci, 115 lidí se přihlásilo k židovské víře.³³ Údaje z roku 1890 se příliš nezměnily, uvedme pouze, že zde bylo 629 domů a 7 703 obyvatel.³⁴

V následujících dvaceti letech (1880 - 1899) se ve městě úspěšně rozvíjel průmysl i řemeslo. Velmi slibným odvětvím bylo obuvnictví. Zaznamenalo úspěchy jak na zemské výstavě v Praze v roce 1891, tak také na krajinské výstavě v Domažlicích o 2 roky později.³⁵ Nyní uvádíme (dle sčítání obyvatel z roku 1890) počty zástupců jednotlivých řemesel: 89 obuvnických dílen, 3 cihlářny, 2 tiskárny (Prunar vydával noviny *Posel od Čerchova* a František Nozar *Domažlické listy*), 74 punčochářů, 108 krejčích, 58 hrnčírů a kamnářů, 28 řeznictví, 12 pekařství, 10 mlýnů a 6 cukrářství. V menším počtu se zde udrželo jirchářství, mydlářství, koželužství, kožešnictví, rukavičkářství, provazníci a hřebenaři. Fungovala zde také pila založená panem Wolfem, na jejíž činnost navazovala další řemesla, jako např. truhlářství (16 dílen). Do úpadku se v té době dostalo: tkaninářství, tkalcovství, plátenictví a soukenictví.³⁶ Ve městě se konaly týdenní trhy každý čtvrtek, výroční trhy - např. Martinský - a denní trhy.³⁷ V první polovině 90. let 19. století byla za městem postavena městská jatka.³⁸

Průmysl v Domažlicích zastupovala rafinérie cukru a obecní pivovar. Cukr se vyvážel do Itálie, Švýcarska, Rumunska, Bulharska i Egypta. K pivovaru byly v roce 1880 dostavěny sklepy, o 2 roky později varna a následně byl pivovar

³⁰ Fond A1/1d. BOLOMSKÝ, Karel. Historie města Domažlice 1848 - 1948 Archiv muzea Chodska.

³¹ Pelant, 1984, 76.

³² Kuča, 1996, 238 - 239.

³³ Sčítání lidu v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 19. 2. 1881, roč. 10, č. 8, s. Nestr.

³⁴ Kuča, 1996, 238 - 239.

³⁵ Fond A1/1d. BOLOMSKÝ, Karel. Historie města Domažlice 1848 - 1948 Archiv muzea Chodska.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Z kroniky o činnosti nynější obecní správy. *Posel od Čerchova*. 18. 5. 1895, roč. 24, č. 20, nestr.

vybaven parním strojem. Jeden domažlický pivovar byl soukromý a další 2 pivovary byly měšťanské - patřily právovárečným měšťanům (do správy města v roce 1887). Obchod byl také jednou z prosperujících oblastí, o čemž svědčí příslušnost 9 místních obchodníků k 1. voličskému sboru.³⁹ Ve městě stála strojárna Karla Ladislava Hájka a opravna šicích strojů Josefa Kauba. Zmíňme také cihelny, jejichž výroba čítala ročně kolem 800 000 cihel. Dále se zde nacházel Kranzfelderův fotografický salón a ateliér Josefa Taubra.⁴⁰

Od hospodářství a průmyslu se nyní přesuneme k politické situaci ve městě v letech 1880 - 1899. Obecní volby probíhaly do 3 volebních sborů, po 12 zástupcích a 6 náhradnících.⁴¹ Každý volič napsal na svůj hlasovací lístek jména 18 kandidátů, poté byl podle umístění svého jména na voličské listině dle částky placené na daních vyvolán, aby svůj hlas odevzdal volební komisi. Pokud by snad volič přišel pozdě, měl šanci své hlasy ještě odevzdat, neboť toto čtení probíhalo celkem dvakrát.⁴² Po volbách a vyhlášení výsledků bylo možné se proti nim postavit podáním námitek, které poté vyřizovalo místodržitelství. V případě, že námítka nebyly, konala se schůze nového zastupitelstva, na níž byl zvolen purkmistr a poté nová obecní rada.⁴³ Každý radní měl na starosti konkrétní oddělení: finanční a chudinské; patronátní a školní; úřední; policejní; lesní; stavební a hospodářské.⁴⁴

První sbor zastupitelů volili ti, kteří platili nejvyšší daně, a proto se také skládal z bohatších lidí. Do druhého sboru si vybírali svoje zástupce především měšťané. Do třetího volili ostatní daňoví poplatníci splňující podmínku tkvící ve výši daní.⁴⁵ Zde se obvykle prosazovala strana zvaná „mladá“, v II. a I. sboru strana „stará“. Mladočeši tak byli zprvu v zastupitelstvu v menšině.⁴⁶ Staročeši si svou pozici v čele města udrželi až do voleb roku 1888.⁴⁷

Stejně jako se rozcházeli staročeši a mladočeši ve vysoké politice, docházelo k rozkolu těchto dvou skupin také v čele města. Prvním takovým dokladem je to, že na schůzi městské rady neprošel návrh Dr. Steidla na vyjádření důvěry Českému

³⁹ Fond A1/1d. BOLOMSKÝ, Karel. Historie města Domažlice 1848 - 1948 Archiv muzea Chodska.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Fond A1/6b. RÁDL, František. Domažličtí starostové. Archiv muzea Chodska.

⁴² Vyhláška. *Posel od Čerchova*. 3. 3. 1888, roč. 17, č. 10, nestr.

⁴³ Obecní volby vyřízeny! *Posel od Čerchova*. 6. 4. 1889, roč. 18, č. 14, nestr.

⁴⁴ Při výkonech úředních. *Posel od Čerchova*. 10. 8. 1895, roč. 24, č. 32, nestr.

⁴⁵ Před volbami IV. *Posel od Čerchova*. 26. 2. 1881, roč. 10, č. 9, Nestr.

⁴⁶ O volbách do zastupitelstva obce zdejší. *Posel od Čerchova*. 2. 7. 1881, roč. 10, č. 27, nestr.

⁴⁷ Volby. *Posel od Čerchova*. 18. 10. 1884, roč. 13, č. 42, nestr.

klubu za jeho dosavadní činnost. Spory nakonec vyvrcholily během voleb v roce 1888, z nichž vyšla vítězně opoziční strana proti dosavadní vládnoucí straně (viz výše). Volby neproběhly hladce a až v roce 1889 byl jejich výsledek schválen a zvolení se mohli ujmout svých funkcí. Purkmistrem se stal pan Petr Hana, který reprezentoval mladočechy.⁴⁸ Do té doby byl starostou od roku 1877 staročech Jan Halík.⁴⁹

Při volbách roku 1895 vznikla mezi stranami národní a svobodomyslnou opět shoda, o čemž svědčilo to, že vytvořily společnou kandidátku ze zástupců města (z obou stran), kteří se v jeho vedení osvědčili.⁵⁰ S menšími rozdíly - především v počtu hlasů, tedy v pořadí, ve kterém byli zástupci zvoleni - byl přijat společný návrh obou stran.⁵¹ Purkmistrem byl zvolen opět pan Petr Hana.⁵²

Další volby, které se ve městě konaly, byly do okresního zastupitelstva, které mělo sídlo přímo v Domažlicích. Volilo se vždy za obce (9 zástupců), města (8 zástupců), velkopřůmysl (3 zástupci) a za velkostatky (4 zástupci).⁵³ Představitelé měst volily Domažlice a Klenčí pod Čerchovem v poměru 7:1. Zastupitelstvo mělo celkem 24 členů.⁵⁴ Z něj se pak volila okresní rada složená z šesti zastupitelů.⁵⁵ Další volenou funkcí byl okresní starosta, jímž byl v letech 1880 - 1899 pan Dr. Antonín Steidl.⁵⁶ Byl to představitel staročechů, ale hlavně vážený občan, jež se velmi výrazně podílel na kulturním a společenském dění. Je nutné dodat, že se voliči často rozhodovali podle osobností a ne podle stran, které volení reprezentovali.⁵⁷

Do života Domažlic zasáhl (koncem 19. století) také vliv sociálních hnutí. Národně vzdělávací dělnická beseda Petr Fastr pro Domažlice a okolí pořádala v Domažlicích různé demonstrace, aby podpořila ty, které se konaly i v ostatních českých městech v souvislosti se zrušením Badeniho jazykových nařízení. Největší manifestace probíhala v říjnu roku 1899 v sále U Černého koně. Další demonstrace se konala koncem října, kdy takřka tisícový zástup došel za zpěvu národních písní

⁴⁸ Fond A1/1d. BOLOMSKÝ, Karel. Historie města Domažlice 1848 - 1948 Archiv muzea Chodska.

⁴⁹ Fond A1/6b. RÁDL, František. Domažličtí starostové. Archiv muzea Chodska.

⁵⁰ Spoluobčané, rodáci! *Posel od Čerchova*. 8. 6. 1895, roč. 24, č. 23, nestr.

⁵¹ Při obecních volbách král. města Domažlice. *Posel od Čerchova*. 15. 6. 1895, roč. 24, č. 24, nestr.

⁵² Při volbě purkmistra. *Posel od Čerchova*. 28. 6. 1895, roč. 24, č. 26, nestr.

⁵³ Nové volby. *Posel od Čerchova*. 11. 8. 1888, roč. 17, č. 33, nestr.

⁵⁴ Volby do okresního zastupitelstva. *Posel od Čerchova*. 14. 12. 1895, roč. 24, č. 50, nestr.

⁵⁵ Při volbě. *Posel od Čerchova*. 1. 2. 1896, roč. 25, č. 5, nestr.

⁵⁶ Slavnostní skládání slibu. *Posel od Čerchova*. 25. 4. 1896, roč. 25, č. 17, nestr.; Z okresního zastupitelstva v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 1899, roč. 28, č. 52, nestr.

⁵⁷ K volbě purkmistra. *Posel od Čerchova*. 6. 8. 1881, roč. 10, č. 32, nestr.

až k okresnímu hejtmanství s transparentem „Hanba vládě!“. Na místě byl zástup četnictvem rozpuštěn.⁵⁸

Nyní, když jsme se již zmínili o hospodářské a politické situaci v Domažlicích, měli bychom se pozastavit také u městských institucí: V letech 1880 až 1899 bylo v Domažlicích: děkanství (Domažlice spadaly pod budějovickou diecézi),⁵⁹ klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie s konventem obutých eremitů sv. Augustýna, špitál s kostelem svatého Antonína, zbytky zemského hradu, kostel sv. Jana Nepomuckého a hřbitov, kostel sv. Vavřince poblíž města na Veselé hoře.⁶⁰ Dále zde stál děkanský kostel Narození Panny Marie s vysokou kulatou věží, který prošel restaurováním a novobarokní rekonstrukcí fasády v roce 1892 (architekt V. Kaura), osmiboká novorománská kaple sv. Anny, kterou nechala vybudovat baronka Anna z Ehrfeldu, kostel U Svatých, který procházel v letech 1872 až 1896 také restaurováním. Z hygienických důvodů bylo potřeba vybudovat nový hřbitov, neboť ten při kostele sv. Jana Nepomuckého ani ten při kostele U Svatých již ani kapacitou nestačil. Nový katolický hřbitov byl po mnohaletém budování v roce 1894 vysvěcen.⁶¹ Po roce 1880 byla ve městě zřízena také nová synagoga, a to přestavbou hospodářské budovy. Rabinát sídlil v sousedním přízemním domě. Roku 1890 si židovská menšina ve městě vybuvovala také vlastní hřbitov.⁶²

Své sídlo v Domažlicích mělo již zmiňované okresní hejtmanství, soud, komisařství finanční stráže, okresní četnická stanice, cejchovní úřad, kasárny s vojenskou posádkou a hřebčinec a další úřední budovy.⁶³ Nově zde (v letech 1880 - 1899) byla postavena radnice vysvěcená v roce 1893, o jejíž budovu se město dělilo ještě s místní spořitelnou.⁶⁴ O několik let dříve zde vniklo (přesně v roce 1888) městské muzeum.⁶⁵ V roce 1895 si místní obyvatelé zřídili veřejnou knihovnu.⁶⁶ Od stejného roku zde existuje pro nezaopatřené děti městský sirotčinec, jehož správy se ujaly ctihodné sestry z kongregace Notre Dame z Horažďovic.⁶⁷ A o čtyři roky později (1899) zřídily místní spolky také veřejnou čítárnu.⁶⁸ Velmi

⁵⁸ Fond A1/1d. BOLOMSKÝ, Karel. Historie města Domažlice 1848 - 1948 Archiv muzea Chodska.

⁵⁹ Sedláček, 1999, 799 - 800.

⁶⁰ Sedláček, 1999, 799 - 800.

⁶¹ Pozvání. *Posel od Čerchova*. 30. 6. 1894, roč. 23, č. 26, nestr.

⁶² Kuča, 1996, 744 - 745.

⁶³ Sedláček, 1999, 799 - 800.

⁶⁴ Slavnost' svěcení radnice a spořitelny. *Posel od Čerchova*. 22. 7. 1893, roč. 22, č. 30, nestr.

⁶⁵ Městské muzeum. *Posel od čerchova*. 5. 5. 1888, roč. 17, č. 19, nestr.

⁶⁶ Veřejná schůze Politického spolku zdejšího. *Posel od Čerchova*. 12. 1. 1895, roč. 24, č. 2, nestr.

⁶⁷ Slavnost. *Posel od Čerchova*. 23. 2. 1895, roč. 24, č. 8, nestr.

⁶⁸ Veřejná čítárna. *Posel od Čerchova*. 14. 10. 1899, roč. 28, č. 42, nestr.

výraznou roli při stavbě těchto institucí hrála domažlická záložna a spořitelna, která byla v roce 1891 na třetím místě v počtu vkladů (hned po Praze a Plzni).⁶⁹

Roku 1882 byla slavnostně vysvěcena nová budova gymnázia.⁷⁰ Tento ústav byl založen již roku 1682 ve zdejším konventu, v roce 1778 byl z královského rozkazu zrušen jako jiná klášterní gymnázia a změněn v normální školu, později nazvanou hlavní. S ní se od roku 1848 pojila nižší reálná škola (odborná škola na úrovni základního školství), jež byla v roce 1861 rozšířena o další ročníky. Z této školy vzniklo v roce 1871 nižší reálné gymnázium. V stejném roce se hlavní škola změnila na školu obecnou (pětiletá) a chlapeckou a dívčí měšťanskou školu (obě na tři roky), první školní rok započal roku 1871.⁷¹ V roce 1875 bylo nižší reálné gymnázium rozšířeno na vyšší reálné gymnázium a roku 1889 bylo převedeno do státní správy, což ústavu ulehčilo starosti o svou existenci. První maturity v rámci této školy proběhly již v roce 1879.⁷² K chlapecké měšťanské škole dodejme, že i pro ni byla postavena nová škola s velkou tělocvičnou, která byla vysvěcena v roce 1892.⁷³ Součástí města Domažlice byly také obce Bořice, Havlovice, Chrastavice, Nevolice, Petrovice, Draženov a Spáňov.⁷⁴ Pro ně byla ve městě zřízena dvoutřídní venkovská obecná škola (poději rozšířená na trojtřídní).⁷⁵ Ve městě existovaly také další možnosti, jak se mohli lidé vzdělávat, jim se však věnujeme níže.

⁶⁹ Fond A1/1d. BOLOMSKÝ, Karel. Historie města Domažlice 1848 - 1948 Archiv muzea Chodska.

⁷⁰ Slavnost svěcení gymnasia. *Posel od Čerchova*. 7. 10. 1882, roč. 11, č. 41, nestr.

⁷¹ Čtvrtstoleté jubileum měšťanské školy chlapecké. *Posel od Čerchova*. 11. 7. 1896, roč. 25, č. 28, nestr.

⁷² Hana, 1971 - 1972 (a), 23 - 24.

⁷³ K slavnému otevření. *Posel od Čerchova*. 17. 9. 1892, roč. 21, č. 38, nestr.

⁷⁴ Nový hřbitov. *Posel od Čerchova*. 22. 3. 1890, roč. 19, č. 12, nestr.

⁷⁵ Sedláček, 1999, 799 - 800.

3 Kulturní aktivity v městě Domažlicích

3.1 Spolky a jednoty založené v letech 1880 - 1899 ⁷⁶

3.1.1 Červený kříž

Návrh založit v Domažlicích pobočný spolek Červeného kříže přišel v roce 1881 ze strany c. k. okresního hejtmana Leopolda Grögera. Úkolem spolku mělo být, podle tvrzení hejtmana, doplňovat povinnou státní péči při ošetřování raněných a nemocných na válečných polích. Věc byla projednávána 6. 11. U Černého koně, kam byli pozváni všichni občané, kteří měli o věc zájem.⁷⁷ Zřízení pobočního spolku Červeného kříže bylo v ten den schváleno hlasy všech přítomných. Důležitost a potřebnost této instituce v době války podtrhl nejen hejtman, ale také Dr. Antonín Steidl. Na místě se četly přijaté stanovy a byl sestaven komitét, který se měl postarat o přijetí řádu spolku u zemského Červeného kříže a také u místodržitelství v Praze. Všichni přítomní se poté přihlásili jako noví členové (celkem 52). Roční příspěvek činil 1 zlatý (dále zl.), což mělo umožnit vstup také chudším vrstvám.⁷⁸

Poté, co zeměpanské úřady schválily navržené stanovy, rozeslal komitét pozvání k prvnímu zasedání, které se konalo v neděli 4. prosince od tří hodin v sále hostince U Černého koně. Na programu bylo čtení stanov, přijímání nových členů, volba dvanáctičlenného výboru, poté volba předsedy, místopředsedy, jednatele a pokladníka spolku.⁷⁹ Celkem byla tato schůze navštívena 98 členy. Stanovy byly přijaty ve znění, v jakém byly navrženy již 6. listopadu 1881. Předsedou byl zvolen c. k. okresní hejtman Leopold Gröger, místopředsedou okresní starosta Dr. Antonín Steidl a jednatelem gymnaziální profesor pan Hynek Tůma.⁸⁰ Více se spolek v Domažlicích veřejně (tj. v novinách) neprojevoval.

3.1.2 Ústřední matice školská

V roce 1882 se poprvé v tisku objevila myšlenka založení pobočního spolku Ústřední matice školské v Domažlicích (dále ÚMŠ). Jednatelství bylo nabídnuto profesorovi domažlického gymnázia panu Hynku Tůmovi s tím, že mu v jeho práci

⁷⁶ více k tématu - bakalářská práce z roku 1979 uložená v okresním archivu v Horšovském Týně - ROJTOVÁ, Jana. *Historie spolků na Domažlickém okrese do roku 1918*.

⁷⁷ Poradní schůze. *Posel od Čerchova*. 5. 11. 1881, roč. 10, č. 45, nestr.

⁷⁸ Poboční spolek zemského spolku Červeného kříže. *Posel od Čerchova*. 12. 11. 1881, roč. 10, č. 46, nestr.

⁷⁹ Stanovy zdejšího pobočního spolku červeného kříže. *Posel od Čerchova*. 28. 11. 1881, roč. 10, č. 48

⁸⁰ Zřizovací valná schůze pobočního spolku červeného kříže. *Posel od Čerchova*. 10. 12. 1881, roč. 10, č. 50, nestr.

budou pomáhat ředitel gymnázia pan Antonín Srna, Dr. Jan Halík a další. Potřeba takových spolků byla zdůvodňována nutnou protiváhou pro Deutscher Schulverein.⁸¹ Ústřední matice školská měla za úkol zřizovat a podporovat české školství v národnostně smíšených oblastech. Způsob, jakým se lidé mohli na této činnosti podílet, tkvěl především v příspěvcích, které na konto Matice zasílali. Existovalo několik typů členství, které se od sebe odlišovaly právě podle výše příspěvku: zakládající (vklad 500 zl.), skutečný (vklad 100 zl.), přispívající (roční platba 10 zl.) nebo činný člen (1 zl. ročně). Tyto částky se vždy odevzdávaly jednatelem Tůmovi za účelem zaznamenání do autorizovaného subskripčního archu a poté odeslání na ÚMŠ.⁸² Město Domažlice se na návrh Dr. Halíka přiřadilo mezi zakládající členy, a to svým příspěvkem 500 zlatých.⁸³ Měšťanská beseda se přihlásila za přispívajícího.⁸⁴ Za skutečného člena přistoupili učitelé z Domažlicka a Kdyňska jako celek.⁸⁵ Prvních 1000 zl. bylo na ÚMŠ v Domažlicích připsáno již v dubnu 1882, a to také díky příspěvku 100 zlatých od pana Maxe Ledviny.⁸⁶ Od té doby se konaly různé příspěvkové akce ve prospěch ÚMŠ a v *Poslu od Čerchova* se zveřejňovaly částky a jména jejich dárců.⁸⁷

Pěvecká společnost pořádala dne 10. 5. 1882 vystoupení pro účely ÚMŠ. Představily se zde místní hudební sbory a po vyčerpání programu se konala taneční zábava.⁸⁸ Vybíralo se také na svatbách.⁸⁹ Další koncert se konal na den sv. Anny - vystoupili zde studenti pod vedením učitele Skalického. Návštěvnost byla průměrná. Celková částka ze zábavy, přičtená na účet Matice, byla 15 zlatých.⁹⁰ Dne 12. 8. 1882 pořádali studenti pro změnu divadelní představení a po něm taneční zábavu ve prospěch ÚMŠ. Vydělaná suma činila 12 zl. a 45 krejcarů (dále kr.).⁹¹ Příspěvky nepocházely pouze z Domažlic, ale i z okolí.⁹² V hostinci U Černého koně se instalovala sbírková kasička.⁹³

⁸¹ Ústřední Matice školská. *Posel od Čerchova*. 7. 1. 1882, roč. 11, č. 2, nestr.

⁸² Ústřední matice školská. *Posel od Čerchova*. 14. 1. 1882, roč. 11, č. 3, nestr.

⁸³ K následování. *Posel od Čerchova*. 14. 1. 1882, roč. 11, č. 3, nestr.

⁸⁴ Valná hromada Besedy měšťanské. *Posel od Čerchova*. 21. 1. 1882, roč. 11, č. 4, nestr.

⁸⁵ Z ústřední matice školské. *Posel od Čerchova*. 18. 3. 1882, roč. 11, č. 12, nestr.

⁸⁶ Prvních tisíc zlatých. *Posel od Čerchova*. 15. 4. 1882, roč. 11, č. 16, nestr.

⁸⁷ II. výkaz. *Posel od Čerchova*. 22. 4. 1882, roč. 11, č. 17, nestr.

⁸⁸ Koncert. *Posel od Čerchova*. 6. 5. 1882, roč. 11, č. 19, nestr.

⁸⁹ Na „Ústřední Matici školskou“. *Posel od Čerchova*. 10. 6. 1882, roč. 11, č. 24, nestr.

K následování. *Posel od Čerchova*. 19. 8. 1882, roč. 11, č. 34, nestr.

⁹⁰ Koncert. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1882, roč. 11, č. 35, nestr.

⁹¹ Divadelní představení. *Posel od Čerchova*. 12. 8. 1882, roč. 11, č. 33, nestr.

⁹² Ústřední Matice. *Posel od Čerchova*. 16. 9. 1882, roč. 11, č. 38, nestr.

⁹³ Ve prospěch „Ústřední Matice školské“. *Posel od Čerchova*. 30. 9. 1882, roč. 11, č. 39, nestr.

Prvním velkým počinem Ústřední matice školské na domažlickém okrese bylo založení české jednotřídky na České Kubici. Zde fungovala jenom škola německá, což bylo vzhledem k velkému počtu českých dětí diskriminační.⁹⁴ Nový matiční ústav slavnostně otevřeli a posvětili dne 17. září 1882.⁹⁵

Paní a dívky z Domažlic byly vyzvány, aby podpořily Matici tím, že budou sbírat milodary na tombolu v její prospěch. Lidé odevzdávali malé věcné dary.⁹⁶ Loterie skončila na Silvestra 1882, a to slavnostním večerem, který byl doprovázen pěveckými, recitačními a divadelními vystoupeními. Dámy pro tuto příležitost připravily občerstvení. Na závěr večera se konala taneční zábava. Celkový obnos pro ÚMŠ činil 302 zl. a 68 krejcarů.⁹⁷

Za rok 1882 se na účet Matice přičetlo celkem 451 zl. a 23 krejcarů. Přičemž jednatel neregistroval příspěvky, které byly odesílány přímo na účet Matice bez jeho vědomí.⁹⁸

Odbor ÚMŠ v Domažlicích založil do roku 1899 ještě několik škol: na Pelechách, v Prapořišti, ve Všekarech, v Blížejově a na Mlýnečku.⁹⁹

Nyní bychom uvedli v souvislosti s ÚMŠ také jeden neúspěch. Akademikové pořádali 26. července 1886 na oslavu Aninek taneční zábavu s humoristickým programem v sále U Černého koně. Jak uvádí *Posel od Čerchova*, zábava se vůbec nezdařila a výdělek, který měl být poslán Matici, nebyl žádný, dokonce byla tato akce prodělečná - s mankem 15 zl., což se nikdy předtím nestalo. „Domažlice, město královské a české, čítající 7400 obyvatel při posledním sčítání, kam směřuješ a kde jsou tvé vlastenecké povinnosti?“¹⁰⁰ Takto káravě promluvil autor článku ke svým čtenářům.

Ve prospěch ÚMŠ se od roku 1886 vybíraly peníze v rámci tzv. Svatováclavské sbírky také v Domažlicích. Obyvatelé města a okolí přispívali na dobročinné účely a *Posel od Čerchova* tyto příspěvky i s jejich dárci zveřejňoval ve

⁹⁴ Česká národní škola na České Kubici. *Posel od Čerchova*. 14. 1. 1882, roč. 11, č. 3, nestr.

⁹⁵ Česká škola na České Kubici. *Posel od Čerchova*. 9. 9. 1882, roč. 11, č. 37, nestr.

více k tématu - Slavnost svěcení a otevření Matiční školy na České Kubici u Domažlic. *Posel od Čerchova*. 23. 9. 1882, roč. 11, č. 38, nestr.

⁹⁶ Přátelům české mládeže! *Posel od Čerchova*. 25. 11. 1882, roč. 11, č. 48, nestr.

⁹⁷ Věcná loterie ve prospěch „Matic“ skončena. *Posel od Čerchova*. 4. 1. 1883, roč. 12, č. 1, nestr.

⁹⁸ Ústřední Maticе školská. *Posel od Čerchova*. 25. 12. 1882, roč. 11, č. 53, nestr.

⁹⁹ Sto škol matičních. *Posel od Čerchova*. 23. 6. 1894, roč. 23, č. 25, nestr.

¹⁰⁰ Taneční zábava. *Posel od Čerchova*. 31. 7. 1886, roč. 15, č. 31, nestr.

svých číslech. Celková částka, která byla vybrána v rámci první sbírky, činila 322 zl. a 42 krejcarů.¹⁰¹

3.1.3 Krejcarový spolek

Počátkem roku 1883 vznikla v Domažlicích iniciativa, která se pokoušela řešit problém chudých žáků a studentů. Každý rok na ně přispívalo město Domažlice i zdejší spořitelna. Měšťané se proto rozhodli podpořit tuto činnost založením krejcarového spolku, který by poskytoval podporu chudému školnímu žactvu, a to především v pořizování nejn nutnější školních potřeb a oblečení. Výše příspěvku byla 1 kr. týdně, což mělo umožnit přístup většímu počtu lidí. Jednatelům spolku byl pan Bedřich Šlajs a předsedou pan Antonín Srna.¹⁰²

Spolek byl ustanoven dne 8. dubna 1883.¹⁰³ Stanovy Krejcarového spolku pro školní mládež obecných a měšťanských škol v Domažlicích uváděly, jakým způsobem budou peníze rozdělovány: „(...) 40% připadne chlapecké měšťanské škole, 40% dívčí a 20% dvouřídni obecné škole.“ Členství bylo trojí: přispívající (1 kr.), zakládající (2 zl. celkové a 1 kr. týdně) a čestní členové (zvoleni za zásluhy pro spolek).¹⁰⁴ V novinách se objevoval jmenný seznam těch, kteří ke spolku nově přistoupili.¹⁰⁵

První zasedání se konalo 8. dubna 1883. Již v té době mělo sdružení 44 členů zakládajících a 253 přispívajících. Po přečtení stanov byl zvolen první výbor. Jeho předsedou se stal pan děkan Karel Hájek, místopředsedou ředitel gymnázia pan Antonín Škoda a jednatel pan Bedřich Šlajs.¹⁰⁶ Výbor krejcarového spolku odbýval svou schůzi dne 10. října v místní chlapecké škole.¹⁰⁷ Z této schůze vzešlo svolání, ve kterém spolek oznamoval svůj vznik a účel tj. podpora chudých dětí spočívající v nákupu oblečení, obuvi a školních potřeb. Dále v něm prosil dámy z Domažlic, aby pro děti šily šaty, a řemeslníky (především obuvníky, krejčí a koželuhy), aby svou činností sdružení také podporovali.¹⁰⁸

¹⁰¹ Místní odbor Ústřední Matice školské pro Domažlice a okolí. *Posel od Čerchova*. 13. 11. 1886, roč. 15, č. 46, nestr.

¹⁰² Dobrodincům chudých dítek! *Posel od Čerchova*. 17. 2. 1883, roč. 12, č. 7, nestr.

¹⁰³ Dobročinný krejcarový spolek. *Posel od Čerchova*. 17. 11. 1888, roč. 17, č. 47, nestr.

¹⁰⁴ Stanovy spolku krejcarového pro školní mládež obecných a měšťanských škol v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 17. 2. 1883, roč. 12, č. 7, nestr.

Stanovy spolku krejcarového pro školní mládež obecných a měšťanských škol v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 24. 2. 1883, roč. 12, č. 8, nestr.

¹⁰⁵ více k tématu - *Posel od Čerchova*. 1883, roč. 12, č. 8, 10, 11, 15, 17

¹⁰⁶ Valná ustavující schůze krejcarového spolku. *Posel od Čerchova*. 14. 4. 1883, roč. 12, č. 15, nestr.

¹⁰⁷ Výbor krejcarového spolku zdejšího. *Posel od Čerchova*. 6. 10. 1883, roč. 12, č. 40, nestr.

¹⁰⁸ Svolání. *Posel od Čerchova*. 13. 10. 1883, roč. 12, č. 41, nestr.

Spolek se však nespolehal pouze na milodary, sám byl ve svém počínání aktivní. Zmiňme například koncert konaný 25. listopadu na sv. Kateřinu, kde účinkovala místní pěvecká společnost a také obě kapely - hasičská a ostrostřelecká.¹⁰⁹ Koncert se konal v sále hostince U Šumavy. Na programu byla díla Beethovenova, Tovačovského, Dvořáka, Křížkovského a dalších. Po vyčerpání programu byla volná zábava.¹¹⁰ Návštěva byla pouze průměrná.¹¹¹

Již v prvním roce své existence poděloval spolek chudé děti měšťanských a obecných škol obuví a šatstvem. Dne 31. prosince zavítal předseda spolku, děkan Hájek, do dívčí školy, kde promluvil k shromážděným dívkám a vybídl je k motlitbě a vděčnosti dobrodincům spolku. Poděleno bylo celkem 80 dívek. Poté se odebral do chlapecké školy, kde obdaroval celkem 58 žáků. Na dvoutřídní obecné škole dostalo oblečení a boty již jen 7 dětí.¹¹²

Školní mládež byla podělována také v letech 1883, 1884 a 1886. Počet členů spolku však poklesl do roku 1888 na 36 zakládajících a 91 přispívajících. Spolek hmotně podporovala záložna i spořitelna. Dámy pro toto sdružení zhotovovaly různá oblečení - především obleky pro dívky. Při příležitosti 40. jubilea panování Františka Josefa I. byla podělena osmitřídní dívčí i chlapecká škola, každá 100 zl., ale nikoliv dvoutřídní obecná škola, protože zástupci venkovských obcí z krejcarového spolku vystoupili.¹¹³ Další aktivity této organizace byly v podstatě stejné - spočívaly v podělování chudých žáků.¹¹⁴

3.1.4 Národní jednota pošumavská

Dne 15. května 1884 vznikl v Domažlicích nový spolek Národní jednota pošumavská (dále NJP). Na den 14. května byla svolána zřizujícím komitétem ustanovující schůze, kde se rokovalo o budoucích aktivitách jednoty. První zasedání bylo přístupné pro každého, kdo se do té doby přihlásil za člena nového spolku. Na dotazy zde odpovídal předseda zřizujícího komitétu Dr. František Houdek, profesor z Prahy, který přijímal také přihlášky nových členů a příspěvky stávajících.¹¹⁵

¹⁰⁹ Koncert. *Posel od Čerchova*. 13. 10. 1883, roč. 12, č. 41, nestr.

¹¹⁰ Pěveckou hudební akademii. *Posel od Čerchova*. 24. 11. 1883, roč. 12, č. 47, nestr.

¹¹¹ Koncert. *Posel od Čerchova*. 1. 12. 1883, roč. 12, č. 48, nestr.

¹¹² Dobročinný spolek krejcarový. *Posel od Čerchova*. 3. 1. 1885, roč. 14, č. 1, nestr.

¹¹³ Dobročinný krejcarový spolek. *Posel od Čerchova*. 17. 11. 1888, roč. 17, č. 47, nestr.

¹¹⁴ více k tématu - Dobročinný spolek krejcarový. *Posel od Čerchova*. 28. 12. 1889, roč. 18, č. 52, nestr.

¹¹⁵ Národní jednota pošumavská. *Posel od Čerchova*. 31. 5. 1884, roč. 13, č. 22, nestr.

Členové byli činní (1 zl. ročně) a výkonní (50 kr. ročně nebo 20 kr. ročně). Za první půlrok fungování měl spolek 129 členů.¹¹⁶

NJP v Domažlicích pořádala přednášky. Tou první byla přednáška pana Františka Schwarze, zemského poslance, „O Významu hmotných a nehmotných statků národa“ v sále U Šumavy.¹¹⁷ Řečník vysvětlil, co je hmotný a nehmotný statek národa a jaký je význam Národní jednoty pošumavské, přičemž vyzval přítomné k podpoře jednoty, která hodlá pomáhat místním řemeslům a průmyslu. Poté následovalo vystoupení místní pěvecké jednoty.¹¹⁸ Spolek se krom této činnosti v Domažlicích příliš v novinách neobjevoval.

Dodejme tedy, že se jednalo stejně jako v případě ÚMŠ o spolek obranný, jehož úkolem bylo přispívat k národnímu, kulturnímu a hmotnému zvelebení Českého království a pečovat o rozvoj rolnictví, řemesel, průmyslu a obchodu, obzvlášť v západních, jižních a jihovýchodních Čechách. NJP usilovala o hospodářskou a kulturní samostatnost a politickou a národnostní rovnoprávnost všech příslušníků českého národa. Stejně jako v případě Matice bylo úkolem této jednoty podporovat příslušníky svého národa, kteří byli jakkoliv utlačováni ze strany Němců. Tyto dvě organizace se většinou vzájemně doplňovaly. Kde nestačila ÚMŠ, tam nastoupila NJP. Zajišťovala školní potřeby, subvence pro stavbu škol, ale i vánoční nadílku pro děti. Mezi její aktivity patřil rozvoj vzdělání nejen pomocí přednášek (viz výše), ale i knihovnamí, šířením časopisů apod. Jednota obstarávala také podporu v oblasti hospodářství a průmyslu - zajišťováním výhodných úvěrů, nových strojů nebo pracovních pozic pro nezaměstnané. Ani soukromé sčítání lidu nebo podpora jiných aktivit v národním duchu, jako například turistiky nebo české bohoslužby, nebyla NJP cizí.¹¹⁹

3.1.5 Včelařská jednota

V roce 1886 byla v Domažlicích založena Včelařská jednota pro Domažlice a okolí. První schůze se konala 13. června v hostinci U Černého koně v počtu 31 účastníků. Na místě se prohlédly stanovy různých spolků, které se zabývají stejným tématem, a na jejich základě byly vytvořeny takové, které se hodily pro okolí a

¹¹⁶ Seznam členů místního odboru „národní jednoty Pošumavské“ v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 24. 1. 1885, roč. 14, č. 4, nestr.

¹¹⁷ Přednáška. *Posel od Čerchova*. 28. 12. 1884, roč. 13, č. 52, nestr.

¹¹⁸ Přednáška. *Posel od Čerchova*. 3. 1. 1885, roč. 14, č. 1, nestr.

¹¹⁹ Stanovy. Fond A1/1d Národní Jednota Pošumavská. Archiv muzea Chodska.

Význam a působení Nár. Jedn. Pošumavské. Fond A1/1d Národní Jednota Pošumavská. Archiv muzea Chodska.

krajinu Domažlic. Přítomní pak zvolili zřizovací komitét, který měl nechat stanovy schválit a poté svolat první zasedání. Spolek měl sloužit včelařům k tomu, aby se mohli scházet a hovořit „o slastech, strastech a nabytých zkušenostech“.¹²⁰

Místodržitelství schválilo spolková pravidla v říjnu.¹²¹ První schůze byla svolána až 26. prosince do hostince pana Jana Hájka U Šumavy v Domažlicích. Na programu bylo: pojednání o důležitosti včelařských spolků, zpráva o zřizování jednoty a činnosti prozatímního výboru, čtení schválených stanov, přijímání nových členů, ustanovení ročního příspěvku a volné návrhy.¹²² Jednání zahájil předseda Jakubše. Přivítal přítomné a promluvil o dějinách včelařství a jeho výrobcích. Poté jednatel pronesl několik slov o zřizování a činnosti jednoty a o dějinách a významu včelařství. Na schůzi byli přijati noví členové (celkem jich spolek měl 30). Roční příspěvek činil 1 zl. a 50 kr., za nějž každý člen získal vlastní výtisk včelařských novin *Český včelař*. Do správního devítičlenného výboru byl opět zvolen pan Petr Jakubše, za předsedu pan Antonín Hájek a za místopředsedu pan Matouš Jakubše.¹²³ Včelaři se poté v novinách neobjevovali, až v souvislosti s krajinou výstavou roku 1893.

3.1.6 Řemeslnicko-živnostenská jednota

V roce 1886 vznikl také komitét pro zřízení spolku sestávajícího se z řemeslníků z různých oblastí. První poradní schůze se konala 18. července v zahradní místnosti pana Václava Kalouse.¹²⁴ Kolem jedné hodiny se začali scházet zájemci. Uvítaly je zde proslovy o příčinách zřízení jednoty, o podobných spolkách v jiných městech a o účelech tohoto sdružení, které spočívaly v odebrání odborných časopisů, vzdělávání členů, budování solidarity mezi českými řemeslníky a živnostníky apod. Poté nastalo rokování o stanovách, jelikož ještě nebyly vypracovány. Tento úkol dostal na starost zvolený komitét. Pak následovalo přijímání členů, kterých přistoupilo celkem 39. Truhlář Josef Bozděch promluvil o konání a úkolech jednoty a krátce načrtl dějiny českého národa. Tím byla schůze ukončena.¹²⁵

¹²⁰ Včelařská jednota. *Posel od Čerchova*. 19. 6. 1886, roč. 15, č. 25, nestr.

¹²¹ Stanovy včelařského spolku. *Posel od Čerchova*. 30. 10. 1886, roč. 15, č. 44, nestr.

¹²² Oznámení. *Posel od Čerchova*. 18. 12. 1886, roč. 15, č. 51, nestr.

¹²³ Ustanovující valná hromada jednoty včelařské pro Domažlice. *Posel od Čerchova*. 4. 12. 1886, roč. 15, č. 49, nestr.

¹²⁴ Jednotu řemeslnickou. *Posel od Čerchova*. 17. 7. 1886, roč. 15, č. 29, nestr.

¹²⁵ Schůze řemeslníků a živnostníků. *Posel od Čerchova*. 24. 7. 1886, roč. 15, č. 30, nestr.

Stanovy byly oficiálně schváleny až ke konci září. Ustanovující zasedání spolku se konalo 26. 9. a na programu bylo: čtení schválených stanov, přijímání nových členů, volba výboru a funkcionářů a také další volné návrhy.¹²⁶ Během této schůze přistoupilo 89 nových členů - z toho 43 samostatných řemeslníků a živnostníků. Předsedou sedmnácti členného představenstva byl zvolen pan Karel Hájek a místopředsedou pan Hynek Amerling. Poté následovala taneční zábava. Hned 29. září následovala první výborová schůze, kde se usnesli na novinách a časopisech, které bude spolek odebírat: *České zájmy*, *Živnostník*, *Česká práce*, *Dělník*, *Český mechanik* a *Humoristické listy*.¹²⁷ Časopisy byly uloženy v hostinci U Regálů a poskytnuty ke čtení vždy v sobotu a v neděli. Značnou část peněz na zakoupení těchto novin věnovala také místní spořitelna.¹²⁸

Veřejná oslava nově založené Řemeslnicko-živnostenské jednoty v Domažlicích se konala 29. listopadu. Program vypadal následovně: V devět hodin dopoledne sraz všech členů spolku ve spolkové místnosti v hostinci Jana Hájka, v deset hodin dopoledne velká mše svatá v děkanském chrámu, poté zpáteční průvod do spolkových místností, po příchodu slavnostní řeč a po ní rozchod, večer volná zábava.¹²⁹ Slavnostní řeč měl na starosti učitel Max Ledvina.¹³⁰ Oslavy probíhaly podle naznačeného programu, dodejme k tomu, že členové byli ozdobeni spolkovými monogramy a že se slavnosti účastnily deputace místních veteránů a sboru hasičů z Újezda. Dále pak (což z programu nevyplývá): Po skončení mše promluvil ke všem přítomným pan děkan Hájek a vyložil, jaký byl blahobyt řemeslnictva dříve a jaký úpadek prožívá dnes. Ve spolkové místnosti se četla panem Maxem Ledvinou napsaná řeč, jejímž obsahem bylo definovat cíle spolku - sjednocení, zdokonalení a ochrana řemeslnictva, dále jejich vzdělávání a budování vzájemné pomoci; význam řemeslníků pro národ a také stručné dějiny řemeslníka. Nato se četly došlé telegramy. Při obědě, který následoval, byly pronášeny různé přípitky na zdar jednoty. Poté následoval koncert hasičského smyčcového orchestru. Při volné zábavě se sešlo velké množství hostí a opět se připíjelo na zdar tohoto podniku.¹³¹

¹²⁶ Zasláno. *Posel od Čerchova*. 25. 9. 1886, roč. 15, č. 39, nestr.

¹²⁷ Valná hromada. *Posel od Čerchova*. 2. 10. 1886, roč. 15, č. 40, nestr.

¹²⁸ Pány řemeslníky a živnostníky. *Posel od Čerchova*. 23. 10. 1886, roč. 15, č. 43, nestr.

¹²⁹ Veřejné oslavení. *Posel od Čerchova*. 20. 11. 1886, roč. 15, č. 47, nestr.

¹³⁰ K slavnostnímu oslavení. *Posel od Čerchova*. 27. 11. 1886, roč. 15, č. 48, nestr.

¹³¹ Slavnostní oslavení založení Řemeslnicko-živnostenské jednoty zdejší. *Posel od Čerchova*. 4. 12. 1886, roč. 15, č. 49, nestr.

První ples Řemeslnicko-živnostenské jednoty se konal v lednu 1887 U Černého koně. Zmiňujeme jej zde proto, že při něm byly vystaveny řemeslné výrobky členů.¹³² Řemeslnicko-živnostenská jednota pořádala také výlety. První směřoval do Bořic a okolí. Účast byla velká. Na cílovém místě propukla spontánní zábava.¹³³ Ve stejném roce si jednota zřídila spolkovou knihovnu pro odborné knihy a časopisy.¹³⁴ Přispěla také k přednáškové činnosti a upořádala v Domažlicích hospodářskou přednášku Josefa Dumka „O hospodářství“ ve spolkových místnostech v sále U Černého koně.¹³⁵ Jednota se stala řádným členem Řemeslnické besedy v Plzni a Hospodářského spolku v Domažlicích.¹³⁶ I nadále se věnovala přednáškám na hospodářská témata¹³⁷ i pořádání výletů do okolí.¹³⁸

Jedním z posledních podniků jednoty v námi sledovaném období, bylo zřízení „Fondu pro podporování zchudlých řemeslníků a živnostníků“.¹³⁹ Šlo o podporu členů v těžkých okamžicích života a také vdov a sirotků po nich.¹⁴⁰ Řemeslnicko-živnostenská jednota pořádala ve prospěch fondu koncert dne 28. listopadu 1897 U Šumavy.¹⁴¹ Někteří hudebníci účinkovali zadarmo, účast byla velká. Čistý výnos ve prospěch fondu činil 23 zl. a 80 krejcarů. Další podobné akce se konaly ještě letech 1897 a 1899.¹⁴²

3.1.7 Akademický spolek Chod

V roce 1887 byly schváleny stanovy Akademického spolku Chod.¹⁴³ Účelem sdružení bylo šířit osvětu a vzájemnost mezi členy a to formou přednášek a diskuzí (také pro veřejnost), zakládáním knihoven, zábavami (divadelními představeními, plesy, koncerty), výlety apod. Činnými členy spolku se mohli stát pouze posluchači vysokých škol. Výbor měl právo jmenovat toho, kdo jednorázově přispěl 10 zl., zakladatelem spolku. Přispívající člen ročně dával 2 zlatky.

¹³² Ples. *Posel od Čerchova*. 15. 1. 1887, roč. 16, č. 3, nestr.

¹³³ Výlet Řemeslnicko-živnostenské jednoty. *Posel od Čerchova*. 25. 6. 1887, roč. 16, č. 26, nestr.

¹³⁴ Přátelům a příznivcům našeho řemeslnictva. *Posel od Čerchova*. 10. 12. 1887, roč. 16, č. 50, nestr.

¹³⁵ Pozvání. *Posel od Čerchova*. 21. 1. 1888, roč. 17, č. 4, nestr.

¹³⁶ Řemeslnicko-živnostenská jednota v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 12. 1. 1889, roč. 18, č. 2, nestr.

¹³⁷ Řemeslnicko-živnostenská jednota. *Posel od Čerchova*. 7. 4. 1888, roč. 17, č. 15, nestr.

¹³⁸ Výlet Řemeslnicko-živnostenské jednoty. *Posel od Čerchova*. 16. 6. 1888, roč. 17, č. 25, nestr.

¹³⁹ Z Řemeslnicko-živnostenské jednoty v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 18. 9. 1897, roč. 26, č. 38, nestr.

¹⁴⁰ Z řemeslnicko-živnostenské jednoty. *Posel od Čerchova*. 16. 4. 1898, roč. 27, č. 16, nestr.

¹⁴¹ Koncert. *Posel od Čerchova*. 20. 11. 1897, roč. 26, č. 47, nestr.

¹⁴² více k tématu - Koncert. *Posel od Čerchova*. 4. 12. 1897, roč. 26, č. 49, nestr.; Koncert. *Posel od Čerchova*. 1899, roč. 28, č. 50, nestr.;

Řemeslnicko-živnostenská jednota. *Posel od Čerchova*. 26. 11. 1898, roč. 27, č. 48, nestr.

¹⁴³ Spolek akademiků domažlických „Chod“. *Posel od Čerchova*. 16. 4. 1887, roč. 16, č. 15, nestr.

Poprvé spolek vystoupil ve známost 26. července roku 1887, a to veřejnou slavností a zábavou.¹⁴⁴ Na programu bylo také divadelní představením o pěti dějstvích „Chodové“ od J. O. Veselého.¹⁴⁵ Již týden před představením byly všechny lístky prodány.¹⁴⁶ Divadlo zahájil proslov Františka Pösla a uvedení nejlepší scény ze hry.¹⁴⁷ Obecenstvo tento kus ale neuspokojil, protože prý „neodpovídá onomu ústnímu podání, které v lidu našem až do dnes se bylo udrželo“.¹⁴⁸ Podobné činnosti se sdružení věnovalo i nadále.¹⁴⁹

Dne 15. 8. 1887 pořádal spolek výlet do Rejkovic, kde se odehrávalo několik divadelních výstupů. Na cestě jej doprovázela hasičská kapela, která vyplňovala pauzy mezi představeními. Třetina výtěžku byla věnována na ÚMŠ.¹⁵⁰ Další vycházka na stejné místo se nevydařila kvůli špatnému počasí.¹⁵¹

Poslední tečkou za činností v prvním roce existence spolku byla zahradní zábava o posvícení. Účast byla velká. Jelikož se spolek omezoval aktivním konáním pouze na prázdniny, bylo tímto jeho samostatné jednání ukončeno. Dále se však účastnil akcí jiných sdružení.¹⁵²

Uvedme nyní jednu speciální událost - výlet na Veselou horu u Domažlic dne 16. 8. 1891. Na programu byla hudební, divadelní a loutková vystoupení, ale tím hlavním, co činilo tuto akci výjimečnou, byla přítomnost balónu, objednaného z Berlína, na kterém se pořádaly vyhlídkové lety. Přítomným hrála hasičská kapela.¹⁵³ Akce se účastnil také domažlický Sokol. Největší úspěch sklídil právě přítomný balón.¹⁵⁴ Ve stejném roce uctil „Chod“ památku Jana Nerudy. Dne 26. 9. pořádal národní besedu s hudebními výstupy a taneční zábavou U Černého koně. Na programu večera byla také přednáška pana Voborníka o spisovatelově životě.¹⁵⁵ Další podobná akce byla věnována Svatopluku Čechovi a Jaroslavu Vrchlickému (1892).¹⁵⁶ Účast byla malá.¹⁵⁷ Dne 2. září 1899 zorganizovali členové spolku

¹⁴⁴ Spolek akademiků domažlických „Chod“. *Posel od čerchova*. 16. 4. 1887, roč. 16, č. 15, nestr.

¹⁴⁵ Feriální spolek akademiků domažlických „Chod“. *Posel od čerchova*. 25. 6. 1887, roč. 16, č. 26, nestr.

¹⁴⁶ Divadlo akademiků na den sv. Anny. *Posel od čerchova*. 23. 7. 1887, roč. 16, č. 30, nestr.

¹⁴⁷ Pěkný dar k svátku. *Posel od čerchova*. 16. 7. 1887, roč. 16, č. 29, nestr.

¹⁴⁸ Zasláno. *Posel od čerchova*. 8. 10. 1887, roč. 16, č. 41, nestr.

¹⁴⁹ více k tématu - Divadlo. *Posel od Čerchova*. 13. 8. 1887, roč. 16, č. 33, nestr.

¹⁵⁰ Výlet. *Posel od Čerchova*. 13. 8. 1887, roč. 16, č. 33, nestr.

¹⁵¹ Zasláno. *Posel od čerchova*. 8. 10. 1887, roč. 16, č. 41, nestr.

¹⁵² Zasláno. *Posel od čerchova*. 8. 10. 1887, roč. 16, č. 41, nestr.

¹⁵³ Výlet. *Posel od Čerchova*. 14. 8. 1891, roč. 20, č. 32, nestr.

¹⁵⁴ Výlet. *Posel od Čerchova*. 5. 9. 1891, roč. 20, č. 36, nestr.

¹⁵⁵ Národní beseda. *Posel od Čerchova*. 3. 10. 1891, roč. 20, č. 40, nestr.

¹⁵⁶ Mimořádná valná hromada akad. spolku „Chod“. *Posel od Čerchova*. 1. 4. 1893, roč. 22, č. 14, nestr.;

Přátelský večírek akad. spolku „Chod“. *Posel od Čerchova*. 6. 8. 1892, roč. 21, č. 32, nestr.

¹⁵⁷ Slavnostní večírek „Chodu“. *Posel od Čerchova*. 15. 4. 1893, roč. 22, č. 16, nestr.

„Chod“ akademii na počest pana Karla Kovařovice.¹⁵⁸ Tato akce byla jiná, a to díky přítomnosti oslavence, který trávil letní pobyt na Domažlicku.¹⁵⁹

V roce 1892 pořádal „Chod“ první taneční zábavu jen pro své členy, a to za účasti svého nového hudebního tělesa.¹⁶⁰ Šlo o studentský smyčcový orchestr, který dirigoval pan Alfréd Schnabl.¹⁶¹ Přestože nebylo žádné vstupné, byla účast malá.¹⁶²

Roku 1895 se spolek rozhodl uspořádat cyklus přednášek pro veřejnost (o to se pokoušela také Měšťanská beseda, ale na rozdíl od „Chodu“ jen pro své členy). Témata byla různá: „O mzdě“, „Nové proudy v literatuře“, „O výživě“. O tento podnik projevoval zájem malé množství lidí.¹⁶³

V podstatě se jednalo o velmi aktivní spolek, co se kulturního života týče. Zasadil se mimo jiné také o zřízení veřejné čítárny v Domažlicích k uctění památky Jana Nerudy. Dále se podílel na zakládání knihoven v okolí Domažlic.¹⁶⁴

3.1.8 Vlastenecký ženský spolek pro království České

Vlastenecký výpomocný spolek ženský pro království České, jehož úkolem bylo pečovat za války o raněné vojíny, podal návrh na zřízení pobočného spolku v Domažlicích. Poté, co stanovy došly schválení, se dne 19. února 1888 konalo ustanovující zasedání nového spolku na radnici. Na programu mělo: čtení stanov, přijímání členů a volba osmičlenného výboru a poté jeho předsedkyně a místopředsedkyně. Roční příspěvek každé dámy jako činného člena činil 50 krejcarů. Mezi zřizovatelkami spolku se objevilo jméno paní Schnáblkové, paní Steidlové, paní Grögerové nebo paní Regálové - žen významných představitelů města.¹⁶⁵ Návštěva ze strany dam byla velká (odvozujeme ze slova „přehojná“). C. k. okresní hejtman Gröger oslovil přítomné a objasnil účel spolku, jenž byl podobný jako v případě Červeného kříže - viz výše. Poté se za členky přihlásilo 74 dam. Předsedkyní spolku se stala paní Marie Grögrová, choť c. k. okresního hejtmana, a místopředsedkyní paní Josefína Regálová, choť městského lékaře. Dále se přítomní usnesli na tom, že požádají zemský spolek Červeného kříže pro království české,

¹⁵⁸ Akademický spolek „Chod“. *Posel od Čerchova*. 2. 9. 1899, roč. 28, č. 36, nestr.

¹⁵⁹ Besídka. *Posel od Čerchova*. 9. 9. 1899, roč. 28, č. 37, nestr.

¹⁶⁰ Akademický spolek „Chod“. *Posel od Čerchova*. 23. 7. 1892, roč. 21, č. 30, nestr.

¹⁶¹ Z Akademického spolku „Chod“. *Posel od Čerchova*. 30. 7. 1892, roč. 21, č. 31, nestr.

¹⁶² Přátelský večírek akad. spolku „Chod“. *Posel od Čerchova*. 6. 8. 1892, roč. 21, č. 32, nestr.

¹⁶³ Veřejné přednášky. *Posel od Čerchova*. 27. 4. 1895, roč. 24, č. 17, nestr.

¹⁶⁴ Veřejná schůze. *Posel od Čerchova*. 20. 8. 1898, roč. XXVII, č. 34, nestr.

¹⁶⁵ Zasláno. *Posel od čerchova*. 4. 2. 1888, roč. 17, č. 6, nestr.

aby se vyjádřil, co od nového spolku očekává, a aby zaslal vzorky ošetřovatelského materiálu. Tím byla schůze ukončena.¹⁶⁶

Poté se o sdružení příliš nepsalo, až v roce 1891 se objevilo provolání, v němž se žádali všichni, kteří by se v případě války ujali raněných, aby se ozvali právě této organizaci.¹⁶⁷

V roce 1897 se v novinách objevila informace o tom, že bude spolek nově zřízen podle stávajících stanov.¹⁶⁸ Při této schůzi přistoupilo 65 dam, za předsedkyni zvolena paní Grögrová, za místopředsedkyni paní Matějčková.¹⁶⁹

V rámci Domažlic se tomuto spolku zřejmě nepřikládal takový význam jako jiným, což je patrné z toho, že musel být obnoven a že se o jeho činnosti ve městě příliš nedozvídáme.

3.1.9 Politický spolek

Dne 8. dubna 1888 se konala poradní schůze v hostinci pana Jana Bauce za účelem zřízení Politického spolku pro město Domažlice a okolí. Vstup byl volný pro všechny.¹⁷⁰ Na schůzi přišlo 60 zájemců. Své zástupce zde měla také Řemeslnicko-živnostenská jednota. Hlavním řečníkem byl pan Josef Klíma, který vysvětlil potřebu a nutnost zřízení tohoto spolku. Při této příležitosti byla zvolena tříčlenná komise k vypracování spolkových stanov, která se měla postarat také o svolání prvního zasedání po jejich schválení místodržitelstvím.¹⁷¹

Ustanovující schůze se odbývala 19. 8. 1888 v hostinci U Šumavy s tímto programem: přijímání členů, volba předsedy, výboru a náhradníků, přednáška „O vývinu a podstatě ústavnosti vůbec a v Rakousku zvláště“ a volné návrhy. Členem se mohl stát každý plnoletý rakouský občan. Přispívající člen platil 50 kr. ročně.¹⁷² Za předsedu byl zvolen Josef Klíma, který zde promluvil o cílech spolku. Místopředsedou se stal pan Václav Paroubek. Plánovanou přednášku vedl opět pan Klíma. Ve volných návrzích byl vznesen požadavek na voličské schůze, které by navštěvovali poslanci zemského sněmu i říšské rady. Spolek měl na začátku 35

¹⁶⁶ Dámský poboční spolek Červeného kříže. *Posel od čerchova*. 25. 2. 1888, roč. 17, č. 9, nestr.

¹⁶⁷ Provolání. *Posel od Čerchova*. 21. 11. 1891, roč. 20, č. 47, nestr.

¹⁶⁸ Pobočný spolek. *Posel od Čerchova*. 1897, roč. 26, č. 46, nestr.

¹⁶⁹ „Červený kříž“ v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 20. 11. 1897, roč. 26, č. 47, nestr.

¹⁷⁰ Zasláno. *Posel od Čerchova*. 7. 4. 1888, roč. 17, č. 15, nestr.

¹⁷¹ Politický spolek. *Posel od Čerchova*. 14. 4. 1888, roč. 17, č. 16, nestr.; Schůze. *Posel od čerchova*. 23. 6. 1888, roč. 17, č. 26, nestr.

¹⁷² Zasláno. *Posel od Čerchova*. 18. 8. 1888, roč. 17, č. 34, nestr.

členů.¹⁷³ K jeho vzniku gratuloval sám říšský poslanec hrabě Lažanský a popřál mu mnoho zdu.¹⁷⁴

Následující schůze byla veřejná (16. 9. 1888). Program byl podobný jako v předchozím případě. Přednášku měl opět pan Josef Klíma. Ve volných návrzích se řešilo zřízení punčochářského řemesla při plzeňské věznici.¹⁷⁵ Z další schůze zmiňme jen přednášku „Rozprava o našich základních zákonech“, protože zbytek probíhal téměř stejně jako při předchozím zasedání.¹⁷⁶ V následující schůzi dne 18. 11. se řešilo více otázek. Projednával se tržní řád a to, že by jeden člověk neměl být současně členem okresního i obecního zastupitelstva, aby nemohl o jedné věci hlasovat dvakrát. Pan Voborník přednášel „O působení četby na vzdělání lidu“.¹⁷⁷ Na následující schůzi (23. 12.) hovořil pan Bárta „O spolčování a spolcích“.¹⁷⁸

Dne 20. ledna 1889 se konalo řádné zasedání, kde se shrnovala činnost za pět měsíců od vzniku spolku. V té době se konalo 11 schůzí - 7 soukromých a 4 veřejné. Spolek měl 93 členů. Opět se řešil tržní řád, neslučitelnost veřejných funkcí a také stavba železnic.¹⁷⁹ Mezi noviny, které spolek odebíral, patřily: *Posel od Čerchova*, *Domažlické listy*, *Národní listy*, *Slovan*, *Kroměřížské listy*, *Nové plzeňské listy*, *Český západ*, *Na stráži*, *Svobodný občan*, *Světlo*, *Posel z Podhoří*, *Šípy a Parlamentär*.¹⁸⁰ Další přednáška na jiné schůzi byla na téma „O vychování dítek v rodině i ve škole“. Následující otázky, kterými se spolek zabýval, byly: zestátnění domažlické pošty,¹⁸¹ volby, městský rozpočet, tábory lidu,¹⁸² školství,¹⁸³ různé petice, přímé volební právo¹⁸⁴ a další.

Dne 8. prosince 1889 podalo sdružení žádost o přejmenování jedné z městských ulic na „Husovu“.¹⁸⁵ Tento návrh nebyl obcí přijat.¹⁸⁶ Následující veřejná schůze se nesla v duchu uctění památky Mistra Jana Husa - přednáška o jeho životě a sbírka na pomník v Praze. Do spolkových místností bylo zakoupeno

¹⁷³ Schůze politického spolku v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 25. 8. 1888, roč. 17, č. 35, nestr.

¹⁷⁴ Říšský poslanec. *Posel od Čerchova*. 15. 9. 1888, roč. 17, č. 38, nestr.

¹⁷⁵ Výbor politického spolku pro Domažlice a okolí. *Posel od Čerchova*. 22. 9. 1888, roč. 17, č. 39, nestr.

¹⁷⁶ Politický spolek. *Posel od Čerchova*. 23. 10. 1888, roč. 17, č. 43, nestr.

¹⁷⁷ Politický spolek. *Posel od Čerchova*. 24. 11. 1888, roč. 17, č. 48, nestr.

¹⁷⁸ Z politického spolku. *Posel od Čerchova*. 29. 12. 1888, roč. 17, č. 53, nestr.

¹⁷⁹ Politický spolek. *Posel od Čerchova*. 21. 1. 1889, roč. 18, č. 4, nestr.

¹⁸⁰ Zasláno. *Posel od Čerchova*. 21. 1. 1889, roč. 18, č. 4, nestr.

¹⁸¹ více k tématu - Politický spolek. *Posel od Čerchova*. 30. 3. 1889, roč. 18, č. 13, nestr.

¹⁸² více k tématu - Politický spolek. *Posel od Čerchova*. 27. 4. 1889, roč. 18, č. 17, nestr.

¹⁸³ více k tématu - Politický spolek. *Posel od Čerchova*. 19. 10. 1889, roč. 18, č. 42, nestr.

¹⁸⁴ více k tématu - Politický spolek. *Posel od Čerchova*. 11. 1. 1890, roč. 19, č. 2, nestr., Veřejnou schůzi lidu. *Posel od Čerchova*. 11. 4. 1896, roč. 25, č. 15, nestr.

¹⁸⁵ Žádost politického spolku. *Posel od Čerchova*. 14. 12. 1889, roč. 18, č. 50, nestr.

¹⁸⁶ Schůze obecního zastupitelstva král. města Domažlic. *Posel od Čerchova*. 4. 1. 1890, roč. 19, č. 1, nestr.

Husovo sádrové poprsí.¹⁸⁷ Mimo toto všechno spolek ještě každý rok pořádal oslavy k uctění jeho památky. Dne 29. července 1896 zase organizoval společně se sdružením „Havlíček“ akademii na počest Karla Havlíčka Borovského U Šumavy.¹⁸⁸ Na akci se podílel také Sokol. Účast nebyla uvedena.¹⁸⁹

Politický spolek uspořádal dne 4. října 1891 veřejnou schůzi v hostinci U Šumavy, kam pozval pana prof. Tomáše G. Masaryka, říšského poslance za Domažlice a další města. Ten zde promluvil především o činnosti říšské rady.¹⁹⁰

Koncem roku 1891 podal politický spolek petici obecnímu zastupitelstvu, aby byla ve městě zřízena obecní knihovna.¹⁹¹ Žádost se projednávala na schůzi zástupců města ještě 30. prosince 1891. Zřízení knihovny však odložili - důvodem bylo to, že se nejednalo o naléhavou potřebu - zaznamenalo se však, že se bude s prostory pro knihovnu počítat v nové radnici.¹⁹²

Aktivita spolku spočívaly především v přednáškové činnosti - tímto se mezi lidi měla dostat různá témata z běžného života i z politiky. K tomu měla přispět také spolková knihovna a čítárna. Dále zprostředkoval diskuze se zástupci města jak z říšské rady, tak také ze zemského sněmu. Sám zastupoval především pokrokovou mladou generaci - tj. mladočechy.¹⁹³

3.1.10 Vlastenecký dobročinný spolek paní a dívek Božena Němcová

Při 25. výročí úmrtí Boženy Němcové uctily dámy a dívky z Domažlic její památku tak, že na Střelnici uspořádaly zábavu na ledě s občerstvením. Celkový výtěžek (62 zl.) měl být věnován na zbudování sirotčince. To však městská rada zakázala s tím, že se o sirotky postará sama. Z toho důvodu se paní a slečny rozhodly, že tyto peníze poslouží k udržení trvalé památky Boženy Němcové v Domažlicích, a to založením spolku, který ponese její jméno. Účelem sdružení byl boj proti chudobě a pomoc trpícím.¹⁹⁴

Zřizující schůze se konala 10. 5. v sále pana Maxe Dufka U Černého koně. Program vypadal takto: čtení stanov, přijímání členů, volba výboru, volné návrhy. Zakládající členové měli složit 10 zl. jednorázově, činní 1 zl. ročně a přispívající 50

¹⁸⁷ Veřejná schůze. *Posel od Čerchova*. 28. 12. 1889, roč. 18, č. 52, nestr.

¹⁸⁸ Politický spolek. *Posel od Čerchova*. 25. 7. 1896, roč. 25, č. 30, nestr.

¹⁸⁹ Havlíčkův večer. *Posel od Čerchova*. 1. 8. 1896, roč. 25, č. 31, nestr.

¹⁹⁰ Veřejnou schůzi pořádá politický spolek pro Domažlice a okolí. *Posel od Čerchova*. 19. 9. 1891, roč. 20, č. 38, nestr.

¹⁹¹ Z politického spolku. *Posel od Čerchova*. 28. 11. 1891, roč. 20, č. 48, nestr.

¹⁹² Schůze obecního zastupitelstva král. města Domažlice. *Posel od Čerchova*. 2. 1. 1891, roč. 20, č. 1, nestr.

¹⁹³ Hana, 1971 - 1972 (b), 19 - 20.

¹⁹⁴ Provolání. *Posel od Čerchova*. 5. 5. 1888, roč. 17, č. 19, nestr.

kr. ročně.¹⁹⁵ K této schůzi se dostavilo 25 dam. V úvodu všechny oslovil Dr. František Wellner, právník z Domažlic, který zhodnotil záměr založení spolku, se jménem spisovatelky v názvu, včetně toho, že se zde budou shromažďovat především ženy. Celkem se přihlásilo 37 činných a 7 přispívajících členů. Poté byl zvolen dvanáctičlenný výbor, v jehož čele stanula paní Anna Kovářová (předsedkyně), paní Vilma Srnová (místopředsedkyně) a slečna Anna Pittlová (jednatelka). Základní jmění činilo 621 zl. a 25 kr.¹⁹⁶

Na den sv. Václava pořádal spolek výstavku jemných ručních prací.¹⁹⁷ Cílem akce bylo vytvořit si přehled o vyšívání a o vzorech, které se při něm používaly. Na výstavu bylo zapůjčeno také moravské a srbské vyšívání. Podle programu byla expozice otevřena již 27. září a pokračovala ještě i 28. září, a to do čtyř hodin odpoledne. V tento den se navíc dostavili hosté, kteří byli přivítání chodskou hudbou a místními obyvateli oblečenými v chodských krojích. Na programu byl také společný oběd v sále U Černého koně a večer pěvecko-hudební a divadelní zábava.¹⁹⁸ Spolek se usnesl povolit volný vstup na výstavu pěti nižším a třem vyšším dívčím třídám.¹⁹⁹

Celá akce dopadla dle hodnocení „*skvěle*“. Většina vystavených prací byla od místních dam. „*Sál byl dekorován velmi vkusně.*“ Jeviště vypadalo jako „*útulný salon*“ v národních barvách. Nechyběl tu znak města ani znak české koruny. Na stěně bylo zavěšeno poprsí Boženy Němcové. Zájemci mohli spatřit jak věci nové, moderní, tak také starožitné, z různých materiálů a barev (vyšívání, zástěry, prádlo, věci háčkované, pletené a další). Některé předměty se daly zakoupit: kloboučky, keramické výrobky a další. Své exponáty zaslal také Výrobní spolek český z Prahy. Z okolí Domažlic se svými výrobky účastnily ženy a dívky z obcí Chudenice, Zahořany, Ždánov, Pocinovice, Koloveč, Horšovský Týn, Nová Kdyně, Postřekov a mnoho dalších. Dámy z výboru provázely hosty a popisovaly jim, co mohou vidět. Druhý den, na svátek sv. Václava, navštívilo výstavu mnoho místních i přespolních hostů, přítomni byli také zástupci domažlických spolků. Na slavnostní banket přijely dámy až z Plzně. Výstava byla ve čtyři hodiny uzavřena a sál byl upraven pro akademii. Zpívaná čísla, sólová i sborová, a výstup smyčcového orchestru,

¹⁹⁵ Provolání. *Posel od Čerchova*. 5. 5. 1888, roč. 17, č. 19, nestr..

¹⁹⁶ Zřizující valná hromada. *Posel od Čerchova*. 12. 5. 1888, roč. 17, č. 20, nestr.

¹⁹⁷ Výstava. *Posel od Čerchova*. 21. 7. 1888, roč. 17, č. 30, nestr.

¹⁹⁸ Provolání. *Posel od Čerchova*. 1. 9. 1888, roč. 17, č. 36, nestr.

¹⁹⁹ „Božena Němcová“. *Posel od Čerchova*. 15. 9. 1888, roč. 17, č. 38, nestr.

piana a harmonia obohatila přednáška Josefíny Regálové „Ženám českým“. Výstavu navštívilo asi 450 platících osob (školní mládež měla vstup zdarma). Celkem se vybralo 101 zl. na vstupném a 130 zl. při akademii. Během taneční zábavy se konala ještě sbírka na ÚMŠ.²⁰⁰ Celkový čistý výnos z akce pořádané ve dnech 27. a 28. září byl 150 zlatých.²⁰¹

Spolek navázal na předchozí činnost v duchu uctění památky Boženy Němcové (viz níže) a poděloval na Štědrý den roku 1888 (tj. v prvním roce své činnosti) chudé obyvatele Domažlic. Celkem 130 lidí dostalo v hostinci U Černého koně zdarma štědrovečerní jídlo.²⁰²

Další akcí, kterou spolek pořádal, byla tzv. „Velká přástva“ s taneční zábavou. Přítomní se oblékli do chodských krojů a zpívali tradiční chodské písně.²⁰³ Dne 26. prosince 1892 pořádal spolek dětské divadelní představení od J. K. Hraše v sále U Černého koně. S dětmi na jevišti působili také divadelní ochotníci.²⁰⁴ Pro úspěch bylo dílo opakováno hned 1. ledna následujícího roku.²⁰⁵

Nebyla to pouze Božena Němcová, jíž spolek vzdával svou činností úctu. Pro své členy a hosty uspořádal slavnostní večer Svatopluka Čecha s referátem o životě a tvorbě spisovatele od pana Vojtěcha Kebrleho, s písněmi a dalšími výstupy.²⁰⁶ Ve stejném roce zorganizovaly členky cyklus přednášek - výše zmíněná byla v pořadí čtvrtá. Předcházela jí přednáška pana profesora Samohrda „O zvláštnosti mnohých rostlin“, pana profesora Buňaty „O zavařování ovoce“, pana Dr. Šotolovského „O snu a předtuše“ a pana Žuvníčka „Žena velkých i malých mužů“.²⁰⁷

Spolek „Božena Němcová“ si v roce 1897 otevřel svoji vlastní čítárnu.²⁰⁸ Otevírací doba byla každou neděli od 3 do 8 a ve středu od 5 do 7. Přístup měli možný pouze členové.²⁰⁹ Čtenáři měli k dispozici kolem padesáti časopisů. Zájem byl velký, což vyplývalo z hojného počtu návštěvníků.²¹⁰

²⁰⁰ Výstava a akademie. *Posel od Čerchova*. 6. 10. 1888, roč. 17, č. 41, nestr.

²⁰¹ Při slavnosti spolku „Božena Němcová“. *Posel od Čerchova*. 23. 10. 1888, roč. 17, č. 43, nestr.

²⁰² „Božena Němcová“. *Posel od Čerchova*. 22. 12. 1888, roč. 17, č. 52, nestr.

²⁰³ „Velká přástva“. *Posel od Čerchova*. 19. 1. 1889, roč. 18, č. 3, nestr.

²⁰⁴ Dětské divadlo. *Posel od Čerchova*. 17. 12. 1892, roč. 21, č. 51, nestr.

²⁰⁵ Dámský spolek. *Posel od Čerchova*. 31. 12. 1892, roč. 21, č. 1, nestr.

²⁰⁶ Slavnostní večer Svatopluka Čecha. *Posel od Čerchova*. 29. 2. 1896, roč. 25, č. 9, nestr.

²⁰⁷ Valná hromada. *Posel od Čerchova*. 21. 11. 1896, roč. 25, č. 47, nestr.

²⁰⁸ Čítárna. *Posel od Čerchova*. 30. 1. 1897, roč. 26, č. 5, nestr.

²⁰⁹ Čítárna. *Posel od Čerchova*. 3. 2. 1897, roč. 26, č. 6, nestr.

²¹⁰ Čítárna. *Posel od Čerchova*. 13. 2. 1897, roč. 26, č. 7, nestr.

Spolek se v roce 1899 ujal stravování chudých studujících, a to vedením stravovny. Obec poskytla prostory a vybavila místnost podle požadavků členek spolku. Paní a dívky se touto cestou rozhodly podpořit Spolek k podpoře chudých studujících, který nesl od roku 1899 pojmenování „Tuhošť“.²¹¹ Provoz veřejné kuchyně zahájila pouze tichá slavnost dne 16. listopadu. Otevření byl přítomen ředitel gymnázia, okresní starosta, purkmistr města, starosta spolku „Tuhošť“ i okresní hejtman. Pan Hana promluvil ke všem přítomným. Pan Dr. Steidl zase pronesl několik slov ke studentům. Místo poté navštívilo mnoho zástupců profesorského sboru z gymnázia. Tím byla akce skončena. Hned ten den se začalo vařit a vydávat jídlo. Ve 12 hodin zasedlo ke stolu prvních 15 chudých studentů.²¹²

Jak vidíme, zájmy tohoto spolku byly různé, což se odráželo v aktivitách, které v Domažlicích vyvíjel. Byl jediným dámským sdružením, které ve městě aktivně působilo. Jediným trvalým odkazem spolku v Domažlicích je pamětní deska Boženy Němcové na domě, v němž zde žila (viz níže).

3.1.11 Muzejní spolek

Dne 27. ledna 1889 se v síni městské radnice konala schůze za účelem zřízení muzejního spolku v Domažlicích. Na programu bylo čtení stanov, jejich úpravy a dodatky, volba prozatímního výboru a volné návrhy.²¹³ Řád nové muzejní společnosti byl schválen již v květnu roku 1889 a hned 19. 5. se konalo první ustanovující zasedání. Jeho náplní bylo projednávání schválených stanov, čtení zprávy o dosavadní činnosti odstupujícího vedení a volba nového osmičlenného výboru a kustodů.²¹⁴

Jednání zahájil pan purkmistr Petr Hana. Přečtena byla zpráva o sbírkách (o jejich množství, stavu a dárcích) získaných do roku 1883, které nyní přešly do vlastnictví spolku.²¹⁵ Obec totiž povolila novému sdružení převzít městské sbírky starožitných věcí a památek do své správy. Umožnila mu také užívání městského znaku na jeho pečeti.²¹⁶ Na této schůzi dále proběhl výběr správce historických sbírek, kterým byl jmenován pan Bohumil Strér, gymnaziální profesor, kustoda vědeckého odboru, jímž se stal pan František Samohrd, a správce průmyslového oddělení, kterým byl zvolen pan Antonín Srna, ředitel dívčích škol. Uznání za

²¹¹ Provolání. *Posel od Čerchova*. 4. 11. 1899, roč. 28, č. 45, nestr.

²¹² Veřejná kuchyně. *Posel od Čerchova*. 18. 11. 1899, roč. 28, č. 47, nestr.

²¹³ Městské museum. *Posel od čerchova*. 26. 1. 1889, roč. 18, č. 4, nestr.

²¹⁴ Zasláno. *Posel od Čerchova*. 18. 5. 1889, roč. 18, č. 20, nestr.

²¹⁵ Muzejní společnost zdejší. *Posel od Čerchova*. 25. 5. 1889, roč. 18, č. 21, nestr.

²¹⁶ Schůze obecního zastupitelstva kr. města Domažlice. *Posel od Čerchova*. 30. 3. 1889, roč. 18, č. 13, nestr.

činnost pro muzeum se dostalo panu Bohumilu Strérovi za jeho pomoc při realizaci muzea a za správu sbírek. Tím byla schůze skončena.²¹⁷ První zasedání nového výboru se konalo 29. 5. a účastnilo se ho dalších 70 členů. Předsedou spolku se stal pan děkan Hájek, místopředsedou pan Petr Hana a jednatelem pan Bohumil Strér. Hovořilo se o jednotlivých odděleních muzea a o jejich potřebách. Novým úkolem spolku bylo vytvořit sbírkové odbory v blízkosti města, tj. na venkově.²¹⁸

Dne 14. prosince byl na zasedání spolku zvolen novým předsedou (po smrti pana děkana Hájka) pan Petr Hana. Probrány byly nově získané předměty. Při rokování o místnostech bylo navrženo, aby se členové muzejního spolku zasadili o to, aby byly muzeu vyčleněny místnosti v nové radniční budově - hlavní roli zde hrála bezpečnost, nedělitelnost a zachování sbírek. Dohodlo se také to, že se bude odebírat časopis *Archeologické památky*.²¹⁹ Úkoly spolku byly těsně propojeny s existencí a fungováním městského muzea. Ať už získáváním nových předmětů nebo péčí o stávající sbírky. Více se o spolku v *Poslu od Čerchova* nedozvídáme.

3.1.12 Spolek velopedistů

V roce 1889 byly potvrzeny také stanovy klubu cyklistů pro Domažlice a okolí. Po svém prvním ustanovujícím zasedání uspořádal spolek cvičení v jízdě na kole.²²⁰ Poté se na dva roky odmlčel, co se týče informací v novinách. Znovu se o něm dozvídáme v souvislosti s výletem plzeňských cyklistů do Domažlic v neděli 14. června 1891. Svou účast na akci přislíbilo asi 30 plzeňských jezdců. Na jejich počest se měl konat společný banket v sále U Černého koně, slavnostní projížďka městem a poté večerní zábava v zahradě Františka Görga.²²¹ Program byl následovný: Klub domažlických cyklistů vyjede hostům vstříc do Chotiměře a poté se všichni společně vydají do Domažlic, kde budou v 10 hodin ráno uvítáni hasičskou kapelou. V jednu hodinu bude připraven v sále besedy banket a v pět hodin odpoledne se vykoná slavnostní projížďka městem. Večer se uskuteční buďto zahradní zábava s vystoupením pěveckého odboru Měšťanské besedy, nebo v případě nepříznivého počasí se vše odehraje v sále Měšťanské besedy U Černého

²¹⁷ Musejní společnost zdejší. *Posel od Čerchova*. 25. 5. 1889, roč. 18, č. 21, nestr.

²¹⁸ Musejní společnost zdejší. *Posel od Čerchova*. 8. 6. 1889, roč. 18, č. 23, nestr.

²¹⁹ Výbor musejní společnosti. *Posel od Čerchova*. 21. 12. 1889, roč. 18, č. 51, nestr.

²²⁰ Přátelům spolku cyklistického v Domažlicích a okolí. *Posel od Čerchova*. 31. 8. 1889, roč. 18, č. 35, nestr.

²²¹ Velopedisté Plzeňští. *Posel od Čerchova*. 6. 6. 1891, roč. 20, č. 23, nestr.

koně. Spolek požádal obyvatele města, aby si vyzdobili své domy a aby se v co největším počtu účastnili.²²²

Počasi se toho dne příliš nevydařilo, takže se výletu účastnilo pouze 20 jezdců. V pět hodin ráno vyrazili z Plzně a v deset hodin byli v Chotiměři. Zde je přivítal majitel panství a také členové cyklistického klubu z Domažlic. Po krátkém odpočinku se všichni účastníci vydali směrem k cíli výletu, kam dojeli až v poledne. Při příjezdu je vítala hudbou hasičská kapela, která je pak doprovodila přes náměstí do tělocvičny. Někteří domažličtí cyklisté poté vyrazili na nádraží, aby zde přivítali zbylé hosty, kteří přijeli vlakem z Plzně, a aby je doprovodili v připravených vozech do města. Při banketu U Černého koně koncertovala hasičská kapela a pronášelo se mnoho přípitků. Přítomen byl i purkmistr Hana. Zábava u pana Františka Görga se nekonala a přistoupilo se k druhé variantě. V půl šesté večer byla uspořádána projížďka městem, jíž se účastnilo přes 30 jezdců. Jelo se zástupem a poté dvojstupem přes město, dolním předměstím a kolem pivovaru. Přítomno bylo hodně lidí. Při této příležitosti se ke klubu přidalo mnoho dalších zájemců, takže měl od té doby 40 členů. Večer se všichni shromáždili k zábavě v sále U Černého koně. O půlnoci při ohňostroji a za doprovodu domažlických cyklistů a měšťanů s lampiony odjeli hosté na nádraží, na vlak do Plzně. Slavnost se velmi vydařila. Z celé akce byla pořizena společná fotka plzeňských a domažlických cyklistů místním fotografem Taubrem v letní tělocvičně Sokola.²²³

Své desetileté výročí klub oslavil dne 26. července 1899 silničními závody a výletem na Českou Kubici.²²⁴ Další oslavy pokračovaly 17. září časovými jízdami o ceny směrem z Domažlic do Všerub, Chamu, Fürt im Waldu a přes Folmavu a Kubici zpět do Domažlic - celkem 85 km. Večer se konala v klubové místnosti v hostinci pana Görga taneční zábava s udělováním cen vítězům.²²⁵ Účast byla malá.²²⁶

Účel spolku je patrný již z jeho názvu, takže není nutné se o něm více vyjadřovat. Zajímavé je, že se veřejně neprojevoval. V novinách se neobjevovaly žádné pozvánky na akce tohoto spolku apod. Z toho usuzujeme, že se omezoval

²²² Výlet plzeňské župy „České Ústřední Jednoty Velocipedistů“ do Domažlic. *Posel od Čerchova*. 13. 6. 1891, roč. 20, č. 24, nestr.

²²³ Výlet velocipedického klubu z Plzně. *Posel od Čerchova*. 20. 6. 1891, roč. 20, č. 25, nestr.

²²⁴ Sportovní. *Posel od Čerchova*. 29. 7. 1899, roč. 28, č. 31, nestr.

²²⁵ Sport. *Posel od Čerchova*. 2. 9. 1899, roč. 28, č. 36, nestr.

²²⁶ Návštěva Vídeňáků. *Posel od Čerchova*. 3. 7. 1897, roč. 26, č. 27, nestr.

pouze na činnost pro své členy, kromě těch výše zmíněných, nebo že využíval jiné způsoby informování než *Posla od Čerchova*.

3.1.13 Dělnické spolky

V letech 1880 až 1899 vznikly celkem 3 dělnické spolky: Všeobecný vzdělávací spolek dělnický pro Domažlice (12. 7. 1891) se sídlem U Bílého beránka,²²⁷ spolek „Komenský“ (25. 12. 1892) se sídlem v hostinci pana Jakuba Schnábla²²⁸ a Národní vzdělávací dělnická beseda Petr Fastr pro Domažlice a okolí²²⁹ se sídlem U Šumavy (12. 6. 1898).²³⁰ Poslední jmenovaný se v Domažlicích prosazoval nejvíce, a proto se o něm nyní zmíníme.

Na prvním zasedání spolku byl do jeho čela (jako předseda) zvolen pan Antonín Martinovský. Poté co přítomným poděkoval za projev důvěry, promluvil o vzniku národní dělnické strany a o odkazu Petra Fastra. Po něm hovořil v podobném duchu pan František Kitzberger, který navíc přidal téma „Státní práva a postoj sociální demokracie k nim“. Přečetly se schválené stanovy a přijímali se noví členové. Do výboru spolku bylo zvoleno 8 osob, 4 náhradníci a 2 revizoři. Místopředsedou se stal pan Zbiral, pracovník městského pivovaru. Ve volných návrzích byla stanovena oslava svátku práce, dle sjezdu dělnictva v Praze, na první neděli po 1. květnu. Národní hymnou „Kde domov můj“ byla první schůze skončena.²³¹

Spolek se po svém vzniku ujal oslav památky Mistra Jana Husa. Členové se sešli, aby vyslechli přednášku pana Krále o Husově životě a působení a také několik básní s podobnou tematikou. Přítomným zde hrála ostrostřelecká hudba.²³²

Dne 17. července se konala první velká spolková vycházka s tím, že se v cíli, tedy v Tlumačově, bude konat schůze. Součástí byl referát o Mistru Janu Husovi, debata o sociální demokracii, o straně národního dělnictva a o dění na

²²⁷ více k tématu - *Posel od Čerchova*. 11. 7. 1891, roč. 20, č. 28, nestr.; Všeobecný vzdělávací spolek dělnický. *Posel od Čerchova*. 18. 7. 1891, roč. 20, č. 29, nestr.

²²⁸ více k tématu - Ustavující valná hromada. *Posel od Čerchova*. 7. 1. 1893, roč. 22, č. 2, nestr. Všeobecný dělnický vzdělávací a podporovací spolek „Komenský“. *Posel od Čerchova*. 28. 1. 1893, roč. 22, č. 5, nestr.

²²⁹ Komité. *Posel od Čerchova*. 26. 3. 1898, roč. 27, č. 13, nestr.

²³⁰ Ustavující valná hromada. *Posel od Čerchova*. 18. 6. 1898, roč. 27, č. 25, nestr.

²³¹ Ustavující valná hromada. *Posel od Čerchova*. 18. 6. 1898, roč. 27, č. 25, nestr.

²³² Památka Mistra Jana Husa. *Posel od Čerchova*. 9. 7. 1898, roč. 27, č. 28, nestr.

říšské radě. Spolek zde získal 30 nových členů.²³³ I na další schůzi se projednávaly otázky kolem státního práva.²³⁴

Další výlet se konal do sadů Střelnice. Hrála zde ostrostřelecká hudba a přítomné bavily komické výstupy divadelníků z Klatov. Zakončení výletu se odehrávalo před spolkovými místnostmi zapěním písní „Kde domov můj“ a „Hej, Slovane!“ a závěrečným proslovem pana předsedy Martinovského, který poděkoval přítomným za účast a postěžoval si nad malým zájmem veřejnosti o akci.²³⁵

Ve veřejné schůzi, kterou spolek pořádal 18. září, byla v plánu přednáška „O komunálním plánu národního dělnictva“.²³⁶ Přednášející Vilém Votruba, redaktor z Plzně, hovořil o různých sociálních otázkách. V souvislosti s kritikou sociální demokracie byl konfrontován přítomným zástupcem této strany. Celé veřejné zasedání se neslo v duchu útoku a obrany mezi národními dělníky a sociálními demokraty. Schůze byla ukončena písní „Hej, Slovane!“.²³⁷ Na další veřejné diskusi naplánované na 11. prosince vystoupil pan Klofáč, redaktor Národních listů, s tématem „O významu voleb do zdejšího obecního zastupitelstva a o zrušení školního platu a zřízení sociálních komisí“.²³⁸ I na tomto zasedání došlo k slovním potyčkám mezi sociálními demokraty a národními socialisty. Nakonec musela být schůze kvůli velkým neshodám rozpuštěna.²³⁹

V prvním roce své existence uspořádal spolek pro své členy a hosty Mikulášskou zábavu s hudebními vystoupeními - a to 11. prosince 1898.²⁴⁰ O půlnoci se konalo divadelní představení s názvem „Mikulášská zábava“, při které se rozdávaly dárky.²⁴¹ Dne 8. ledna organizovala beseda U Černého koně první spolkový ples za hudby v podání ostrostřelecké kapely.²⁴²

Jelikož je nám jasné, že se spolkové aktivity zaměřovaly především na pořádání měsíčních a veřejných schůzí s téměř podobným obsahem, nebudeme již více rozebírat každou jednotlivou schůzi. Jen dodejme, že mezi sociálními demokraty a národními socialisty došlo dokonce i k fyzickému násilí. Jedna schůze

²³³ Vzdělávací beseda dělnická „Petr Fastr“. *Posel od Čerchova*. 23. 7. 1898, roč. 27, č. 30, nestr.

²³⁴ více k tématu - Zdejší národní beseda dělnická „Petr Fastr“. *Posel od Čerchova*. 30. 7. 1898, roč. 27, č. 31, nestr.

²³⁵ Výlet. *Posel od Čerchova*. 3. 9. 1898, roč. 27, č. 36, nestr.

²³⁶ Zdejší organizace národního dělnictva. *Posel od Čerchova*. 17. 9. 1898, roč. 27, č. 38, nestr.

²³⁷ Veřejná schůze. *Posel od Čerchova*. 24. 9. 1898, roč. 27, č. 39, nestr.

²³⁸ Veřejná schůze. *Posel od Čerchova*. 26. 11. 1898, roč. 27, č. 48, nestr.

²³⁹ Veřejná schůze. *Posel od Čerchova*. 17. 12. 1898, roč. 27, č. 51, nestr.

²⁴⁰ Mikulášskou zábavu. *Posel od Čerchova*. 19. 11. 1898, roč. 27, č. 47, nestr.

²⁴¹ Mikulášská zábava. *Posel od Čerchova*. 17. 12. 1898, roč. 27, č. 51, nestr.

²⁴² Ples. *Posel od Čerchova*. 17. 12. 1898, roč. 27, č. 51, nestr.

musel být kvůli jejich neshodám rozpuštěna vládním komisařem, načež se účastníci poprali.²⁴³

Účel této organizace byl podobný jako v případě politického spolku. Lišil se hlavně skupinou, jež zastupoval, tj. dělníky. Témata, kterým se věnoval, měla politický a sociální charakter. Spolek se snažil své členy informovat o těchto otázkách prostřednictvím různých veřejných diskuzí. Navíc to byl první spolek, který se snažil získat si stoupence také mimo Domažlice pořádáním schůzí jinde než ve městě.

3.1.14 Klub českých turistů

V roce 1893 byl v Domažlicích zřízen odbor Klubu českých turistů (dále KČT). Již v dubnu měl 12 členů, mezi ně se řadili: pan Dr. Steidl, pan Srna, pan Dr. Kostlivý, pan Samohrd, pan Kebrle, pan Strouhal, páni Prunarové Karel a Emanuel a další.²⁴⁴ Už v té době se pracovalo na zlepšení turistických podmínek v okolí Domažlic instalováním orientačních tabulek.²⁴⁵

Ve dnech 19., 20. a 21. května pořádal Klub českých turistů z Prahy výlet do Domažlic, aby se zúčastnil ustanovující schůze spolku v Domažlicích a následně podnikl výlet na Čerchov a na Rýzmbek.²⁴⁶ Měšťanská beseda při té příležitosti pozvala k přednášce pana Dr. Kurze, který měl mluvit o turistice.²⁴⁷

Hosté přijeli v sobotu (19. 5.) večerním vlakem v počtu 53 dam a pánů z Plzně, Prahy, Příbrami a Berouna na nádraží, kde již očekával zdejší odbor klubu turistů a členové Měšťanské besedy. Návštěvníci byli ubytováni a poté přivítáni v sále U Černého koně panem starostou Petrem Hanou. Na jeho řeč s díky odpověděl předseda spolku pan Dr. Pasovský. Poté následoval proslov pana Dr. Kurze o vzniku klubu, významu a důležitosti turistiky a o Domažlicích a České Kubici. Potom bylo přikročeno k ustanovení klubu. Předsedou se stal pan Hana, jednatelem pan Dufek, a po nich byli do čela spolku zvoleni ještě 4 další pánové. Následně začala zábava, při které vystoupil pěvecký odbor Měšťanské besedy z Domažlic pod vedením Antonína Topinky. Ráno (20. 5.) si hosté prohlédli město a o deváté hodině vyjeli na vozech od Střelnice na Babylon, odkud pokračovali pěšky na Českou studánku a dále na Čerchov, na Českou Kubici a na Folmavu, kde je

²⁴³ Veřejná schůze. *Posel od Čerchova*. 13. 5. 1899, roč. 28, č. 20, nestr.

²⁴⁴ Odbor českých turistů v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 1. 4. 1893, roč. 22, č. 14, nestr.

²⁴⁵ Z klubu českých turistů. *Posel od Čerchova*. 1. 4. 1893, roč. 22, č. 14, nestr.

²⁴⁶ Klub českých turistů v Praze. *Posel od Čerchova*. 6. 5. 1893, roč. 22, č. 19, nestr.

²⁴⁷ Klub českých turistů v Praze. *Posel od Čerchova*. 13. 5. 1893, roč. 22, č. 20, nestr.

čekalo občerstvení. Večer se opět konala zábava v sále U Černého koně, kde tentokrát účinkovala hasičská kapela. Následující den se konal výlet do Kdyně, na Herštejn a Rýzmbek, kde se trávalo dopoledne. Na oběd se všichni vrátili do Domažlic a po něm se vlakem vydali zpět do svých domovů. Při tomto sjezdu si dal spolek za cíl, aby byla na Čerchově postavena vyhlídková věž, na Kubici výletní vila a aby byl celý kraj označen orientačními turistickými tabulkami.²⁴⁸

První samostatný výlet nového spolku se konal 18. června 1893. Program byl následující: Odjezd z města v šest hodin ráno do Chodova, Capartic a poté na Čerchov, při hranicích pochod ke Třem znakům a odtud pěšky do německého Brodu, zde oběd připravený českou kuchařskou a volná zábava do sedmi hodin, pak odjezd zpět do Domažlic. Někteří mohli přijet rovnou vlakem do Brodu a potom s ostatními na vozech zpět do města.²⁴⁹ Členové spolku museli mít při této příležitosti klubové odznaky. Svou účast přislíbil také fotograf z Prahy, který celou akci zaznamenával.²⁵⁰ Na začátku výletu se sešlo 14 účastníků (z nich 3 dámy), cestou na Výhledy přibylo dalších 5 zájemců a na oběd do Brodu nad lesy dorazili další výletníci, kteří přijeli vlakem. Pak následovala volná zábava a po ní návrat domů. Celá akce se dle hodnocení vydařila.²⁵¹ Během prvního roku své existence uspořádal spolek ještě jeden čtyřdenní výlet k Černému a Čertovu jezeru a poté přes Javor do Německa s fotografickým sezením, akrobatickým vystoupením, přednáškami a koncerty.²⁵²

Spolek pečoval o turistiku v Domažlicích a okolí.²⁵³ V prvním roce svého působení zasadil na 165 orientačních tabulek na trasách kolem Domažlic. V duchu „češství“ se postaral o to, aby byla nádražní stanice *Volmava* přejmenována na *Českou Kubici*. Pro své členy zajistil slevu na dráze 50% na výlety, jichž se zúčastní minimálně 20 osob.²⁵⁴ Mimo to jim spolek každý měsíc posílal turistický časopis, na který připláceli v členském příspěvku.²⁵⁵ Ten činil 3 zl. ročně a jednorázové zápisné 1 zlatý. Příslušník spolku se stal automaticky také členem ústředního pražského klubu.²⁵⁶

²⁴⁸ Výlet klubu českých turistů. *Posel od Čerchova*. 27. 5. 1893, roč. 22, č. 22, nestr.

²⁴⁹ První výlet odboru českých turistů v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 10. 6. 1893, roč. 22, č. 24, nestr.

²⁵⁰ První výlet odboru českých turistů v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 17. 6. 1893, roč. 22, č. 25, nestr.

²⁵¹ První výlet odboru českých turistů v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 24. 6. 1893, roč. 22, č. 26, nestr.

²⁵² Z našeho Meranu. *Posel od Čerchova*. 30. 9. 1893, roč. 22, č. 40, nestr.

²⁵³ více k tématu - Mimořádná valná hromada. *Posel od Čerchova*. 3. 6. 1893, roč. 22, č. 23, nestr.

²⁵⁴ Z Klubu českých turistů. *Posel od Čerchova*. 10. 6. 1893, roč. 22, č. 24, nestr.

²⁵⁵ Z odboru klubu českých turistů v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 8. 7. 1893, roč. 22, č. 28, nestr.

²⁵⁶ Odbor klubu českých turistů. *Posel od Čerchova*. 23. 12. 1893, roč. 22, č. 52, nestr.

V roce 1893 založil KČT v Domažlicích noclehárnu pro studenty v hostinci U Černého koně. Studující turisté, kteří se prokázali platným vysvědčením, zde mohli výhodně získat nocleh, snídani a večeři.²⁵⁷ Již 15. července 1893 byl počet osob, které tuto službu využily, čtyřicet šest.²⁵⁸

V následujících letech si sdružení dalo za cíl napsat o Domažlicích a okolí knihu pro turisty.²⁵⁹ To se zdařilo a spolek ji vydal dokonce několikrát.²⁶⁰ Spolková činnost se skládala také z přednášek. Dne 25. 3. 1894 vystoupil z podnětu KČT Karel Klostermann s přednáškou o Šumavě.²⁶¹

Spolek se postaral o zřízení nové vyhlídkové věže na Čerchově. Slavnost otevření nové rozhledny se konala 15. července 1894.²⁶² Poslední velkou akcí v tomto století byla stavba útulny nazvané Pasovského chýše (také na Čerchově).²⁶³ Její kolaudace proběhla ve slavnostním duchu dne 7. října 1896.²⁶⁴

3.1.15 Katolická jednota

V roce 1897 byla založena Katolická jednota. Ustanovující schůze se konala 19. září v refektáři zdejšího kláštera. Na programu bylo následující: zpráva o zřízení spolku, čtení řádu, přijímání členů, volba třináctičlenného výboru a volné návrhy.²⁶⁵ Na tomto zasedání, které se konalo po schválení stanov, se sešlo celkem 50 občanů. Pan děkan Jan Dobrý přivítal přítomné a předal slovo panu převorovi Mühlsteinovi, který promluvil o charakteru sdružení. Zdůraznil, že se jedná o spolek obranný nikoliv útočný, o jednotu, která se bude zabývat vzděláním, zábavou, ale i podpůrnou činností. Poté byly přečteny schválené stanovy a jmenování přestavitelů výboru. Předsedou se stal pan převor Metoděj Mühlstein, místopředsedou pan Tomáš Milota, náměstek přednosta stanice, a jednatelem punčochář pan Antonín Schmidt. Pak následovala schůze nového výboru, ve které se spolek prohlásil za funkční.²⁶⁶ Dále konstatoval, že v případě zániku jednoty přejde její jmění do rukou městského sirotčince.²⁶⁷

²⁵⁷ Z odboru českých turistů v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 24. 6. 1893, roč. 22, č. 26, nestr.

²⁵⁸ Z klubu českých turistů v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 29. 7. 1893, roč. 22, č. 31, nestr.

²⁵⁹ Kronika. *Posel od Čerchova*. 20. 1. 1894, roč. 23, č. 3, nestr.

²⁶⁰ Z odboru turistů domažlických. *Posel od Čerchova*. 19. 2. 1898, roč. 27, č. 8, nestr.

²⁶¹ Přednáška p. prof. K. Klostermanna. *Posel od Čerchova*. 31. 3. 1894, roč. 23, č. 13, nestr.

²⁶² Slavnost otevření rozhledny na Čerchově. *Posel od Čerchova*. 30. 6. 1894, roč. 23, č. 26, nestr.

²⁶³ Stavba útulny na Čerchově. *Posel od Čerchova*. 18. 1. 1896, roč. 25, č. 3, nestr.

²⁶⁴ Odbor klubu českých turistů. *Posel od Čerchova*. 17. 10. 1896, roč. 25, č. 42, nestr.

²⁶⁵ Provolání. *Posel od Čerchova*. 11. 9. 1897, roč. 26, č. 37, nestr.

²⁶⁶ Katolická jednota v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 25. 9. 1897, roč. 26, č. 39, nestr.

²⁶⁷ Schůze obecního zastupitelstva. *Posel od Čerchova*. 18. 9. 1897, roč. 26, č. 38, nestr.

První členskou schůzi odbyvali 10. října v hostinci pana Bauce. Na programu měli také přednášku na téma „Sv. Václav a jeho působení“. Zájemci o členství se mohli také dostavit.²⁶⁸ Druhé členské shromáždění se konalo 7. listopadu a na pořadu byl referát pana Miloty „O křesťanské rodině“. Spolek přistoupil jako zakládající člen ke spolku Vlast a stanovil si jako úkol pěstování sborového zpěvu.²⁶⁹ Na dalším zasedání přednesl pan Cyril Sakař přednášku o svém pobytu v Bosně a Hercegovině.²⁷⁰ Počet členů jednoty po čtyřech měsících fungování vystoupal až na číslo 122.²⁷¹

Na schůzi dne 6. ledna 1898 se probírala otázka zavedení spolkové knihovny. Přítomní přijali návrh na zřízení pokladničky pro drobné dary, neboť měsíční příspěvky na zřízení podpůrného fondu pro členy nestačily. Na programu byla také přednáška pana Horny na téma „Katolická církev ve vztahu k stávajícím poměrům“. Dále bylo schváleno pořádání plesu a pořízení spolkových odznaků.²⁷² Bál se konal 30. ledna v sále hostince pana Jana Bauce, a přestože bylo cílem peníze vydělat, byl sál velmi pěkně ozdoben, nechyběl spolkový znak ani podobizna panovníka a papeže Lva XIII. (autorem výtvorů byl pan Amerling). Celkový výtěžek činil 20 zlatých.²⁷³

Dne 8. 5. se konala další schůze, tentokrát s přednáškou pana pátera Vaňka „O dobré a špatné četbě“. Další členské zasedání se odbyvalo 22. 5., a to v Klíčově. V jednu hodinu odpoledne se vyšlo z Domažlic přes Mrákov, se zastávkou u továrny pana Wolfa.²⁷⁴ Na cílovém místě se přednášelo „O účelech a snahách“ tohoto sdružení a „O důležitosti žen ve spolcích“. Jednatel přečetl ze spolkových listů článek „Kdo může pracovat ke zvelebení našich jednot?“, čímž byla schůze ukončena a nastala volná zábava.²⁷⁵

Paradoxně v době, kdy město zřizovalo za pomoci různých místních spolků veřejnou čítárnu, otevřela jednota 30. října ve zdejším klášteře vlastní spolkovou čítárnu.²⁷⁶

²⁶⁸ Katolická jednota v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 2. 10. 1897, roč. 26, č. 40, nestr.

²⁶⁹ Katolická jednota. *Posel od Čerchova*. 20. 11. 1897, roč. 26, č. 47, nestr.

²⁷⁰ Katolická jednota. *Posel od Čerchova*. 4. 12. 1897, roč. 26, č. 49, nestr.

²⁷¹ Katolická jednota. *Posel od Čerchova*. 24. 12. 1897, roč. 26, č. 52, nestr.

²⁷² Katolická Jednota v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 15. 1. 1898, roč. 27, č. 3, nestr.

²⁷³ Ples Katolické Jednoty. *Posel od Čerchova*. 5. 2. 1898, roč. 27, č. 6, nestr.

²⁷⁴ Katolická jednota v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 14. 5. 1898, roč. 27, č. 20, nestr.

²⁷⁵ Katolická jednota. *Posel od Čerchova*. 28. 5. 1898, roč. 27, č. 22, nestr.

²⁷⁶ Čítárna. *Posel od Čerchova*. 26. 11. 1898, roč. 27, č. 48, nestr.

3.1.16 Divadelní spolky

3.1.16.1 Spolek divadelních ochotníků

V roce 1886 se v Domažlicích zformoval spolek divadelních ochotníků. Jejich jeviště vzniklo v místnosti pana Bazzanelliho, kde měli v plánu pořádat různá představení ve prospěch dobročinných účelů. Začalo se pracovat na jevišti a výzdobě. Té se ujal pan Hynek Amerling, který zdarma namaloval jeviště i potřebné dekorace.²⁷⁷ K 8. 5. 1886 bylo divadlo hotovo. Do té doby se k ochotníkům přihlásilo 7 mužů a 5 žen.²⁷⁸ Stanovy spolku byly schváleny a první představení se konalo 5. června 1886. Výdělek byl věnován na ÚMŠ.²⁷⁹ Čistý výtěžek činil 8 zlatých.²⁸⁰ Druhé vystoupení místních ochotníků proběhlo v pondělí 28. června a po něm následovala volná zábava.²⁸¹ Třetí divadelní představení s taneční zábavou se opět odehrálo U Černého koně, a to ve středu 4. srpna. Výnos šel opět na účet ÚMŠ. Na představení byli přítomni mnozí zástupci místních spolků i města. Celkový výtěžek činil 7 zl., přičemž majitel sálu slevil 2 zl. a další tři páni darovali po 1 zl. na stejné účely.²⁸² Další předváděnou inscenací byla hra od Josefa Illnera „Kvas krále Vondry XXVI“.²⁸³ Nové dekorace, např. rytířský sál, zhotovil opět malíř Amerling.²⁸⁴ Představení mělo takový úspěch, že bylo obecenstvem vyžádáno jeho opakování.²⁸⁵ To se, podle hodnocení z novin, vydařilo lépe než to první. Návštěvnost byla velká, úspěch měla také taneční zábava po vystoupení.²⁸⁶ Páté a poslední představení toho roku („Dejte mi čamaru“ od Josefa Kolára) se konalo v neděli 26. 12. v sále pana Maxe Dufka U Černého koně.²⁸⁷ Cílem všech aktivit spolku bylo získat peníze také na vybudování lepšího divadelního zázemí.²⁸⁸

Ochotníci nepřestali fungovat ani v roce 1887, kdy zahájili svoji činnost v počtu devatenácti osob.²⁸⁹ Vytvořili si také vlastní knihovnu, která obsahovala 107 čísel o 175 svazcích. Z časopisů odebírali *Českou Thálii* a *Jeviště*.²⁹⁰

²⁷⁷ Ochotnické divadlo v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 24. 4. 1886, roč. 15, č. 17, nestr.

²⁷⁸ Ochotnické divadlo v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 8. 5. 1886, roč. 15, č. 19, nestr.

²⁷⁹ Ochotnické divadlo v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 29. 5. 1886, roč. 15, č. 22, nestr.

²⁸⁰ Ochotnické divadlo v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 12. 6. 1886, roč. 15, č. 24, nestr.

²⁸¹ Ochotníci domažličtí. *Posel od Čerchova*. 26. 6. 1886, roč. 15, č. 26, nestr.

²⁸² Ochotnické divadlo v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 7. 8. 1886, roč. 15, č. 32, nestr.

²⁸³ Bývalí ochotníci domažličtí. *Posel od Čerchova*. 28. 8. 1886, roč. 15, č. 35, nestr.

²⁸⁴ Kvas krále Vondry XXVI. *Posel od Čerchova*. 11. 9. 1886, roč. 15, č. 37, nestr.

²⁸⁵ Kvas krále Vondry XXVI. *Posel od Čerchova*. 18. 9. 1886, roč. 15, č. 38, nestr.

²⁸⁶ Kvas krále Vondry XXXVI. *Posel od Čerchova*. 25. 9. 1886, roč. 15, č. 39, nestr.

²⁸⁷ Páté divadelní představení. *Posel od Čerchova*. 1. 1. 1887, roč. 16, č. 1, nestr.

²⁸⁸ Divadlo. *Posel od Čerchova*. 27. 11. 1886, roč. 15, č. 48, nestr.

²⁸⁹ Divadlo. *Posel od Čerchova*. 8. 10. 1887, roč. 16, č. 41, nestr.

²⁹⁰ Divadelní ochotníci. *Posel od Čerchova*. 3. 3. 1888, roč. 17, č. 10, nestr.

Hudební, pěveckou a divadelní zábavu uspořádala dne 28. července 1889 v zahradních místnostech Jakuba Schnábla Společnost pro založení spolku divadelních ochotníků. Na programu se nacházelo 30 hudebních, pěveckých a deklamatorních čísel. Po vyčerpání programu započala taneční zábava. Pořadatelé se rozhodli pro velký úspěch zábavu opakovat dne 15. srpna.²⁹¹

Společnost divadelních ochotníků, jak jsme ji poznali, se rozhodla zřídit divadelní spolek. Poté co byly schváleny jeho stanovy, byla svolána ustanovující schůze na den 8. ledna 1892, kde se odehrála dvě poslední představení domažlických ochotníků.²⁹² Od té doby hovoříme o divadelním spolku (viz níže).

3.1.16.2 Divadelní spolek Havlíček

Zřizující schůze nového spolku nesoucího název „Havlíček“ (podle Karla Havlíčka Borovského) se konala v hostinci Jana Bauce. Program vypadal následovně: zpráva o dosavadní činnosti, o účelech spolku a jeho potřebách, čtení stanov, přijímání členů, volba funkcionářů, volné dotazy a návrhy. Poté následoval na stejném místě večírek za zvuků smyčcového orchestru. Vstup byl volný.²⁹³ Celou schůzi zahájil dřívější vedoucí ochotníků pan Králík pozdravem všech přítomných. Poté byl za předsedu schůze zvolen pan Amerling a pan Králík přednesl zprávu o dřívější činnosti ochotníků a o účelech spolku. Za předsedu sdružení byl zvolen právě pan Jan Králík, za režiséra pan Hynek Amerling a za jednatele pan Josef Halík. Ve volných návrzích se projednávaly potřeby spolku. Poté byla schůze ukončena. Na to byl zahájen večírek za velké účasti přátel divadla.²⁹⁴ Čestnou funkci protektora sdružení přijal pan Karel Hájek, majitel strojírný v Domažlicích. Dne 7. února uspořádal spolek svůj první ples v sále U Šumavy.²⁹⁵

Dne 18. dubna pořádal „Havlíček“ v hostinci U Šumavy ve prospěch chudých školních dětí divadelní vystoupení „Fraška a basa“ od Piherta.²⁹⁶ Divadlo mělo úspěch, návštěva byla velká.²⁹⁷ Všem je jasné, v čem spočívala hlavní náplň aktivit spolku, proto zde nebudeme dále vyjmenovávat, jaká představení a kdy se konala. Zaměříme se na jiné činnosti, které spolek vyvíjel.

²⁹¹ Zahradní zábavu. *Posel od Čerchova*. 3. 8. 1889, roč. 18, č. 31, nestr.

²⁹² Divadlo. *Posel od Čerchova*. 12. 12. 1891, roč. 20, č. 50, nestr.

²⁹³ Zařizující členové. *Posel od Čerchova*. 2. 1. 1891, roč. 20, č. 1, nestr.

²⁹⁴ Divadelní spolek „Havlíček“. *Posel od Čerchova*. 9. 1. 1892, roč. 21, č. 2, nestr.

²⁹⁵ Z div. spolku „Havlíček“. *Posel od Čerchova*. 16. 1. 1892, roč. 21, č. 3, nestr.

²⁹⁶ Divadlo. *Posel od Čerchova*. 9. 4. 1892, roč. 21, č. 15, nestr.

²⁹⁷ Divadlo. *Posel od Čerchova*. 23. 4. 1892, roč. 21, č. 17, nestr.

Dne 24. července pořádal „Havlíček“ vycházku s hudbou na Střelnici, kde se přenášely básně a konaly sólové i sborové hudební výstupy.²⁹⁸ Celá akce se vydařila. Po jejím skončení se spolek odebral v lampionovém průvodu do spolkové místnosti U Šumavy, kde se zpívaly národní písně.²⁹⁹ Dne 31. července spolek oslavil den úmrtí Karla Havlíčka Borovského. V devět hodin ráno se všichni zájemci sešli ve spolkové místnosti, kde se odbývala přednáška o tomto slavnostním dnu, v deset hodin se spolek zúčastnil mše svaté v děkanském chrámu a ve dvě hodiny odpoledne přednášky o životě Karla Havlíčka Borovského od pana Jakuba Králíka. Večer se konala taneční zábava se zpívanými čísly.³⁰⁰ Roku 1892 oslavil spolek také stoleté výročí narození V. K. Klicpery.³⁰¹

Nyní zmiňme ještě jednu akci, která se odehrávala dne 11. 9. 1892. Spolek totiž na svůj náklad pozval cirkus Karla Vernetta z Číny.³⁰² Na zájemce čekalo vystoupení provazolezců, ochočených lvů, tygrů a pardálů, tanec na vysokých chůdách, produkce ve vzduchu v kruzích, cvičení indických umělců, balet, pantomima, přestavení se psy a koňmi ad. Za nejzajímavější číslo byla označena drezúra koz. Cirkusové muzeum nabízelo různá exotická zvířata a původní obyvatele Jamajky.³⁰³

V roce 1897 se do Domažlic přijeli podívat rodáci žijící ve Vídni. Při této příležitosti pořádal Divadelní spolek Havlíček dne 29. června slavnostní akademii U Černého koně. Na programu byly především hudební výstupy, ale také proslov pana Krále nebo recitace básní od Svatopluka Čecha. Čistý výnos byl věnován spolku „Komenský“ ve Vídni. Po programu následovala volná zábava, vstup měli možný jen zvaní hosté.³⁰⁴

Dodejme ještě, že i divadelní spolek pořádal pro své členy přednášky, např. 4. prosince 1892 „O vzdělávání“.³⁰⁵ Takže si můžeme všimnout, že i přestože se jednalo o spolek teatrální, nebyl ve své aktivitě jednostranně zaměřen.

²⁹⁸ Divadelní spolek „Havlíček“. *Posel od Čerchova*. 16. 7. 1892, roč. 21, č. 29, nestr.

²⁹⁹ Nedělní zábava. *Posel od Čerchova*. 30. 7. 1892, roč. 21, č. 31, nestr.

³⁰⁰ Památka Havlíčkova. *Posel od Čerchova*. 23. 7. 1892, roč. 21, č. 30, nestr.

³⁰¹ více k tématu - Divadelní spolek „Havlíček“. *Posel od Čerchova*. 17. 12. 1892, roč. 21, č. 51, nestr.

³⁰² Divadelní spolek „Havlíček“. *Posel od Čerchova*. 27. 8. 1892, roč. 21, č. 35, nestr.

³⁰³ Zábava div. spolku „Havlíček“. *Posel od Čerchova*. 3. 9. 1892, roč. 21, č. 36, nestr.

³⁰⁴ Slavnostní akademii. *Posel od Čerchova*. 26. 6. 1897, roč. 26, č. 26, nestr.

³⁰⁵ více k tématu - Divadelní spolek „Havlíček“. *Posel od Čerchova*. 3. 12. 1892, roč. 21, č. 49, nestr.

3.2 Hospodářská, průmyslová a národopisná výstava v Domažlicích

Hospodářsko-průmyslový spolek se na výborové schůzi dne 3. listopadu 1892 kladně vyjádřil k žádosti Živnostensko-řemeslnické jednoty o uspořádání hospodářské a živnostensko-řemeslnické krajinské výstavy v Domažlicích v roce 1893 ve dnech 3. až 8. září. Realizací výstavy byl pověřen pan Dr. Antonín Steidl, pan Antonín Hájek a pan Josef Rádl, jejichž rozhodování podléhalo souhlasu obou spolků.³⁰⁶

První ustanovující schůze pro uspořádání výstavy se konala v sobotu 5. listopadu v hostinci pana Hájka. Zasedání se účastnil purkmistr Petr Hana, zástupci Hospodářsko-průmyslového spolku, Řemeslnicko-živnostenské jednoty, Sadařského spolku, řemeslných společenství (kloboučníků, koželuhů a obuvníků a za živnostníky předseda mlynářů a moukařů) a další členové různých jiných sdružení. Přítomní se rozhovořili o hmotné podpoře celého projektu a o tom, jak výstavu zajistit. Další kroky byly přenechány pětičlennému prozatímnímu výstavnímu výboru, do kterého byli zvoleni pánové: Dr. Steidl (předseda hospodářského spolku), Hana (purkmistr), Konrády (delegát zemědělské rady), Hájek (předseda řemeslnické jednoty) a Martínek (jednatel sadařské jednoty). Výbor měl navrhnout plán realizace, postup prací a podrobný program akce. O subvence výstavy měla být požádána zemědělská rada pro království české, ministerstvo orby, ministerstvo obchodu a obchodní a živnostenská komora v Plzni. Vypracování těchto žádostí bylo zadáno panu Karlu Hájkovi.³⁰⁷ Další požadavky na podporu tohoto projektu směřovaly k okresnímu hejtmanství, okresní školní radě, obecnímu zastupitelstvu, okresnímu zastupitelstvu a místní spořitelně a záložně.³⁰⁸ Prozatímní výbor zpracoval návrhy výstavního programu a organizační a jednací řád, který měl být předložen organizačnímu výboru. Hlavními orgány se dle usnesení staly ústřední sbor, výkonný výbor a jednotlivé odbory. V ústředním sboru zasedali zástupci prozatímního výboru pro přípravné práce, představitelé města, záložny a škol, dále pak spolky, které na výstavu věnovaly 20 zl. nebo 40 zl., příznivci projektu, kteří k fondu výstavy přispěli 25 zl. nebo k fondu záruk 50 zl.,

³⁰⁶ Hospodářsko-průmyslový spolek. *Posel od Čerchova*. 5. 11. 1892, roč. 21, č. 45, nestr.

³⁰⁷ Hospodářsko-průmyslová výstava v Domažlicích roku 1893. *Posel od Čerchova*. 12. 11. 1892, roč. 21, č. 46, nestr.

³⁰⁸ Hospodářsko-průmyslová výstava pro západní Čechy v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 17. 12. 1892, roč. 21, č. 51, nestr.

lidé, kteří byli jmenováni z návrhu výkonného výboru, a delegáti, kteří zastupovali různé místní a krajské organizace.³⁰⁹

První ustanovující schůze ústředního výboru se konala 19. února 1893 v Domažlicích v sále U Černého koně.³¹⁰ Zasedání zahájil Dr. Steidl za přítomnosti 44 zástupců různých spolků, které se rozhodly výstavu podporovat. Projednávalo se zde, co se již vykonalo. Přítomní schválili jednací a organizační plán, program i výstavní řád.³¹¹ Ústřední výbor povolil částku na odměny vystavovatelům, schválil výstavní ceny, diplomy a medaile.³¹² Purkmistr byl zvolen protektorem celé výstavy, Dr. Steidl místopředsedou a pan Dufek jednatelem.³¹³ Také obec přijala nad výstavou patronát.³¹⁴

Mnoho spolků i různých obcí delegovalo své zástupce do ústředního výboru a připisovalo příspěvky k fondu výstavnímu i garančnímu: uvedme si nyní tři největší dárce: Hospodářsko-průmyslový spolek v Domažlicích (300 zl.), Vlastenecký dobročinný spolek paní a dívek Božena Němcová (100 zl.) a Česká společnost pro cukerní průmysl v Praze (40 zl.), další příspěvky se pohybovaly kolem standardních 25, 20 a 10 zlatých.³¹⁵ Z řemeslnicko-živnostenské jednoty přišla žádost, aby všem jejím členům, kteří chtějí prezentovat své výrobky, byla odpuštěna platba za vystavování nebo aby jim byla zmenšena na půlku. Zdůvodňovala to příspěvkem spolku do fondu výstavy.³¹⁶ Výstavní výbor nakonec schválil, že bude udělena sleva 50% z poplatku všem spolkům, které na projekt přispěly a které budou také spolkově vystavovat.³¹⁷

Místní muzejní spolek se rozhodl přispět do projektu tím, že by v jeho rámci uspořádal národopisnou expozici. Měla vzniknout velká sbírka, jejímž základem by byly exponáty domažlického muzea. Otevírací doba se stanovila v podstatě stejná jako u dalších částí výstavy, ale uzavření se posunulo na konec září. Národopisný odbor, jenž měl za úkol celou akci zrealizovat, byl ustanoven v lednu 1893. Jeho předsedou se stal pan Antonín Srna, místopředsedou pan Bohumil Strér a

³⁰⁹ Výstava hospodářsko-průmyslová roku 1893. *Posel od Čerchova*. 24. 12. 1892, roč. 21, č. 52, nestr.

³¹⁰ Ustanovující schůze. *Posel od Čerchova*. 11. 2. 1893, roč. 22, č. 7, nestr.

³¹¹ Hospodářsko-průmyslová a národopisná výstava. *Posel od Čerchova*. 25. 2. 1893, roč. 22, č. 9, nestr.

³¹² Z ústředního výboru Národní Jednoty pošumavské. *Posel od Čerchova*. 11. 2. 1893, roč. 22, č. 7, nestr.

³¹³ Hospodářsko-průmyslová a národopisná výstava. *Posel od Čerchova*. 25. 2. 1893, roč. 22, č. 9, nestr.

³¹⁴ Schůze obecního zastupitelstva král. města Domažlice. *Posel od Čerchova*. 11. 3. 1893, roč. 22, č. 11, nestr.

³¹⁵ Naše výstava hospodářsko-průmyslová. *Posel od Čerchova*. 28. 1. 1893, roč. 22, č. 5, nestr.

³¹⁶ Národopisná výstava. *Posel od Čerchova*. 18. 2. 1893, roč. 22, č. 8, nestr.

³¹⁷ Hospodářsko-průmyslová a národopisná výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 24. 6. 1893, roč. 22, č. 26, nestr.

jednatelem pan Vojtěch Kebrle.³¹⁸ Na schůzích národopisného odboru se většinou jednalo o předmětech, které měly být na výstavě vyloženy, o způsobu jejich získávání a uskladnění. Podávaly se zprávy za jednotlivá oddělení odboru a zadávaly se další úkoly dobrovolníkům.³¹⁹ Paní a dívky z okolí byly vyzvány k tomu, aby sbíraly ruční práce svých babiček a maminek, dětské hračky a výrobky z venkova.³²⁰ Uveďme si zde oddělení, která tento odbor měl: 1. předhistorické nálezy, 2. historické památky, 3. literární a umělecká díla, 4. místopisné tabule, 5. kroje, vyšívání a malování, 6. městská domácnost a 7. selská sence.³²¹ [Příloha č. I]

Dalším sekci výstavy byl průmyslový odbor, v jehož čele stál pan Emil Hübner.³²² Na ustanovující schůzi byla vymezena následující oddělení výstavy: 1. kovové výrobky, stroje a nástroje, 2. hasičské náčiní, 3. stavitelské, kamenické, hrnčářské, sklářské a jiné podobné výrobky, 3. výtvary ze dřeva, kostí atd., 4. kožené a kartáčnické výrobky, 5. nábytek a kuchyňské náčiní, 5. textilní průmysl a oděvnictví, 6. papírnictví a tiskařství, 7. léčební průmysl, 8. potravinářství, 9. výrobky umělecko-průmyslové, 10. dopravní prostředky a 11. tělocvičné nářadí.³²³

Své poradní schůze konal také odbor zemědělský, v jehož čele stál pan Karel Schwettr.³²⁴ Výstavní plán vypadal takto: první den expozice koní, druhý den skotu a poté drobného dobytka. Po celou dobu výstavy měla fungovat expozice včel, obilí, pivovarního ječmene, mléka, sýra a dalších surovin z oblasti hospodářství a zemědělství. Na výstavě lesnictví měli být přítomni různí odborníci, kteří by mohli poskytnout pušky, parohy, pasti a další předměty z oboru. Na programu byla také přehlídka psů. Všechny exponáty byly rozděleny do těchto oddělení: 1. polní hospodářství, 2. lesnictví, 3. zahradnictví a 4. včelařství.³²⁵ Součástí výstavy zemědělského odboru byla také ovocnářská a zelinářská expozice. Medaile pro tuto část výstavy věnoval zemský ovocnický spolek z Prahy, a to jednu stříbrnou, dvě bronzové a k tomu tři diplomy.³²⁶ Dodejme, že zemědělský odbor pořádal během výstavy závody v orání.³²⁷ Ty byly rozděleny do dvou skupin - na orání továrních

³¹⁸ Národopisná výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 21. 1. 1893, roč. 22, č. 4, nestr.

³¹⁹ Hospodářsko-průmyslová a národopisná výstava. *Posel od Čerchova*. 4. 3. 1893, roč. 22, č. 10, nestr.

³²⁰ Vlasteneckým paním a dívkám z Domažlic a okolí. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1893, roč. 22, č. 32, nestr.

³²¹ Národopisná výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 28. 1. 1893, roč. 22, č. 5, nestr.

³²² Výkonný výbor. *Posel od Čerchova*. 4. 3. 1893, roč. 22, č. 10, nestr.

³²³ Ustanovující schůze průmyslového odboru výstavy. *Posel od Čerchova*. 1. 4. 1893, roč. 22, č. 14, nestr.

³²⁴ Výkonný výbor. *Posel od Čerchova*. 4. 3. 1893, roč. 22, č. 10, nestr.

³²⁵ Odbor zemědělský výstavy domažlické. *Posel od Čerchova*. 20. 5. 1893, roč. 22, č. 21, nestr.

³²⁶ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 8. 7. 1893, roč. 22, č. 28, nestr.

³²⁷ Odbor zemědělský. *Posel od Čerchova*. 12. 8. 1893, roč. 22, č. 33, nestr.

pluhů a pluhů zhotovených kováři.³²⁸ Dne 8. září mělo být také odměněno šest osob mužského i ženského pohlaví za dlouholetou a dobrou práci v jedné dílně nebo domácnosti. Uchazeči o tyto ceny měli poslat písemné stvrzení zaměstnavatele, dvou svědků a obecního úřadu nebo řemeslného společenstva.³²⁹

Zábavní komitét sestavný ze zástupců spolků se usnesl, že se během výstavy budou pořádat různé doprovodné akce (včetně každodenních koncertů na výstavišti).³³⁰ Přesný plán zábav byl následující: 2. a 3. září sokolská slavnost U Černého koně za spoluúčasti Měšťanské besedy, Sokola, „Chodu“ a studentské hudby, 3. září zahájení výstavy a sjezd obchodníků z Plzně (a veřejné cvičení sokolstva), ve čtvrtek 7. září sjezd NJP a večer divadlo Akademického spolku Chod za spoluúčinkování sdružení „Božena Němcová“, v pátek sjezd a veřejné cvičení hasičských jednot a večer vystoupení spolku „Havlíček“, v neděli 10. září na Střelnici velká národní slavnost s občerstvením a ohňostrojem ve prospěch ÚMŠ.³³¹

Umístění výstavy nebylo jednoduché, neboť se jednalo o velmi rozsáhlý podnik. Nakonec mu byla vyčleněna budova chlapecké školy, tělocvična a u ní nově postavená ohrada pro hospodářská zvířata, prostor za novou školou a klášterní zahrada.³³² Pro národopisnou výstavu byla zvolena budova radnice, respektive místnosti muzea a další vhodné pokoje.³³³ Pan starosta se uvolil zřídit zvláštní odbor pro ubytování cizinců v hostincích, soukromých bytech a noclehárnách zřízených v místních školách.³³⁴

S rozesíláním programů [Příloha č. II] se počalo v polovině března. Informační kancelář se nacházela v budově nové radnice.³³⁵ Celkové jmění výstavy v té době činilo 2105 zlatých.³³⁶ Vstupenky na výstavu v ceně 1 zl. za osobu šlo zakoupit ve výstavní kanceláři. Zde byly k dispozici také volné vstupenky určené vystavovatelům, organizátorům a dalším podobným účastníkům výstavy.³³⁷ Počátkem dubna 1893 se ustanovily další dvě sekce: školský a průmyslově-

³²⁸ Odbor zemědělský. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

³²⁹ K povšimnutí. *Posel od Čerchova*. 12. 8. 1893, roč. 22, č. 33, nestr.

³³⁰ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 29. 7. 1893, roč. 22, č. 31, nestr.

³³¹ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 12. 8. 1893, roč. 22, č. 33, nestr.

³³² Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 15. 7. 1893, roč. 22, č. 29, nestr.

³³³ Tamtéž.

³³⁴ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1893, roč. 22, č. 32, nestr.

³³⁵ Z výkonného výboru. *Posel od Čerchova*. 18. 3. 1893, roč. 22, č. 12, nestr.

³³⁶ Hospodářsko-průmyslová a národopisná výstava. *Posel od Čerchova*. 1. 4. 1893, roč. 22, č. 14, nestr.

³³⁷ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

živnostenský odbor.³³⁸ Svou účast na akci přislíbila rolnická škola z Klatov a keramická škola z Bechyně.³³⁹

V květnu se podaly žádosti na snížení jízdného na dráhách pro přívoz výstavních předmětů.³⁴⁰ Vedení železnice slevu schválilo a stanovilo, že návrat těchto věcí bude dokonce bezplatný. Pro zvířata určilo zvláštní snížené sazby.³⁴¹ Zemědělská rada přeložila odměňování koní, které každý rok pořádala ve Staňkově, do Domažlic v době konání výstavy.³⁴² Na starost si ji vzal Hospodářsko-průmyslový spolek a datum jejího konání stanovil na 7. září.³⁴³

Obyvatelé města byli vyzváni, aby vyzdobili svoje domy a dekorace ponechali až do konce výstavy. Také zástupci obce se rozhodli okrášlit město prapory.³⁴⁴ K výzdobě výstaviště vznikla zvláštní komise. Obec poskytla dřevo na slavobrány, stožáry a další. Místní tesaři se začátkem srpna ujali práce a začali budovat zázemí. V poslední schůzi výkonného výboru byl pan purkmistr Hana požádán, aby dal spravit dolejší bránu, která měla nést nový znak a nápis.³⁴⁵ Tato prosba byla splněna, ale nikoliv žádost na stavbu „selské chalupy“ na náklady obce.³⁴⁶ Město se avšak uvolilo vybudovat na výstavišti pavilon pro výčep piva o velikost 36 m². Ten měl být poté přemístěn na Veselou horu, kde měl dále sloužit svým účelům.³⁴⁷ Zastupitelstvo Domažlic dále darovalo pro úspěšné vystavovatele 22 medailí a 500 zl. na odměny.³⁴⁸ Finanční a jinou podporu poskytli také další příznivci výstavy. Vzhledem k tomu, že jich bylo velké množství, uvádíme zde alespoň zemědělskou radu, která věnovala 700 zl. na odměny pro vystavovatele a státní stříbrné a bronzové medaile a vyznamenání zemědělské rady.³⁴⁹ Později dodala ještě 500 zl. na ceny za býky, krávy (dojnice) a jalovice.³⁵⁰ Za spolky zmíníme NJP, která darovala zlaté, stříbrné a bronzové medaile a diplomy.³⁵¹

³³⁸ Hospodářsko-průmyslová a národopisná výstava. *Posel od Čerchova*. 1. 4. 1893, roč. 22, č. 14, nestr.

³³⁹ Naše výstava. *Posel od Čerchova*. 6. 5. 1893, roč. 22, č. 19, nestr.

³⁴⁰ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 3. 6. 1893, roč. 22, č. 23, nestr.

³⁴¹ Hospodářsko-průmyslová a národopisná výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 24. 6. 1893, roč. 22, č. 26, nestr.

³⁴² Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 3. 6. 1893, roč. 22, č. 23, nestr.

³⁴³ Hospodářsko-průmyslový spolek v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 24. 6. 1893, roč. 22, č. 26, nestr.

³⁴⁴ Provolání obecnstva. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

³⁴⁵ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1893, roč. 22, č. 32, nestr.

³⁴⁶ Schůze obecního zastupitelstva král. města Domažlice. *Posel od Čerchova*. 12. 8. 1893, roč. 22, č. 33, nestr.

³⁴⁷ Obec domažlická. *Posel od Čerchova*. 12. 8. 1893, roč. 22, č. 33, nestr.

³⁴⁸ Volmavská trucvýstava. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

³⁴⁹ Naše výstava. *Posel od Čerchova*. 6. 5. 1893, roč. 22, č. 19, nestr.

³⁵⁰ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1893, roč. 22, č. 32, nestr.

³⁵¹ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 15. 7. 1893, roč. 22, č. 29, nestr.

Dodejme, že v této době vznikal také výstavní katalog, ve kterém mohli zájemci inzerovat.³⁵² K dostání byl ale až po výstavě, a to za 10 krejcarů.³⁵³

Programy se tiskly německy i česky, přihlášky byly také dvojjazyčné, dopisy, dotazy a i další konverzace se vedla jak v českém, tak v německém jazyce. Přesto se německý Böhmerwaldbund rozhodl uspořádat dne 4. září expozici hospodářského náradí a dobytka na Folmavě. Protektorát nad výstavou přijala přímo obec Volmava. Zváni byli mnozí Němci z Bavorska. Svou účast přislíbily německá zemědělská rada, Böhmeraldbund, spolek Němců západních Čech ad.³⁵⁴

Dne 3. září 1893 měl vyjet vlak z Plzně do Domažlic, stavící v každé zastávce na trase a poskytující 50% slevu na jízdné. Navíc dráhy svolily ke slevě 50% po celé trati Praha - Brod nad lesy, pokud pojede minimálně 20 účastníků, kteří se prokážou výstavní legitimací. Ty zasílala výstavní kancelář bezplatně. Trvanlivost zpátečních jízdenek byla šest dní.³⁵⁵ Legitimaci vydávaly také v Praze, v Plzni, ve Staňkově.³⁵⁶

Slavnostní otevření výstavy (3. září) se účastnily hasičské spolky, Sokol, zástupci města, okresu a okolních obcí, vyšší úředníci, výkonný a ústřední výbor výstavy, vystavovatelé, ředitelé zdejších škol, ÚMŠ, NJP, Hospodářsko-průmyslový spolek, Řemeslnicko-živnostenská jednota, živnostenská společenstva, zábavní spolky, Spolek ostrostřelců s hudbou, Spolek vojenských vysloužilců, Sbor dobrovolných hasičů ad. Slavnost začínala v devět hodin průvodem ze sadů Střelnice, náměstím, kolem děkanského kostela k výstavišti. Na místě promluvil pan Dr. Kurz z Prahy. Poté proběhla prohlídka výstavy pro zvané hosty, proménádní koncert a pak už jen organizovaný rozchod.³⁵⁷

Výstava se dělila se na tři díly: expozice zvířat, hospodářsko-průmyslová část a národopisná část. Na občasně výstavě zvířectva se v pondělí objevil hovězí dobytek samostatných rolníků i velkostatků, ve čtvrtek koně a v sobotu drůbež a psi. V druhé části výstavy šlo spatřit různé přístroje - pluhy, mlátičky, brány, secí a hrabací stroje atd. Poblíž hudebního pavilonu stály kočáry, vozíky a vedle nich se nacházely mlýnské kameny, cihly, tašky a také sochařské výrobky a další.

³⁵² Tamtéž.

³⁵³ Výstavní katalog. *Posel od Čerchova*. 30. 9. 1893, roč. 22, č. 40, nestr.

³⁵⁴ Böhmerwaldbund a domažlická výstava. *Posel od Čerchova*. 19. 8. 1893, roč. 22, č. 34, nestr.

³⁵⁵ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 19. 8. 1893, roč. 22, č. 34, nestr.

³⁵⁶ Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

³⁵⁷ Pořádek při slavnostním průvodu dne 3. září 1893. *Posel od Čerchova*. 2. 9. 1893, roč. 22, č. 36, nestr.

V pivovarském pavilonu se točilo pivo pana Halíka a koutské a domažlické pivo.³⁵⁸ Přítomným, kteří ochutnávali výrobky z chmele, tu vyhrávala hudba. Mimo to bylo možné okusit také cukrářské výrobky. V nové školní tělocvičně se nalézala výstava zemědělská a na nádvoří zahradnictví a lesnictví. Zájemci si mohli prohlédnout také výstavu koutského velkostatku.³⁵⁹

Ve škole se nalézaly následující expozice a předměty: V levé části přízemí byla socha svatého Václava v exotických květinách, cukrářské výrobky, piána, harmonia a dechové nástroje, dále fotografie, řezbářský nábytek a další ozdobné kusy nábytku (i renesanční), výrobky košíkářské, soustružnické výtvořy, kolekce bavlněného zboží, záclony, žaluzie, síň místní rafinérie, výtvořy mydlářství, kolekce vína a likérů, výrobky mlynářské a pekařské, cukrovinky a pečivo. V pravém přízemním křídle školy se nacházely menší stroje, jehlářské zboží a šicí stroje, kotlářské výrobky, pumpy a různé aparáty, fyzikální přístroje, stroje k vyšívání, umělé hrnčířství a výrobky a pomůcky keramické školy z Bechyně, porcelánové výrobky a umělá malba na skle a porcelánu, umělé zámečnictví (mříže, zámky, části kamen), výrobky soustružnictví (špičky, hole, dýmky, rohy), hřebenářské a kovářské zboží, výrobky textilního průmyslu, plátenictví, látky na chodské kroje, krajky (moderní i národní), punčochy a látky, koberce, kostelní roucha, moderní i chodské obleky, vlna, tkanice, zboží kožešnické a kloboučnické, předměty rolnické školy z Klatov (diagramy, obrazy a učební pomůcky k vyučování) a provaznické odvětví. V druhém poschodí mohl návštěvník zhlédnout knihtisk a knihařství, ukázky fotografií na skle, práce z umělých květin, výrobky soustružnické a řezbářské, leptané sklo, výkladní skříně zboží řemenářství a sedlářství, obuvnické výrobky i nezpracované kůže, zboží sedlářské a kartáčnické, fotografie matičních škol, výstavu Klubu českých turistů a spolku „Chod“, díla vyšlá u různých nakladatelů z krásné i odborné literatury, dřevěné zboží a hotové škatulky na sirky (vyráběné v okolí), zboží ozdobné zlaté i granátové (okrasy do vlasů, výrobky z polodrahokamů apod.), expozici plzeňské mateřské školy (pomůcky k výchově dětí), školní výstavu pomůcek (map, obrazů, diagramů, počítadel atd.) a prací žáků a fyzikální přístroje. V přízemí vpravo, na dvoře, byla výstava stavitelství (dlaždic a tašek), zrcadel, pečících trub a kamen, různých druhů stromů a ukázek ze zahradnictví. V zahrádce se nacházelo velké množství úlů a poblíž expozice medu,

³⁵⁸ Naše výstava. *Posel od Čerchova*. 9. 9. 1893, roč. 22, č. 37, nestr.

³⁵⁹ Tamtéž.

vosku, medoviny a včelařského nářadí (kukly, medomety, rojosběr ad.), zde prezentovalo lesnictví a zahradnictví letní i zimní ovoce, domácí i cizopasně květiny, vazačské práce a od všeho semena, dále tu byly vystaveny výrobky z hornin, lesnické mapy a diagramy, parohy, různé druhy dřeva, ukázky škodlivého hospodaření v lesích, dřevařský průmysl, svazky sazenic, klasy a semena žita, sbírka střelných zbraní, umělá hnojiva a jiné chemické látky.³⁶⁰ Jak můžeme vidět, byla to opravdu bohatá ukázka všeho, čím se lidé zabývali.

Národopisná a místopisná výstava byla umístěna v nové radnici a rozdělena do sedmi skupin podle oddělení: archeologické, historické, literární, místopisné, vlastní národopisné, výstava spolku „Božena Němcová“ a skupina krojů, vyšívání, klenotů a malby a na závěr také „chodská sence“, starobylá městská síň a městská síň „chudší“ (řemeslnická). V předhistorickém oddělení se nacházely vykopané památky (popelnice pocházející z lesů Chrastavic a Milavče), privilegia českých králů, dopis od Jana Žižky, listiny městských cechů, knihy městských usnesení, sumáře pamětí pivoňského a domažlického kláštera, matriky, privilegia města Klenčí pod Čerchovem, staré knihy náboženského, právního a historického obsahu, kroniky, novější spisy, které se týkaly kraje (Jiráskovy Psohlavci) atd.³⁶¹ Byla zde expozice ženských ručních prací, starších krojů a sekce vytvořená spolkem „Božena Němcová“, kde se nacházelo vyšívání, ozdobné práce, ozdoby na vánoční stromek, stará církevní roucha, kroje a malovaná vajíčka.³⁶² V dalších odděleních se nacházely mapy, diagramy, obrazy, a to až z 10. století, plány budov (škol, radnice ad.), fotografie od profesionálů i amatérů (krajinky i pohledy na město), malby města od akademického malíře Velce, podobizny představující starší měšťany a měšťanky, obrazy bitev roku 1054 a 1431 a akvarely současných budov Domažlic od pana Jana Kováře. Zhlédnout se zde dala stará literatura, různé bible, sbírky žalmů a nábožných písní, kroniky, mluvnické spisy a ukázky z novodobé literatury, která se Chodská týkala, mimo to také literární práce pocházející z pera zdejších rodáků. Diváci si mohli prohlédnout sbírky pečeti a pečetidel, zbraní a válečných nástrojů - pušky, pistole, prapory, podkovy, šípy, koule a řetězové košile. Z krojů se vystavovaly sukňe, kabáty, koženky, peřinky, šátky a klobouky, košile, čakany. Příznivci numizmatiky mohli obdivovat sbírky městského muzea, sbírky pana

³⁶⁰ Naše výstava. *Posel od Čerchova*. 9. 9. 1893, roč. 22, č. 37, nestr.

³⁶¹ Národopisná a místopisná výstava. *Posel od Čerchova*. 9. 9. 1893, roč. 22, č. 37, nestr.

³⁶² Procházka národopisnou výstavou. *Posel od Čerchova*. 16. 9. 1893, roč. 22, č. 38, nestr.

Běhálka a pana Vilda z Chudenic. Objevili se zde také peníze římské, saské, nizozemské, turecké, italské, německé a švýcarské. Výstava obsahovala také sekci hudebních nástrojů (housle, cimbály apod.). Nejvíce však přitahovala expozice „chodská sence“, kde bylo vidět, jak lidé na Chodsku bydlí.³⁶³

Celkový počet návštěvníků výstavy byl 20 498 osob platících a 457 těch, kteří měli permanentní lístky nebo volné vstupenky.³⁶⁴ Dozvuky k celé akci se konaly v neděli 10. září v jedenáct hodin kolem hudebního pavilonu, kde se sešli členové ústředního a výkonného výboru a mnozí další a kde se četly udělené ceny a vyznamenání. [viz Příloha č. III, IV a V] Hrály se obě hymny, bylo proneseno několik slov o výstavě, proběhla mnohá poděkování a také pozvání k národní slavnosti a ukončení výstavy.³⁶⁵ Dodejme, že na některé diplomy zhotovil náčrtek akademický malíř pan Ferdinand Velc ze Slaného, který se svými studii zabýval chodskou krajinou. Po pravé straně diplomu umístil představitele rolnictví - chodského sedláka stojícího u pluhu v domažlické krajině, majícího v pravé ruce chodský prapor (bílý, černě lemovaný, se znakem psí hlavy) ozdobený věncem a v levé ruce širák a objímajícího svou ženu v pase. K jeho nohám malíř umístil malého chlapce, školáka - představitele nové generace. Hned vedle tohoto seskupení nakreslil zástupce průmyslu - na kovářině sedícího řemeslníka vysvětlujícího svému učedníkovi, jenž drží v rukou kosu, jak ji má brousit a naklepávat (k nim namaloval ještě ozubené kolo, kleště a kladivo). Vedle nich umístil sedící a předoucí dívku, obrácenou k divákovi z profilu, která představovala lidovou tvořivost. Celá skupina stála oblečená v krojích na kopci, pod ní bylo vidět město Domažlice a v pozadí Čerchov a pohraniční hory. K tomu všemu nechyběl ani městský znak a česká koruna.³⁶⁶

Na počest výstavy se 14. ledna 1894 konal pod protektorátem Petra Hany ples, který pořádala Řemeslnicko-živnostenská jednota v sále U Šumavy. Čistý výtěžek byl věnován na zřízení obecní knihovny.³⁶⁷

Závěrečný účet výstavy byl uveden až koncem října 1894, a to na posední schůzi ústředního výboru, která se konala 28. října za účasti 35 členů v sále U Černého koně. Příjmy vystačily na pokrytí nákladů (částkou 90 878,01 zl.). Čistý

³⁶³ Procházka národopisnou výstavou. *Posel od Čerchova*. 23. 9. 1893, roč. 22, č. 39, nestr.

³⁶⁴ Výstavu naši. *Posel od Čerchova*. 16. 9. 1893, roč. 22, č. 38, nestr.

³⁶⁵ Dozvuky k výstavě. *Posel od Čerchova*. 16. 9. 1893, roč. 22, č. 38, nestr.

³⁶⁶ K Domažlické výstavě. *Posel od Čerchova*. 16. 12. 1893, roč. 22, č. 51, nestr.

³⁶⁷ Na počest skvělého výsledku výstavy v roce 1893. *Posel od Čerchova*. 13. 1. 1894, roč. 23, č. 2, nestr.

výtěžek byl rozdělen mezi různé další aktivity, tj. na Národopisnou výstavu v Praze (500 zl.), muzeum (300 zl.), knihovnu (200 zl.), Kozinův pomník (30 zl.), Ústřední matici školskou (100 zl.), Národní jednotu pošumavskou (50 zl.), chlapecké škole (100 zl.), dívčí škole (50 zl.) a průmyslové pokračovací škole (50 zl.), na desku Boženy Němcové (50 zl.), na rozhlednu na Čerchově (50 zl.) a na průmyslový fond, tedy na odměny pro žáky průmyslové školy (300 zl.).³⁶⁸

3.2.1.1 Účast místních spolků na výstavě

Členové Sokola se rozhodli uspořádat během výstavy oslavu dvacetipětiletého trvání své jednoty v Domažlicích. Slavnost byla spojena s veřejným cvičením a naplánována na 3. září. Svou účast slíbila také plzeňská jednota³⁶⁹ a sokolové z Rokycan, Kouta, Nové Kdyně, Klatov a další.³⁷⁰

Program oslav začal již v sobotu 2. září lampiónovým průvodem v osm hodin večer.³⁷¹ Při té příležitosti se účastníci zastavovali u místních představitelů Sokola, jmenovitě u pana Jakubše, prvního starosty Sokola v Domažlicích, pana Dufka, nynějšího předsedy Sokola, u pana Maerze, prvního sokola v Domažlicích a jednatele spolku, a pana Hany, purkmistra města. U každého z nich pan Fastr poukázal na jeho zásluhy pro spolek. U radnice se průvod rozešel.³⁷² V devět hodin se konal přátelský večer v sále U Černého koně za účinkování Měšťanské besedy a Akademického spolku Chod.³⁷³

V neděli 3. září proběhlo dopoledne vítání hostů a procházka po výstavě a po městě, v poledne se konal společný oběd U Černého koně. Odpoledne ve tři hodiny se všichni zainteresovaní vydali v průvodu z letní tělocvičny na cvičiště, kde bylo v plánu veřejné cvičení.³⁷⁴ Zástupci spolku „Chod“ se rozhodli účinkovat nejen na slavnostní akademii, ale i zde jako samostatné družstvo se slavistickými odznaky.³⁷⁵ Obec byla požádána, aby dodala ceny, jimiž budou účastníci závodů odměněni za úspěšné cvičení.³⁷⁶ Nakonec věnovala 25 zl. a výkonný výbor výstavy

³⁶⁸ Závěrek výstavy Domažlické. *Posel od Čerchova*. 3. 11. 1894, roč. 23, č. 44, nestr.

³⁶⁹ Sokolský věstník. *Posel od Čerchova*. 24. 6. 1893, roč. 22, č. 26, nestr.

³⁷⁰ Za Sokola domažlického. *Posel od Čerchova*. 22. 7. 1893, roč. 22, č. 30, nestr.

³⁷¹ Bujará Sokolská jednota domažlická. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1893, roč. 22, č. 32, nestr.;

více k tématu k tématu - Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

³⁷² Naše výstava. *Posel od Čerchova*. 9. 9. 1893, roč. 21, č. 37, nestr.

³⁷³ Bujará Sokolská jednota domažlická. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1893, roč. 22, č. 32, nestr.;

více k tématu - Výstava v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

³⁷⁴ Akad. spolek „Chod“. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1893, roč. 22, č. 32, nestr.

³⁷⁵ Akad. spolek „Chod“. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1893, roč. 22, č. 32, nestr.

³⁷⁶ Věstník sokolský. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1893, roč. 22, č. 32, nestr.

20 zl., cenu daroval také spolek „Božena Němcová“.³⁷⁷ Soutěžilo se v letní tělocvičně v několika odvětvích: I. prostná, II. cvičení družstev na nářadí, III. závody ve skoku a na nářadí (hrazda, bradla, kůň).³⁷⁸ Odpolední veřejné cvičení přilákalo velké množství obecnstva. Po skončení všechny aktéry pochválil starosta plzeňské župní jednoty pan Dr. Peták a promluvil o sokolském hesle „Silou lví a vzletem sokolím“. Poté se všichni odebrali na sokolský ples, který začal rozdáváním cen. Zábava trvala do noci.³⁷⁹

Klub českých plzeňských obchodníků se usnesl na tom, že uspořádá v době výstavy v Domažlicích svůj sjezd.³⁸⁰ Podle programu vypadal takto: Dne 3. září dorazili účastníci po polední vlakem do města, kde byli uvítáni místními souputníky. Poté následoval společný oběd v hostinci U Šumavy a po něm prohlídka města a jeho památek a samozřejmě také výstavy. V půl sedmé večer byl zahájen sjezd. Na pořadu jednání byla přednáška prezidenta plzeňské obchodní a živnostenské komory a člena klubu pana Bedřicha Helma „O zestátnění české západní dráhy“ a zpráva rady obchodní a živnostenské komory a člena klubu pana Jindřicha Lemingra „O živnostenské anketě ve Vídni“. Celou akci přítomní ukončili účastí na zábavě místního sokolstva v hotelu U Černého koně.³⁸¹

Akademický spolek Chod vyzval své příznivce a studenty, kteří by měli o výstavu zájem, aby na ni přijeli, že se o ně postarají. Za nejvhodnější dny označili 3. a 7. září a den ukončení výstavy, 10. září, kdy měla být uspořádána velká národní slavnost. Nejednalo se o sjezd, jen o soukromé pozvání.³⁸² Tyto dny však spolek nezvolil náhodně. Dne 7. září například pořádal divadelní představení s taneční zábavou jen pro zvané.³⁸³

NJP pořádala během výstavy sjezd (10. září 1893) v místnostech dívčí měšťanské školy. Šlo o schůzi odborů plzeňského kraje. Na programu akce bylo především projednávání zřízení okresního nebo župního střediska pro odbory zdejší krajiny, povzbuzení zájmu o jednotu (přednáška pana Huličky) a jednání o postoji k

³⁷⁷ Sokolský věstník. *Posel od Čerchova*. 19. 8. 1893, roč. 22, č. 34, nestr.

³⁷⁸ Slavnost 25. letého trvání „Sokola“ domažlického. *Posel od Čerchova*. 2. 9. 1893, roč. 22, č. 36, nestr.

³⁷⁹ Naše výstava. *Posel od Čerchova*. 9. 9. 1893, roč. 21, č. 37, nestr.

³⁸⁰ Sjezd klubu českých obchodníků plzeňských v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 15. 4. 1893, roč. 22, č. 16, nestr.

³⁸¹ Sjezd obchodnictva českého. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

³⁸² Drazí kolegové z blízka a z dále. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

³⁸³ Divadelní představení akad. spolku „Chod“. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

německému spolku pro západní Čechy, a to jak z národního, tak z hospodářského hlediska (přednáška Dr. Kurze).³⁸⁴

Dne 8. září 1893 pořádala svůj sjezd také okresní hasičská jednota. Dodejme, že to byl již 11. sjezd spojený se schůzí a veřejným cvičením. Podle programu probíhala akce takto: Dne 7. září proběhlo čepobití kapely hasičského sboru a poté večer slavnostní představení Akademického spolku Chod. Následující den byl hudební budíček již v pět hodin ráno, v půl sedmé se všichni účastníci sjezdu shromáždili na cvičišti, odkud se vydali na mši svatou. Poté následovalo defilé před hodnostáři města a pochod na Střelnici. Tam se konalo zasedání okresní jednoty. V poledne byl připraven oběd U Černého koně. Odpoledne se odehrálo veřejné cvičení domažlického sboru a po něm následovala prohlídka výstavy. Večer se aktéři sjezdu účastnili zábav v zahradních hostincích a na závěr pro ně bylo připraveno divadelní vystoupení (hra „Karel Havlíček Borovský“) spolku „Havlíček“ s předehtou hasičské kapely. Po inscenaci se konala společná zábava.³⁸⁵

3.2.1.2 Národní slavnost

Národní slavnost začala ve tři hodiny odpoledne alegorickým průvodem. V jeho čele jeli čtyři muži na koních, za nimi ostrostřelecká kapela a zástup Chodů s praporem, následoval je dvěma páry koní tažený vůz, na němž jely mladé dívky v selských krojích, a pak ještě pět dalších povozů, na nichž byly buď jen samotné „bulky“, nebo muži i ženy dohromady. Z jednoho z těchto vozů zaznívala selská muzika. Průvod uzavírala městská vozidla, v jejichž čele jela hasičská kapela. První vůz byl vypraven od společenstva zahradníků. Stála na něm postava Flóry mající po každé straně malého andílka. Za ním jel řeznický vůz, na kterém byli ve stejnokroji oblečení řezníci se sekýrami, uprostřed na špalku seděl jejich náčelník a v pozadí se tyčily mohutné rohy a řeznický znak. Další vůz patřil Divadelnímu spolku Havlíček. Na něm stál představitel Karla Havlíčka Borovského, který měl u nohou zástupce různých vrstev společnosti: učence, dělníka a sedláka. Ozdoby připomínaly, že se jedná o divadelní spolek. Další vozidlo patřilo sladovníkům. Na křesle seděl Gambrinus v královském rouše, pil ze zlatého poháru a kynul obecnstvu, u jeho nohou stála dvě pážata, v popředí pak sladovníci v krojích. Předposlední vůz byl dámského spolku „Božena Němcová“. Dekorace byla prostá, ze stébel rákosí, v pozadí seděla na křesle představitelka Ústřední matice školské, u

³⁸⁴ (Zasláno.). *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1893, roč. 22, č. 35, nestr.

³⁸⁵ Domažlická okresní jednota hasičská. *Posel od Čerchova*. 16. 9. 1893, roč. 22, č. 38, nestr.

jejíchž nohou klečeli hoch a dívka, na straně stála postava Národní jednoty pošumavské, k níž vzhlíželi sedlák a selka. Poslední vůz byl Akademického spolku Chod, celý bohatě dekorován chvojím, červenobílým plátnem a modrými hvězdicemi uprostřed. Na trůnu zde seděla věda, kolem ní stáli studenti s kordy, oblečení do středověkých studentských hábitů, čtyři z nich drželi štíty se znaky fakult a zbylí dva četli z knih. Před vozem jel herold, za ním halapartníci a za vozidlem šli studenti a zástupci města. Na Střelnici, kam došli, organizovali sokolové zábavné hry pro děti - šplhání pro dárky, běhání v pytlích apod. „Havlíček“ předvedl divadelní výstup. Na několika místech se licitovalo ve prospěch ÚMŠ. Dámy ze spolku „Božena Němcová“ pořádaly bufet. K večeru se celá společnost odebrala na výstaviště, kde se účastnila ukončení celé výstavy.³⁸⁶ Celkový výtěžek z akce (100 zl.) šel ve prospěch ÚMŠ.³⁸⁷

3.3 Školství

3.3.1 Průmyslová škola pokračovací

Dalším významným počinem této doby bylo zřízení Průmyslové školy pokračovací. Slavnostní otevření proběhlo dne 29. 2. 1880, a to za přítomnosti zástupců města, školní rady, dozorcí rady průmyslové školy, učitelského sboru měšťanských škol, zdejších průmyslníků a mnoha dalších zainteresovaných. V devět hodin dopoledne se studenti nové školy začali scházet. V deset hodin, když už byly téměř všichni na místě, program začal. Hlavní slovo měl pan Antonín Srna, který promluvil hned dvakrát. Poprvé se zmínil o prvním pokusu o otevření takové školy před třemi lety a o historii tohoto podniku a podruhé hovořil jménem učitelského sboru o budoucnosti školy a jejích úkolech.³⁸⁸ Po panu Srnovi se ujal řeči pan Augustýn Faste, místní školní dozorce, který promluvil k budoucím studentům. Po jedenácté hodině se všichni účastníci odebrali do kostela na mši svatou, tím byla celá akce ukončena.³⁸⁹

Zápis studentů probíhal do 22. 2. 1880.³⁹⁰ Vyučovaná řemesla byla tato: obuvnické, krejčovské, řeznické a zámečnické, hrnčířské, punčochářské a truhlářské, kamnářské, kloboučnické a mlynářské, kolářské, kovářské, sedlářské,

³⁸⁶ Matiční slavnost. *Posel od Čerchova*. 16. 9. 1893, roč. 22, č. 38, nestr.

³⁸⁷ (Zasláno.). *Posel od Čerchova*. 30. 9. 1893, roč. 22, č. 40, nestr.

³⁸⁸ Slavnostní otevření. *Posel od Čerchova*. 6. 3. 1880, roč. 9, č. 10, nestr.

³⁸⁹ Slavnostní otevření - Dokončení. *Posel od Čerchova*. 13. 3. 1880, roč. 9, č. 11, nestr.

³⁹⁰ Při zápisu do pokračovací školy průmyslové. *Posel od Čerchova*. 21. 2. 1880, roč. 9, č. 8, nestr.

sklenářské, soustružnické, tesařskému a tkaničkářské a umění malířské a sazečské, pekařské, klempířské, koželužské, kožešnické nebo také kupectví. Pravidelná výuka začala 7. března.³⁹¹ Celkem se do školy v prvním roce přihlásilo 130 zájemců (z toho 6 mistrů, 31 tovaryšů a 99 učedníků). Žactvo bylo rozděleno do tří oddělení podle stupně svého předchozího vzdělání. Vyučovalo se po dvou hodinách: v I. oddělení základům mluvnictví a počtářství, v II. a III. oddělení řemeslnickým písemnostem, živnostenským počtům a kreslení. Výuky se ujali učitelé z měšťanské školy.³⁹² Zřejmě proto byli žáci vyučováni v budově této instituce. Dodejme ještě, že výuka probíhala vždy o nedělích a ve svátcích (až na tzv. „vyšší svátky“) v čase od deseti do dvanácti hodin dopoledne.³⁹³ Při zápisu do druhého školního roku se zdálo, že o ústav není zájem.³⁹⁴ Nakonec se však přihlásilo 106 zájemců.³⁹⁵

V průběhu existence školy se upravoval učební plán, ale i struktura školy. Od roku 1883 zde fungovala přípravná třída, kde se učilo čtení, psaní, mluvnice, počítání a přípravné kreslení, kde mohl zájemce získat základní znalosti, pokud je neměl. Pak, tj. s dokladem o předchozím studiu (potvrzení o znalosti čtení, psaní a počítání), mohl nastoupit do dvou průmyslových tříd. V I. i v II. se vyučovala znalost úředních a obchodních písemností, kreslení a rýsování. V první pak živnostenské počty a druhé účetnictví. Společná byla i výuka modelování, fyziky a němčiny. Od roku 1885 vyučovali na škole tělocvik sokolové.³⁹⁶

Výstavy prací žáků průmyslové školy pokračovací se konaly již od jejího založení, ale až ta v roce 1886 nabyla velikých rozměrů - byla to totiž expozice k 5. výročí školy. Výstava se konala 30. května 1886 v měšťanské škole pro hochy na Týnském předměstí od devíti do tří hodin. Objevily se zde výkresy malířských učňů, práce z počtářství a účetnictví, úřední listiny a podání atd. Byly zde vystaveny nákrasy a výrobky podle nich zhotovené. Své práce prezentovala také přípravná třída. Po ukončení výstavy následovala školní slavnost. Oslavu zahájil ředitel ústavu pan František Kovář oslovením hostů, učitelů a žáků, vylíčil působení školy v minulém roce a poděkoval všem, kteří ústav podporovali. Následovala vystoupení

³⁹¹ Na zdejší nově otevřené. *Posel od Čerchova*. 6. 3. 1880, roč. 9, č. 10, nestr.

³⁹² Ukončení školního roku. *Posel od Čerchova*. 24. 7. 1880, roč. 9, č. 30, nestr.

³⁹³ Pokračovací škola průmyslová. *Posel od Čerchova*. 28. 2. 1880, roč. 9, č. 9, nestr.

³⁹⁴ více k tématu - Při zápisu do zdejší pokračovací školy průmyslové. *Posel od Čerchova*. 2. 10. 1880, roč. 9, č. 40, nestr.

³⁹⁵ Druhá výroční zpráva o domažlické pokračovací škole průmyslové. *Posel od Čerchova*. 9. 7. 1881, roč. 10, č. 28, nestr.

³⁹⁶ První výroční zpráva průmyslové školy pokračovací v Domažlicích za rok 1885-6. *Posel od Čerchova*. 12. 6. 1886, roč. 15, č. 24, nestr.

žáků a další proslovy a poděkování přítomných. Poté byli vyznamenáni někteří úspěšní studenti.³⁹⁷

3.3.2 Vzdělávací kurz pro dívky

Otázku vzdělávání dívek, které již nejsou školou povinné, řešil sbor učitelů měšťanských škol, zástupci Měšťanské besedy i spolek „Božena Němcová“. Posílat dítě do kláštera již nebylo praktické pro život a posílat je do Německa nebylo vhodné pro národ. Beseda navrhovala cyklus přednášek. Sbor učitelů dívčích škol se nakonec dohodl se spolkem paní a dívek na pokračovacím kurzu - inspirací jim byly podobné školy ve Strakonících, Karlínu, Jičíně či na Vinohradech.³⁹⁸ Obdobný návrh - na zřízení pokračovacího kurzu pro dívky při obecných a měšťanských školách - došel od zemské školní rady do Domažlic již roku 1892. (Vycházel z nařízení c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 10. dubna 1885, v něm vybízí okresní školní rady k podpoře takových projektů.³⁹⁹) V té době ho však nikdo nereflektoval.

Vyučování probíhalo odpoledne. Na rozvrhu byly různé předměty: náboženství (1 hodina, nauka o mravech), vychovatelství (1 hodina, o životě a jeho zušlechťování), domácí hospodářství (1 hodina, poučení o nákladech domácnosti), čeština (2 hodiny, literatura, mluvnice, sloh), počty (2 hodiny, účtování a domácí finance), zeměpis a dějepis (2 hodiny), kreslení (2 hodiny, dějiny umění a praktické kreslení), ruční práce (6 hodin, šití, vyšívání a také teorie) a němčina (2 hodiny, praktické využití). Některé předměty, tj. náboženství, vychovatelství a domácí hospodářství, byly povinné. Z ostatních si dívka směla vybrat. Kurz měl pouze jeden ročník. Školné bylo 2 zl. měsíčně, a to bez ohledu na volbu předmětů. Vyučování mělo původně začít 1. října 1895 a končit posledním červnem.⁴⁰⁰ Vzdělávání bylo zaměřeno hlavně prakticky, neboť cílem školy bylo dát dívkám v praxi použitelné vzdělání.⁴⁰¹

Nakonec školní rok započal až 5. prosince (díky byrokratickým průtahům). Zahájen byl mší, na níž byl přítomen předseda okresní školní rady, pan Leopold Gröger, předseda městské školní rady, pan Petr Hana a také dámy ze spolku „Božena Němcová“. Budoucí studentky oslovil vedoucí kurzu ředitel měšťanské

³⁹⁷ Výstava zdejší průmyslové školy pokračovací. *Posel od Čerchova*. 5. 6. 1886, roč. 15, č. 23, nestr.

³⁹⁸ Pokračovací dívčí škola v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 27. 4. 1895, roč. 24, č. 17, nestr.

³⁹⁹ Pokračovací kursy pro dívky. *Posel od Čerchova*. 19. 11. 1892, roč. 21, č. 47, nestr.

⁴⁰⁰ Pokračovací dívčí škola v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 27. 4. 1895, roč. 24, č. 17, nestr.

⁴⁰¹ Pokračovací kurs pro dívky v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 7. 9. 1895, roč. 24, č. 36, nestr.

dívčí školy pan Drbohlav, který je vybídl k pilnému studiu a vděčnosti za zřízení této instituce.⁴⁰²

Pokračovací kurz ukončil svůj první rok 15. července 1896. Absolventky se společně s žákyněmi obecné a měšťanské školy účastnily v děkanském chrámu mše svaté, při níž zazpívaly několik písní pod vedením pana Topinky. Poté se všichni vrátili do školy, kde k účastníkům promluvil pan Drbohlav, načež byla rozdána vysvědčení. Celkem absolvovalo 32 žákyň. V následujícím roce bylo rozšířeno vyučování ručních prací o šití šatů, vyšívání a zašívání.⁴⁰³ V roce 1896 se mezi povinné předměty zařadily mravouka, vychovatelství, domácí hospodářství a ruční práce. Mezi nepovinné přibýly čeština a literatura, zeměpis a dějepis, počty, jednoduché účetnictví a němčina.⁴⁰⁴

3.3.3 Odborné kurzy

Nejen klasické vzdělávání dětí a mládeže, ale také odborné zvyšování kvalifikace našlo v těchto letech v Domažlicích svůj prostor. Uvedeme si dva příklady, jež představují jak vzdělání teoretické, které souvisí s postupem, tak také vzdělávání praktické, jež dáváme do souvislosti s předáváním zkušeností s výrobou apod.

Z povolení ministerstva školství se v letech 1893 a 1894 konaly různé kurzy pro učitele měšťanských škol s vyučovacím jazykem češtinou. V Domažlicích se na to konto uskutečnil celoroční kurz při místním státním gymnáziu. Mezi vyučoványými předměty byly fyzika a chemie (4 hodiny), přírodopis (4 hodiny), matematika (3 hodiny) a zdravotnická výchova (1 hodina).⁴⁰⁵ Přednášky se odbývaly vždy ve středu a v sobotu od tří do sedmi a v neděli od jedné do pěti hodin.⁴⁰⁶ Do kurzu se mohlo přihlásit až 40 uchazečů a uchazeček. K tomu, aby byl člověk přijat, bylo nutné doložit potřebná osvědčení (o předchozím vzdělání a o bezúhonnosti). Kurz začal 1. října 1893.⁴⁰⁷ Nakonec se zapsalo 24 pánů a 3 slečny. Devět zájemců bylo z města, tři pocházely z okolních okresů a patnáct z blízkého okolí i z dálky, včetně jednoho zájemce z Německa a jednoho z Moravy. V podstatě se jednalo o kurz určený učitelům obecných škol s tím, že se měli na závěr podrobit zkoušce způsobilosti pro školy měšťanské. Vyučování se ujali

⁴⁰² Pokračovací kurz pro dívky. *Posel od Čerchova*. 7. 12. 1895, roč. 24, č. 49, nestr.

⁴⁰³ Pokračovací kurs pro dívky. *Posel od Čerchova*. 18. 7. 1896, roč. 25, č. 29, nestr.

⁴⁰⁴ Pokračovací kurs pro dívky v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 29. 8. 1896, roč. 25, č. 35, nestr.

⁴⁰⁵ Kurzy pro učitele. *Posel od Čerchova*. 20. 5. 1893, roč. 22, č. 21, nestr.

⁴⁰⁶ Do celoročního kursu pro vzdělání učitelstva. *Posel od Čerchova*. 30. 9. 1893, roč. 22, č. 40, nestr.

⁴⁰⁷ Ctěnému učitelstvu v Domažlicích a nejbližším okolí! *Posel od Čerchova*. 9. 9. 1893, roč. 22, č. 37, nestr.

docenti z domažlického gymnázia a také okresní lékař, který vyučoval zdravotní vědu.⁴⁰⁸

Společenstvo obuvníků z Domažlic si v roce 1899 vymohlo, že technologické a průmyslové muzeum ve Vídni povolilo pro Domažlice a okolí pořádání obuvnického kurzu od 3. července do 5. srpna. Přihlásilo se 34 mistrů a dělníků z Domažlic a dva mistři z Nové Kdyně. Zahájení kurzu se konalo dne 3. července v místnostech chlapecké školy. Při té příležitosti promluvil odborný učitel obuvnictví, pan Laštovka. Poté se obuvníci odebrali do spolkových místností, kde odbývali svou každoroční schůzi, které se účastnil také pan Laštovka, jenž zde (opět - viz výše) objasnil důležitost a prospěšnost celé akce. Dne 4. července se začalo s vyučováním, které probíhalo od tří do osmi hodin večer. Kurz finančně podpořilo obecní zastupitelstvo a plzeňská obchodní a živnostenská komora.⁴⁰⁹ Dne 6. srpna, při ukončení, se konala výstavka prací (od devíti do dvanácti hodin) vytvořených během kurzu.⁴¹⁰ Obsahem výstavy byly stříhy, výkresy, hotová i nedodělaná obuv, šicí troje a další. Návštěvnost byla velká.⁴¹¹

3.3.4 Školní jubilea

Nyní si připomeňme, jaké školy v Domažlicích fungovaly, a to skrze jubilea, jichž dosáhly a také patřičně oslavily. Poznejme, jakým způsobem vzdávaly místní hold těmto institucím, jež hrály velkou roli ve vzdělávání studentů, a tedy se velmi výrazně podíleli na formování kultury společnosti.

Roku 1896 oslavilo domažlické gymnázium 25 let fungování ve své stávající podobě.⁴¹² K příležitosti oslav byl sepsán pamětní spis s údaji o ústavu.⁴¹³ Studenti sami podávali informace o rodišti, době studií a povolání, kterému se věnují.⁴¹⁴

Průběh slavnosti vypadal takto: Dne 18. července přijeli hosté, kteří se chtěli oslav účastnit, do Domažlic. Byli patřičně uvítáni a ubytováni. Večer se konala slavnostní hudební akademie U Černého koně.⁴¹⁵ Čistý výnos z ní byl věnován

⁴⁰⁸ Do celoročního kursu pro vzdělání učitelstva. *Posel od Čerchova*. 30. 9. 1893, roč. 22, č. 40, nestr.

⁴⁰⁹ Kurs obuvnický v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 15. 7. 1899, roč. 28, č. 29, nestr.

⁴¹⁰ Ukončení kursu obuvnického. *Posel od Čerchova*. 29. 7. 1899, roč. 28, č. 31, nestr.; Společenstvo obuvníků v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1899, roč. 28, č. 32, nestr.

⁴¹¹ Obuvnický kurs. *Posel od Čerchova*. 12. 8. 1899, roč. 28, č. 33, nestr.

⁴¹² Schůze obecního zastupitelstva. *Posel od Čerchova*. 21. 12. 1895, roč. 24, č. 51, nestr.

⁴¹³ Slavnost 25letého trvání gymnasia v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 23. 5. 1896, roč. 25, č. 21, nestr.

⁴¹⁴ Domažlické gymnasium. *Posel od Čerchova*. 11. 4. 1896, roč. 25, č. 15, nestr.

⁴¹⁵ Jubileum 25letého trvání c. kr. vyššího gymnasia. *Posel od Čerchova*. 27. 6. 1896, roč. 25, č. 26, nestr.

chudým studentům.⁴¹⁶ Následující den se od devíti hodin ráno odbývala v děkanském chrámu slavnostní mše a proslovy. Poté si účastníci prohlédli město a jeho památky. Po poledni se konal společný banket v sále U Černého koně. Již ve tři hodiny odpoledne byl na programu promenádní koncert na Střelnici za spoluúčinkování ostrostřelecké a hasičské kapely. Večer se konala opět taneční zábava U Černého koně.⁴¹⁷ O průběh se staral Akademický spolek Chod.⁴¹⁸ V poslední den oslav (20. července) se sloužila zádušní mše za zemřelé studenty a profesory. Od devíti hodin se odbývalo zasedání Spolku pro podporu chudých studujících v budově gymnázia a poté prohlídka ústavu. Na odpoledne byl naplánovaný výlet na Českou Kubici společně s hasičskou kapelou.⁴¹⁹ Součástí oslav bylo také množství proslovů, které se vztahovaly většinou ke gymnáziu - jeho historii, účelů apod. Na banketech se pronášelo velké množství přípitků na zdraví studentů, Domažlic, profesorů, hejtmanů, dobrodinců ad. Účast na celé akci byla velká.⁴²⁰ Celkový výtěžek ve prospěch nemajetných studentů činil 39 zlatých. Za prodej pamětních spisů ještě 471 zl. a 71 krejcarů.⁴²¹

Také chlapecká měšťanská škola oslavila v roce 1896 dvacetipětileté výročí od svého otevření.⁴²² Slavnost to byla spíše domácí, tichá. Dne 4. července se žáci sešli před osmou hodinou ranní ve školní budově, odkud se všichni přítomní odebrali do děkanského chrámu ke mši svaté. Poté se hosté i bývalí a současní žáci, provázeni učitelským sborem dřívějším i stávajícím odebrali do tělocvičny, která byla pro tuto příležitost vyzdobena. Nacházel se tu kříž, obraz panovníka, ale i zemské a říšské prapory. Na místě měl proslov (napsaný panem Králem) jeden z žáků a také pan František Kovář, ředitel školy.⁴²³ Druhá část oslav - polodenní výlet - se konal až 8. července. Za zvuků hymny se vyšlo praporeky vyzdobeným městem do cílového místa výletu. Zde bylo uchystáno občerstvení. Pro pobavení se zde konala také divadelní a zpívaná vystoupení. Mimo to tu byla uspořádána také hra pro děti. V sedm hodin se žáci seřadili k odchodu. Před školní budovou, kam došli, provolali slávu panovníkovi, městskému zastupitelstvu a řediteli Kováři.

⁴¹⁶ Komitét. *Posel od Čerchova*. 30. 5. 1896, roč. 25, č. 22, nestr.

⁴¹⁷ Jubileum 25letého trvání c. kr. vyššího gymnasia. *Posel od Čerchova*. 27. 6. 1896, roč. 25, č. 26, nestr.

⁴¹⁸ Komitét. *Posel od Čerchova*. 30. 5. 1896, roč. 25, č. 22, nestr.

⁴¹⁹ Jubileum 25letého trvání c. kr. vyššího gymnasia. *Posel od Čerchova*. 27. 6. 1896, roč. 25, č. 26, nestr.

⁴²⁰ Jubileum. *Posel od Čerchova*. 25. 7. 1896, roč. 25, č. 30, nestr.

⁴²¹ (Zasláno.). *Posel od Čerchova*. 8. 8. 1896, roč. 25, č. 32, nestr.

⁴²² Čtvrtstoletou památku. *Posel od Čerchova*. 6. 6. 1896, roč. 25, č. 23, nestr.

⁴²³ Čtvrtstoleté jubileum měšťanské školy chlapecké. *Posel od Čerchova*. 11. 7. 1896, roč. 25, č. 28, nestr.

Akce se vydařila, a to také díky příspěvkům obce (100 zl.), spořitelny a záložny (obě po 10 zl.).⁴²⁴

V roce 1897 oslavila své dvacetipětileté výročí pod protektorátem místní školní rady měšťanská dívčí škola.⁴²⁵ Město přispělo na akci 25 zlatými.⁴²⁶ Program slavnosti vypadal následovně: 26. června se v osm hodin konaly v děkanském kostele bohoslužby.⁴²⁷ Mši sloužil pan děkan Dobrý, mezi přítomnými byl také pan purkmistr Petr Hana a několik představitelů obecního zastupitelstva. Slavnostní řeč (o této oslavě, o dějinách vzdělání a vzdělání žen obecně a o dějinách školy) k dívkám pronesl pan ředitel Drbohlav. Poté následoval proslov pana Krále, který se zmínil o povaze ústavu, o Komenském a o podpoře vzdělání ze strany města. I večerní akademie se poté nesla ve znamení oslav těchto tří motivů.⁴²⁸ Na programu byly hudební a pěvecké výstupy - sborová vystoupení v podání žákyň měšťanské školy a dívčího kurzu pod vedením pana ředitele Drbohlava. Druhý den se konala výstava ženských ručních prací z oboru šití a vyšívání od žákyň obou zmíněných dívčích škol.⁴²⁹ Pro velký úspěch byla otevřena nejen dopoledne, ale i odpoledne.⁴³⁰ Poslední den oslav, tj. 28. června, se konal odpolední výlet do Dmouta. Na programu byly různé hry, zpívání, hudební výstupy, tanec a hlavně divadlo „Na Krkonoších“ (od Zdeňka Kuffnera), při němž účinkovali zástupci učitelského sboru.⁴³¹ Představení mělo kladný ohlas, a proto se muselo ještě jednou zopakovat. Na místě hrála hudba a bylo připraveno pohoštění. Na závěr se všichni sešli před školou, kde ředitel provolal slávu těm, kteří podpořili akci, žákyně školy zase řediteli a učitelský sbor si odnesl uznání obecního zastupitelstva.⁴³²

3.4 Významná výročí

V letech 1880 - 1899 svá jubilea odbývala Národní jednota pošumavská,⁴³³ městská školka,⁴³⁴ domažlický Sokol,⁴³⁵ Řemeslnicko-živnostenská jednota.⁴³⁶

⁴²⁴ Čtvrtstoleté jubileum měšťanské školy chlapecké. *Posel od Čerchova*. 18. 7. 1896, roč. 25, č. 29, nestr.

⁴²⁵ Měšťanská škola. *Posel od Čerchova*. 12. 6. 1897, roč. 26, č. 24, nestr.

⁴²⁶ Schůze obecního zastupitelstva. *Posel od Čerchova*. 24. 7. 1897, roč. 26, č. 30, nestr.

⁴²⁷ Pětadvacetiletí trvání. *Posel od Čerchova*. 19. 6. 1897, roč. 26, č. 25, nestr.

Pětadvacetileté trvání. *Posel od Čerchova*. 26. 6. 1897, roč. 26, č. 26, nestr.

⁴²⁸ Jubileum měšťanské školy dívčí v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 3. 7. 1897, roč. 26, č. 27, nestr.

⁴²⁹ Pětadvacetiletí trvání. *Posel od Čerchova*. 19. 6. 1897, roč. 26, č. 25, nestr.

Pětadvacetileté trvání. *Posel od Čerchova*. 26. 6. 1897, roč. 26, č. 26, nestr.

⁴³⁰ Jubileum měšťanské školy dívčí v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 3. 7. 1897, roč. 26, č. 27, nestr.

⁴³¹ Pětadvacetiletí trvání. *Posel od Čerchova*. 19. 6. 1897, roč. 26, č. 25, nestr.

Pětadvacetileté trvání. *Posel od Čerchova*. 26. 6. 1897, roč. 26, č. 26, nestr.

⁴³² Jubileum měšťanské školy dívčí v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 3. 7. 1897, roč. 26, č. 27, nestr.

⁴³³ více k tématu - Oslava 10tileté působnosti Národní Jedn. Poš. *Posel od Čerchova*. 12. 5. 1894, roč. 23, č. 19, nestr.

⁴³⁴ více k tématu - Jest tomu 25 let. *Posel od Čerchova*. 14. 12. 1895, roč. 24, č. 50, nestr.

Nyní si uvedeme některá výročí konkrétně, a to především u těch organizací, jimž jsme se jinde nevěnovali.

V roce 1886 oslavila místní Měšťanská beseda výročí 25 let své existence. První valná schůze se konala v neděli 2. dubna 1861. Toto datum však v roce 1886 připadlo na pátek, proto se celá akce přesunula na 4. dubna.⁴³⁷ Pan profesor Tůma přednesl proslov o významu Měšťanské besedy v Domažlicích, o jejích aktivitách a historii.⁴³⁸ Poté se odehrála různá vystoupení pěveckého sboru a dvě orchestrální čísla, pro něž se spojily obě zdejší kapely posílené místními ochotníky - toto nově vzniklé hudební těleso čítalo na 50 členů. Řízení se ujal známý místní kapelník hasičské hudby a také učitel soukromé hudební školy Antonín Topinka.⁴³⁹ Účast byla malá.⁴⁴⁰

Roku 1889 uběhlo 25 let od založení Spolku vojenských vysloužilců v Domažlicích.⁴⁴¹ Oslava se nekonala přesně v době výročí, tj. v březnu, ale 1. a 2. června. Smuteční mše (1. 6.) se účastnili všichni uniformovaní členové spolku. (Spolek byl původně jen pohřební a neuniformovaný. Změna přišla v roce 1876, kdy se spolek rozhodl, že nebude pouze vypravovat pohřby vysloužilců, ale že je bude také hmotně podporovat.) Výlet, který byl naplánovaný na následující den, směřoval do Týnských hájů (tj. na předměstí Domažlic), kde se měl uskutečnit také koncert obou místních kapel.⁴⁴² Účast byla velká, na místě se prodávalo domažlické pivo a hrály obě dvě hudby střídavě, takže se také tančilo. Veteráni bavili společnost historkami z vojny. V osm hodin večer akce skončila, „*neboť došlo pivo*“. Výletu se účastnil i starosta Hana a mnozí radní.⁴⁴³

Čtvrt století od svého vzniku oslavila roku 1895 také domažlická opatrovna. Pan Arnošt Jícha k této příležitosti sepsal brožuru, v níž shrnul dějiny ústavu, včetně různých statistických údajů. Spis byl věnován obecnímu zastupitelstvu.⁴⁴⁴ Dne 26. 12. 1895 se na oslavu konala vánoční hra dětí z opatrovny v tělocvičně nové školní budovy. Ve tři hodiny proběhlo uvítání hostů a po něm následovala představení pro děti „Chudý Ježíšek“. Vystoupení se svými schovanci nacvičily

⁴³⁵ více k tématu - Valná hromada Sokola domažlického. *Posel od Čerchova*. 1. 10. 1892, roč. 21, č. 40, nestr.

⁴³⁶ více k tématu - Řemeslnicko-živnostenská jednota. *Posel od Čerchova*. 29. 8. 1896, roč. 25, č. 35, nestr.

⁴³⁷ Měšťanská beseda domažlická. *Posel od Čerchova*. 13. 3. 1886, roč. 15, č. 11, nestr.

⁴³⁸ Jubilejní koncert „Měšť. besedy. *Posel od Čerchova*. 10. 4. 1886, roč. 15, č. 15, nestr.

⁴³⁹ Jubilejní koncert zdejší Měšťanské besedy. *Posel od Čerchova*. 27. 3. 1886, roč. 15, č. 14, nestr.

⁴⁴⁰ Jubilejní koncert „Měšť. besedy. *Posel od Čerchova*. 10. 4. 1886, roč. 15, č. 15, nestr.

⁴⁴¹ Valná hromada. *Posel od Čerchova*. 20. 4. 1889, roč. 18, č. 16, nestr.

⁴⁴² Jubilejní slavnost. *Posel od Čerchova*. 1. 6. 1889, roč. 18, č. 22, nestr.

⁴⁴³ První společný výlet pořádal. *Posel od Čerchova*. 8. 6. 1889, roč. 18, č. 23, nestr.

⁴⁴⁴ Na paměť 25tiletého založení a trvání. *Posel od Čerchova*. 21. 12. 1895, roč. 24, č. 51, nestr.

samy ctihodné sestry. Poté následovala oficiální oslava jubilea opatrovny. Na jevišti stálo s lampiony a rozsvícenými svíčkami v řadě 25 dětí, které střídavě přednášely básničky. Na konci vystoupení podalo jedno z nich kytici Petru Hanovi, který poté oslovil přítomné a poděkoval ctihodným sestrám a také panu Jichovi za správu a vedení opatrovny a za vznik památného spisu, který se vztahoval k dějinám této instituce.⁴⁴⁵

3.5 Pocty významným osobnostem

V letech 1880 - 1899 vzdávaly Domažlice hold různým osobnostem z dějin národa nebo z vlastní historie. Jednalo se o různé spisovatele, skladatele, ale i revolucionáře a další. Někteří dosud žijící se slavností na jejich počest přímo účastnili, těch však bylo velmi málo. Připomeňme nyní některé osobnosti, na které domažličtí vzpomínali.

V roce 1880 pobýval na Domažlicku básník Adolf Hejduk, aby prý poznal místní kraj. Měšťanská beseda se na to konto rozhodla uspořádat 9. srpna „Hejdukův večer“ s hudebními výstupy. Přítomni byli zástupci města, zeměpanských úřadů, měšťané, studenti, profesori, učitelé a další. Zavítal mezi ně také sám básník. Na akci promluvil purkmistr Halík, ale i další významní představitelé obce. Připíjelo se na zdraví spisovatele i jeho ženy. Hejduk byl touto poctou velmi potěšen a připil královskému městu Domažlicím na zdar.⁴⁴⁶

Roku 1883 slavil Bedřich Smetana 60 let. Pěvecká společnost, pěvecká jednota, Měšťanská beseda a sbor profesorů gymnázia v Domažlicích mu k jeho narozeninám zaslali blahopřání.⁴⁴⁷ Titíž pak pořádali „Smetanův večer“ v sále U Černého koně. Na programu byla především Smetanova díla⁴⁴⁸ a také přednáška pana Tůmy o umělcově životě a tvorbě.⁴⁴⁹

Štědrý večer ve jménu Boženy Němcové uspořádaly místní měšťanky v roce 1886. V sále U Černého koně připravily večeři pro 50 chudých lidí. Každý dostal polévku, kus ryby a dvě nebo tři poloviny knedlíku. Celkem se na tuto akci vybralo pouze 20 zl., a proto bylo možné obdarovat jen tak „malé“ množství chudých. *Posel od Čerchova* psal o tom, že se akce účastnilo méně dam, než se předpokládalo.⁴⁵⁰ I

⁴⁴⁵ Vánoční hra dítek zdejší opatrovny a 25leté jubileum této. *Posel od Čerchova*. 28. 12. 1895, roč. 24, č. 52, nestr.

⁴⁴⁶ Hejdukův večer. *Posel od Čerchova*. 14. 8. 1880, roč. 9, č. 10, nestr.

⁴⁴⁷ K Smetanově slavnosti. *Posel od Čerchova*. 8. 3. 1884, roč. 13, č. 10, nestr.

⁴⁴⁸ Smetanův večer. *Posel od Čerchova*. 15. 3. 1884, roč. 13, č. 11, nestr.

⁴⁴⁹ Smetanův večer. *Posel od Čerchova*. 22. 3. 1884, roč. 13, č. 12, nestr.

⁴⁵⁰ Štědrý večer Boženy Němcové. *Posel od Čerchova*. 24. 12. 1886, roč. 15, č. 52, nestr.

další rok se konala štědrovečerní večeře. Tentokrát bylo ale obdarováno 115 chudých.⁴⁵¹

Večer na oslavu Boženy Němcové zorganizovala 15. ledna 1887 také Měšťanská beseda. Na programu byla přednáška paní Marie Pittlové „O životě a působení slavné spisovatelky“ a pěvecká a orchestrální vystoupení.⁴⁵² Na pořadu byla díla Hausmanna, Tovačovského, či Bendla.⁴⁵³ Účast byla velká, ale přesto zde chyběli někteří významní představitelé města.⁴⁵⁴

Na den 15. listopadu 1890 připadlo výročí dvacetipětiletého úmrtí zakladatele českého Sokola Jindřicha Fügnera. A protože se sokolové rozhodli tento den vzdát čest svému zakladateli, uspořádali ve spolkových místnostech večírek, při němž náčelník Sokola Maerz vylíčil zásluhy a skutky tohoto muže.⁴⁵⁵ Účast byla velká. Přítomné přivítal František Kitzberger proslovem a poté věnoval vzpomínku Jindřichu Fügnerovi, stejně jako po něm opět hovořící pan Maerz. Podobný projev jako předcházející mluvčí měl také pan Josef Klíma. Poté nastala zábava s pěveckými výstupy pod vedením pana Antonína Topinky.⁴⁵⁶

Divadelní spolek Havlíček uspořádal na počest třisetletého výročí narození Jana Ámose Komenského dne 27. března představení ve prospěch Ústřední matice školské. Na programu byla inscenace „Chudý písničkář“ od J. K. Tyla.⁴⁵⁷ Také městská rada se rozhodla oslavit narození Komenského, a to 27. března 1892 v sále U Černého koně akademií s programem složeným z hudebních výstupů (hasičské a ostrostřelecké kapely) a z přednášky pana Stadlmana „O životě a působení Komenského“.⁴⁵⁸ Obyvatelé města měli na žádost pořadatelů vyzdobit své domy.⁴⁵⁹ Účast byla velká, akce se vydařila.⁴⁶⁰ I politický spolek uspořádal svou oslavu formou přátelského večera pro své členy.⁴⁶¹ Na večíрку promluvil pan Bárta, který hovořil o situaci vyhnanců po Bílé hoře a o životě Komenského a jeho činnosti. Pan

⁴⁵¹ Dnes o štědrém večeru. *Posel od čerchova*. 24. 12. 1887, roč. 16, č. 52, nestr.

⁴⁵² Večer Boženy Němcové. *Posel od čerchova*. 8. 1. 1887, roč. 16, č. 2, nestr.

⁴⁵³ Večer Boženy Němcové. *Posel od Čerchova*. 15. 1. 1887, roč. 16, č. 3, nestr.

⁴⁵⁴ Slavnostní večer Boženy Němcové. *Posel od Čerchova*. 29. 1. 1887, roč. 16, č. 5, nestr.

⁴⁵⁵ Fügnerův večer. *Posel od Čerchova*. 15. 11. 1890, roč. 19, č. 46, nestr.

⁴⁵⁶ Slavnostní večer Jindřicha Fügnera. *Posel od Čerchova*. 22. 11. 1890, roč. 19, č. 47, nestr.

⁴⁵⁷ Divadelní spolek „Havlíček“. *Posel od Čerchova*. 12. 3. 1892, roč. 21, č. 11, nestr.

⁴⁵⁸ Oslava Jana Amosa Komenského. *Posel od Čerchova*. 26. 3. 1892, roč. 21, č. 13, nestr.

⁴⁵⁹ Vyhláška. *Posel od Čerchova*. 26. 3. 1892, roč. 21, č. 13, nestr.

⁴⁶⁰ Oslava Komenského. *Posel od Čerchova*. 2. 4. 1892, roč. 21, č. 14, nestr.

⁴⁶¹ Politický spolek pro Domažlice a okolí. *Posel od Čerchova*. 26. 3. 1892, roč. 21, č. 13, nestr.

Klíma, který si vzal slovo po něm, porovnával dobu pobělohorskou s érou, ve které se žijí oni. Následovala diskuze a volná zábava.⁴⁶²

Na svátek vánoční roku 1892 připravila Měšťanská beseda v sále U Černého koně večer věnovaný spisovateli a dramatik Klicperovi. Na programu bylo představení „Divotvorný klobouk“.⁴⁶³ Ředitel besedy přítomné přivítal proslovem, v němž věnoval několik slov oslavenci. Dostavil se velký počet obecnstva. Po divadle se konala taneční zábava.⁴⁶⁴

Politický spolek pro Domažlice zorganizoval 6. července 1895 velkou „Husovu slavnost“, jež měla připomenout výročí upálení tohoto reformátora. Na programu byla zpěvná a instrumentální čísla, přednáška o životě a působení Mistra Jana Husa a báseň od Svatopluka Čecha „Dva zvony“.⁴⁶⁵ O doprovodná vystoupení se postaral Pěvecký kroužek Měšťanské besedy. Přednášku vedl pan předseda spolku Josef Klíma. Na akci se dostavili zástupci města, spolek „Havlíček“, „Komenský“ a Měšťanská beseda.⁴⁶⁶

Roku 1898 místní oslavovali sto let od narození Františka Palackého. Soukromou slavnost konalo dne 12. září místní gymnázium.⁴⁶⁷ Na Palackého se vzpomínalo také 14. června 1898 v obecné a měšťanské chlapecké škole.⁴⁶⁸ Velká akce se pak odbývala ještě 25. a 26. června 1898 v rámci celého města a místních spolků.⁴⁶⁹ Součástí této události byla slavnostní akademie (25. 6.) Měšťanské besedy a koncertní vystoupení s proslovem v sadech Střelnice (26. 9.). Na místě byli přítomni zástupci okolních obcí, hudba hasičského sboru, Sokol, spolek hasičů, „Petr Fastr“, odbor československé besedy, Divadelní spolek Havlíček, „Komenský“, Politický spolek, Řemeslnicko-živnostenská jednota, řemeslná společenstva, Společenstvo řezníků a uzenářů, pivovarníků a sladovníků, Hospodářský spolek, Sadařská jednota a včelařské sdružení, místní ostrostřelci s kapelou, vojenští vysloužilci, zástupci gymnázia, učitelský spolek „Budeč“, Akademický spolek Chod, obchodní grémium, klub cyklistů, Měšťanská beseda, spolek „Božena Němcová“, zástupci úřadů, obecní zastupitelstvo, okresní

⁴⁶² Přátelský večírek na oslavu 300letých narozenin. *Posel od Čerchova*. 9. 4. 1892, roč. 21, č. 15, nestr.

⁴⁶³ Klicperův večer. *Posel od Čerchova*. 10. 12. 1892, roč. 21, č. 50, nestr.

⁴⁶⁴ Památka Klicperova. *Posel od Čerchova*. 31. 12. 1892, roč. 21, č. 1, nestr.

⁴⁶⁵ Slavnost Husova. *Posel od Čerchova*. 6. 7. 1895, roč. 24, č. 27, nestr.

⁴⁶⁶ Oslava mistra Jana Husa v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 13. 7. 1895, roč. 24, č. 28, nestr.

⁴⁶⁷ Jubileum Fr. Palackého. *Posel od Čerchova*. 25. 6. 1898, roč. 27, č. 26, nestr.

⁴⁶⁸ Památka Palackého. *Posel od Čerchova*. 18. 6. 1898, roč. 27, č. 25, nestr.

⁴⁶⁹ Program slavnosti Palackého. *Posel od Čerchova*. 18. 6. 1898, roč. 27, č. 25, nestr.

zastupitelstvo, občané z venkova a města a další.⁴⁷⁰ Důvodem, proč se o této akci zmiňujeme, bylo zasedání obecního zastupitelstva, na kterém bylo rozhodnuto, že budou přejmenovány některé ulice podle významných osob z dějin českého národa: „třída Palackého“, „třída Komenského“, „třída Jiřího z Poděbrad“, „třída Břetislavova“, „třída Žižkova“, „ulice Fastrova“, „ulice Lupáčova“, „třída Prokopova“, „třída Chodská“, „Chodské náměstí“ a „ulice Boženy Němcové“. Konečný čistý výtěžek z celé akce byl 100 zl., které byly věnovány na ÚMŠ.⁴⁷¹

Sokol pořádal v neděli 25. června 1899 v sadech Střelnice oslavu F. L. Čelakovského pro plzeňský Sokol a sokolské jednoty z okolí.⁴⁷² Návštěvníci přijeli nejprve na Českou Kubici, kde navštívili penzion „Krásnohorská“, poté se za doprovodu Maxe Dufka přemístili na Hrádek k pomníku Jana Sladkého Koziny, kde je čekala přednáška o tom, jak se pomník stavěl, a nakonec se přítomní přesunuli do Újezda.⁴⁷³ Odpoledne se účastníci oslav přemístili v průvodu z letní tělocvičny na Střelnici, kde byli osloveni slavnostním proslovem pana Antonína Kaliny, starosty blatenského Sokola. Dále se pro ně konal koncert kapely plzeňského Sokola a střeleckého spolku z Domažlic. Večer byl pro všechny zájemce připraven U Černého koně velký orchestrální koncert plzeňské sokolské kapely. Výtěžek šel ve prospěch Sokola.⁴⁷⁴ Celé akce se účastnilo ze sokolských spolků: za Plzeň 47 členů, za Koloveč 11 členů, za Kouto 9, za Novou Kdyni 15 a za Staňkov 9 a za Domažlice 55 členů. Při večerním koncertu poděkoval pan Dufek všem přítomným za účast. Na tuto řeč odpověděl také plzeňský spolek. Před koncem večera promluvil pan Kalina „O povinnostech sokolstva k národu a k českým ženám“. Součástí celé akce byla také přednáška o životě F. L. Čelakovského.⁴⁷⁵

3.5.1 Pomníky a pamětní desky

3.5.1.1 Památník Antonína Příhody

Antonín Příhoda se narodil v Domažlicích do rodiny obuvnického mistra Petra Příhody. Po získání základního vzdělání odešel na bohoslovecká studia do Prahy, kde ho v roce 1694 vysvětili na kněze. Jeho prvním působištěm po ukončení

⁴⁷⁰ Slavnost Frant. Palackého. *Posel od Čerchova*. 25. 6. 1898, roč. 27, č. 26, nestr.

⁴⁷¹ Slavnost Palackého v Domažlicích. *Posel od Čerchova*. 2. 7. 1898, roč. 27, č. 27, nestr.

⁴⁷² Velikou slavnost Čelakovského. *Posel od Čerchova*. 24. 6. 1899, roč. 28, č. 26, nestr.

⁴⁷³ Oslava Čelakovského v Domažlicích a výlet sokola plzeňského. *Posel od Čerchova*. 1. 7. 1899, roč. 28, č. 27, nestr.

⁴⁷⁴ Velikou slavnost Čelakovského. *Posel od Čerchova*. 24. 6. 1899, roč. 28, č. 26, nestr.

⁴⁷⁵ Oslava Čelakovského v Domažlicích a výlet sokola plzeňského. *Posel od Čerchova*. 1. 7. 1899, roč. 28, č. 27, nestr.

studií se staly Dolany u Klatov. Dne 13. února 1710 byl radou města zvolen domažlickým děkanem a byl jím až do své smrti dne 28. září 1749. Za svého působení pořídil do děkanského kostela mnoho věcí. Nejcennější z nich je oltář sv. Barbory. Rovněž nechal zřídit předsín před vchodem do kostela z jižní strany, na níž jsou umístěny sochy archanděla Michaela a apoštolů Petra a Pavla. Pomáhal také chudým studentům a domažlickým rodákům, v únoru 1741 pro ně založil bohatou nadaci. Antonína Příhodu pohřbili před hlavním oltářem v kostele sv. Antonína a po jeho zboření v roce 1911 jeho ostatky přenesli do hrobky v děkanském kostele.⁴⁷⁶

Už v roce 1862 se několik obdivovatelů pana děkana Příhody usneslo, že budou pořádat různé finanční sbírky a vyzývat různé osobnosti, aby podpořili jejich budoucí cíl - postavit tomuto muži v Domažlicích pomník. Především se na této činnosti podíleli studenti. Od roku 1862 se finanční dary ukládaly v domažlické spořitelně, která sama přispěla 300 zlatými. Celková vybraná částka (i s úroky) činila v roce 1880 1 456 zl. a 41 krejcarů. V té době se do projektu vložilo také město s tím, že nechá vytvořit sochu k počtě tohoto muže. Vzniklo několik návrhů na její ztvárnění. Nakonec zvítězil ten, jenž představoval děkana v nadživotní velikosti na podstavci z žuly.⁴⁷⁷ Autorem tohoto návrhu byl sochař Myslbek. Představoval si Antonína Příhodu sedícího v kněžském rouše a kolem něj dva žáky, v jejichž tvářích „se jeví vděčnost“.⁴⁷⁸ Skupina bez podstavce měla stát 1400 zl. a jako materiál použit pískovec. K vytvoření podstavce doporučil Myslbek pražskou firmu pana Sandtnera.⁴⁷⁹

Studenti na pomník vybírali už dlouhou dobu, ale peníze stejně nestačili. Přestože město darovalo kámen a pozemek, bylo potřeba upravit sady kolem památníku a nechat pro něj vytvořit podstavec.⁴⁸⁰ Následující sbírka začala 24. 7. a na starost si ji opět vzali místní studenti.⁴⁸¹ Seznamy těch, kteří přispěli na stavbu pomníku, byly zveřejňovány v *Poslu od Čerchova*.⁴⁸² Stavbu památníku podpořili

⁴⁷⁶ více k tématu - KAREL, Hájek. P. Ant. Příhoda, děkan a největší dobrodinec města Domažlic. *Posel od Čerchova*. 10. 9. 1881, roč. X, č. 37, nestr.; KAREL, Hájek. P. Ant. Příhoda, děkan a největší dobrodinec města Domažlic. *Posel od Čerchova*. 24. 9. 1881, roč. X, č. 39, nestr.

⁴⁷⁷ Pomník Příhodův. *Posel od Čerchova*. 24. 4. 1880, roč. 9, č. 17, nestr.

⁴⁷⁸ Z modelů sochy Příhodovi. *Posel od Čerchova*. 29. 5. 1880, roč. 9, č. 22, nestr.

⁴⁷⁹ Pražský věhlasný umělec p. Myslbek. *Posel od Čerchova*. 5. 6. 1880, roč. 9, č. 23, nestr.

⁴⁸⁰ Od komitétu pro vystavení pomníku p. Pat. Ant. Příhodovi. *Posel od Čerchova*. 17. 7. 1880, roč. 9, č. 29, nestr.

⁴⁸¹ Pomník p. P. A. Příhody. *Posel od Čerchova*. 24. 7. 1880, roč. 9, č. 30, nestr.

⁴⁸² více k tématu - *Posel od čerchova*, Roč. 9, č. číslo 31, 32, 33, 34 a v čísle 50

místní studenti také několika divadelními představeními.⁴⁸³ Na nedokončený pomník z hlíny se přišli podívat zástupci města přímo do ateliéru autora v červenci 1880 a odcházeli spokojeni.⁴⁸⁴ Prostranství za klášterem, které bylo již dříve pojmenováno „příhodovské náměstí“, se změnilo v zelený sad, v jehož středu by mohl pomník stát.⁴⁸⁵

Podle programu mělo k slavnostnímu odhalení dojít dne 28. 9. na den sv. Václava.⁴⁸⁶ K tomu nakonec nedošlo. Na vině byl umělec Myslbek, který do požadované doby pomník nedodal, a to přesto, že si nechal v předstihu zaplatit za ještě neodvedenou práci 800 zlatých.⁴⁸⁷ Za komitét vydal prohlášení purkmistr Jan Halík, který oficiálně oznámil, že se akce nekoná, a to i přes plnění smluvních podmínek ze strany komitétu.⁴⁸⁸ Zhotovený podstavec byl 7. 9. 1880 dovezen na místo určení.⁴⁸⁹

Jelikož si Umělecká beseda z Prahy nepřála být s pomníkem a Myslbekovým chováním spojována, zaslala redakci *Posla od Čerchova dopis*, ve kterém se k této záležitosti vyjádřila. Správní výbor Umělecké besedy se prostřednictvím svého předsedy pana Dr. Strakatého a jednatele Dr. Nejedlého dne 8. 10. pokusil tento stav objasnit, poté co se s Myslbekem spojil. Sochař věc vysvětlil tak, že nebylo možné získat tak velký kus pískovce, a když ho získal, zjistil, že se jedná o kámen z nestejného materiálu, se žlutými pruhy. Proto se rozhodl vybrat jiný kámen - hořický. Z toho důvodu překročil stanovenou lhůtu pro odevzdání díla. Tomu, že se snažil práci zhotovit včas, odpovídá také to, že měl hliněný model hotový v době návštěvy komitétu.⁴⁹⁰

Do podstavce pomníku byl vložen ve skleněné lahvi v zinkovém pouzdrú spis, ve kterém se psalo přibližně toto: „Monument byl zhotoven za panování císaře a krále Františka Josefa I., za purkmistrování Jana Halíka a za úřadování konkrétních radních. Byl věnován zdejšímu páteru, panu Antonínu Příhodovi, který zde v roce 1749 zemřel ve věku 83 let. Vznikal za velké aktivity studentstva, které

⁴⁸³ více k tématu - Divadlo. *Posel od Čerchova*. 7. 8. 1880, roč. 9, č. 32, nestr.; Divadlo. *Posel od Čerchova*. 14. 8. 1880, roč. 9, č. 33, nestr.; Divadlo. *Posel od Čerchova*. 28. 8. 1880, roč. 9, č. 35, nestr.; Divadlo. *Posel od Čerchova*. 28. 8. 1880, roč. 9, č. 35, nestr.; Divadlo. *Posel od Čerchova*. 4. 9. 1880, roč. 9, č. 35, nestr.

⁴⁸⁴ Model pro pomník Příhodův. *Posel od Čerchova*. 31. 7. 1880, roč. 9, č. 31, nestr.

⁴⁸⁵ KAREL, Hájek. P. Ant. Příhoda, děkan a největší dobrodinec města Domažlic. *Posel od Čerchova*. 24. 9. 1881, roč. 10, č. 39, Nestr.

⁴⁸⁶ Pomník P. Ant. Příhody. *Posel od Čerchova*. 11. 9. 1880, roč. 9, č. 37, nestr.

⁴⁸⁷ Pomník Příhodův. *Posel od Čerchova*. 18. 9. 1880, roč. 9, č. 38, nestr.

⁴⁸⁸ Ohlášení. *Posel od Čerchova*. 18. 9. 1880, roč. 9, č. 38, nestr.

⁴⁸⁹ Podstavec pomníku Příhodova. *Posel od Čerchova*. 9. 10. 1880, roč. 9, č. 41, nestr.

⁴⁹⁰ Slavné redakci Posla od Čerchova! *Posel od Čerchova*. 16. 10. 1880, roč. 9, č. 42, nestr.

již od roku 1869 pořádalo různé divadelní představení, aby na pomník vydělalo, což se podařilo, protože získalo až 1400 zl., dalších 331 zl. dobrovolnými sbírkami a 100 zl. věnovala obec Domažlice. Byl sestaven komitét pro postavení pomníku, kde zasedali významní občané města Domažlice. Podstavec pocházel z domažlických lomů z žulového kamene, který zpracoval Otto Sandtner v Praze. Seskupení vytvořil pan Jan Václav Myslbek.⁴⁹¹

Pomník převzali zástupci komitétu na začátku července 1881. Dílu vytkli pouze tmavší pás materiálu v zadní části Příhodovy hlavy. V té době byl pomník z podstavce sejmut, aby bylo možné zhlédnout sochu z blízka.⁴⁹²

Památník Antonína Příhody byl slavnostně vysvěcen 28. 9. 1881. Již o den dříve se konalo v rámci oslav requiem v kostele sv. Antonína a poté odhalení pamětní desky na Příhodově domě v Hradské ulici v přítomnosti městské rady a komitétu.⁴⁹³ Při té příležitosti promluvil pan děkan Hájek několik slov o Příhodově životě a o jeho zásluhách, čímž byl program prvního dne ukončen.⁴⁹⁴ Následující ráno městem procházel hudební budiček započatý střelbou z hmoždířů a před radnicí byla rozestavěna praporek stráž střeleckého sboru. V osm hodin se všechny zainteresované spolky sešly na Střelnici, odkud se průvodem vydaly ke kostelu, kde se poté odbývala mše svatá. Po jejím skončení se zástup vydal kolem Příhodova domu k slavnostnímu místu. Přítomní zde vyslechli několik písní a slavnostních proslovů.⁴⁹⁵ Slovo si vzal opět pan děkan Hájek, který připomenul život Antonína Příhody, nebo okresní starosta pan Dr. Antonín Steidl, který mimo jiné poděkoval komitétu za uspořádání této slavnosti, děkanu Hájkovi, že oživil vzpomínku na tak velkou osobnost, purkmistru Halíkovi, bez jehož přispění by taková akce také nemohla probíhat, a zastupitelstvu města, ale hlavně také těm, kteří přispěli svými penězi na to, aby mohl pomník vzniknout. Poté byly na stupně památníku kladeny věnce. Na to byl zazpíván chorál „Hospodine pomiluj ny!“⁴⁹⁶ Tím byla celá dopolední akce ukončena. Po ní následovala společná hostina v hostinci pana Václava Peklo u Zlaté koruny.⁴⁹⁷ Zde byly předčítány telegramy došlé k příležitosti

⁴⁹¹ Do zděného podstavce P. Ant. Příhody. *Posel od Čerchova*. 16. 10. 1880, roč. 9, č. 42, nestr.

⁴⁹² Pomník P. Ant. Příhody. *Posel od Čerchova*. 16. 7. 1881, roč. 10, č. 29, nestr.

⁴⁹³ Pomník P. Antonína Příhody. *Posel od Čerchova*. 10. 9. 1881, roč. 20, č. 37, nestr.

⁴⁹⁴ Slavnost svěcení pomníku Příhodova. *Posel od Čerchova*. 24. 9. 1881, roč. 10, č. 39, Nestr.

⁴⁹⁵ Pomník P. Antonína Příhody. *Posel od Čerchova*. 10. 9. 1881, roč. 20, č. 37, nestr.

⁴⁹⁶ Slavnost svěcení pomníku Příhodova. *Posel od Čerchova*. 24. 9. 1881, roč. 10, č. 39, Nestr.

⁴⁹⁷ Pomník P. Antonína Příhody. *Posel od Čerchova*. 10. 9. 1881, roč. 20, č. 37, nestr.

odhalení pomníku a připíjelo se na počest zástupců města, děkana Příhody ad. V sedm hodin se společnost rozešla.⁴⁹⁸

Dodejme, že vpředu na podstavci pomníku je nápis: „*Antonín Příhoda, DĚKAN DOBRODINEC NÁŠ, * 1688 + 1749.*“ A na zadní straně: „*VĚNOVÁNO MDCCCLXXX.*“ Děkan je vyobrazen vsedě na stoličce s okrouhlým opěradlem, oblečen je v kněžském taláru a v levé ruce drží polozavřenou knihu. S vážnou tváří se naklání k staršímu hochovi, který u něj stojí zprava a zřejmě mu něco vykládá. Vedle Příhodovy levé nohy sedí malý chlapec u otevřené knihy, v níž si zvědavě listuje. Na Příhodově rodném domě byla umístěna černá mramorová deska, zhotovená taktéž panem Sandtnerem v Praze, s nápisem: „*ZDE NARODIL SE, 1. KVĚTNA 1668, ANTONÍN PŘÍHODA.*“⁴⁹⁹

3.5.1.2 Pamětní deska Boženy Němcové

V roce 1894 se spolek „Božena Němcová“ rozhodl vzdát poctu své jmenovkyni, při příležitosti uplynutí padesáti let od doby, kdy Němcová pobývala na Domažlicku. Členky spolku se rozhodly zasadit pamětní desku na dům, ve kterém spisovatelka žila v letech 1844-47. Desku spolufinancoval také výstavní výbor, který věnoval peněžní dar z výnosu z výstavy (z roku 1893), neboť se jí spolek „Božena Němcová“ také, a to velmi úspěšně, účastnil.⁵⁰⁰ Dobrovolné příspěvky zasílali také obyvatelé města.⁵⁰¹ Finanční podporu mělo rovněž zajistit dětské divadelní představení „Tři haléře“ od Františka Jaroše s hudbou Františka Šubrtu.⁵⁰² Představení dopadlo výborně, děti si vedly skvěle. Autorem dekorací byl pan Hynek Amerling. Díky velkému úspěchu se inscenace opakovala ještě ten večer pro dospělé a druhý den opět pro děti za snížený náklad.⁵⁰³ Návštěvnost byla velká.⁵⁰⁴ Celkový výtěžek z této akce činil 100 zlatých.⁵⁰⁵

Vytvoření památníku spisovatelky dostal za úkol akademický sochař Čeněk Vosmík z Prahy. Podle jeho návrhu se odlila deska z bronzy s kamenickými

⁴⁹⁸ Slavnost svěcení pomníku Příhodova. *Posel od Čerchova*. 24. 9. 1881, roč. 10, č. 39, Nestr.

⁴⁹⁹ Konečný účet. *Posel od Čerchova*. 22. 10. 1881, roč. 10, č. 43, Nestr.

⁵⁰⁰ Památce Boženy Němcové. *Posel od Čerchova*. 22. 9. 1894, roč. 23, č. 38, nestr.

⁵⁰¹ na zasazení desky Boženy Němcové. *Posel od Čerchova*. 26. 1. 1895, roč. 24, č. 4, nestr.

⁵⁰² Dobročinný a vlastenecký spolek paní a dívek. *Posel od Čerchova*. 20. 4. 1895, roč. 24, č. 16, nestr.

⁵⁰³ Divadlo. *Posel od Čerchova*. 4. 5. 1895, roč. 24, č. 18, nestr.

⁵⁰⁴ Tři haléře. *Posel od Čerchova*. 11. 5. 1895, roč. 24, č. 19, nestr.

více k tématu - (Zasláno.). *Posel od Čerchova*. 11. 5. 1895, roč. 24, č. 19, nestr.; (Zasláno.) *Posel od Čerchova*. 25. 5. 1895, roč. 24, č. 21, nestr.

⁵⁰⁵ Tři haléře. *Posel od Čerchova*. 25. 5. 1895, roč. 24, č. 21, nestr.

dotatky. Poprsí mělo být umístěno na domě pana Krátkého.⁵⁰⁶ Na model reliéfu se přišla dne 9. 8. podívat u pana Vosmíka sama Žofie Podlipská. Byla velmi dojata, když toto dílo spatřila, „*jako by ji viděla před sebou*“. Na přání spisovatelky nechal autor dílo vyfotografovat a jednu fotku daroval jí a tu druhou městu Domažlice.⁵⁰⁷

Slavnost odhalení se konala 8. září 1895. Majitelé domů na náměstí byli spolkem „Božena Němcová“ požádáni, aby své domy v den slavnosti ozdobili v národních a zemských barvách - tj. červenobílých. Město bylo vyzdobeno již 7. září.⁵⁰⁸ Již toho dne byla totiž oslava zahájena slavnostní akademií v sále U Černého koně. Při té příležitosti si přítomní hosté mohli vyslechnout přednášku „O životě a působení Boženy Němcové“. V neděli 8. září se příznivci Boženy Němcové shromáždili v jedenáct hodin dopoledne před dívčí školou. Odtud se průvodem vydali k domu pana Krátkého, kde kdysi spisovatelka pobývala. Přítomní zde vyslechli slavnostní chorál a proslov pana profesora Vlčka, spisovatele (redaktora a majitele) časopisu *Osvěta z Prahy*.⁵⁰⁹ Promluvil o Boženě Němcové - jejím odkazu, smrti a utrpení, ale i o jejím pobytu v Domažlicích. Poté předsedkyně spolku, paní Steidlová, odevzdala desku do rukou města, tedy do rukou Petra Hany, jenž poděkoval všem, kteří se o zřízení památníku zasloužili, a hostům za účast na slavnosti. Nato paní Danešová z Prahy položila k pomníku jménem odboru národopisné výstavy „Česká žena“ vavřínový věnec se stuhami slovanských barev s nápisem „*Geniální spisovatelce Boženě Němcové! České ženy.*“ Na výrobě tohoto věnce se podílel také Americký klub dam z Prahy. Hudba zahrála „Kde domov můj“ a tím byla tato část slavnosti ukončena. Na pamětní desce byl nápis: „*Zde žila Božena Němcová, první spisovatelka česká, o Domažlicko nad jiné zasloužila. Sestry sestře. 1895.*“ [Příloha č. VI] V poledne se konal společný banket U Černého koně, jemuž byly přítomny zástupkyně Amerického klubu dam, odboru „Česká žena“ za národopisnou výstavu, zástupci NJP, sboru profesorů z Uherského Hradiště a další. Přečetli se zde došlé telegramy, které zaslaly Sofie Podlipská a Karolína Světlá, Božena Kunětická, Růžena Jesenská, Ženský výrobní spolek z Prahy, Spolek Minerva, České jednoty paní a dívek a dalších. Na slavnosti se účastnily také děti Boženy Němcové - Karel Němec a Bohdana Němcová.⁵¹⁰

⁵⁰⁶ Pamětní deska Boženě Němcové. *Posel od Čerchova*. 3. 8. 1895, roč. 24, č. 31, nestr.

⁵⁰⁷ Model reliéfu Boženy Němcové. *Posel od Čerchova*. 10. 8. 1895, roč. 24, č. 32, nestr.

⁵⁰⁸ Slavnost odhalení památní desky. *Posel od Čerchova*. 7. 9. 1895, roč. 24, č. 36, nestr.

⁵⁰⁹ Slavnost. *Posel od Čerchova*. 31. 8. 1895, roč. 24, č. 35, nestr.

⁵¹⁰ Slavnost. *Posel od Čerchova*. 14. 9. 1895, roč. 24, č. 37, nestr.

Sofie Podlipská napsala spolku „Božena Němcová“ vlastnoruční dopis, v němž posuzovala reliéf Boženy Němcové, který se nacházel na pamětní desce. Dále poděkovala za důvěru při hodnocení portrétu v ateliéru pana Vosmíka. Podle ní se jedná o nejlepší podobiznu Boženy Němcové z fotky do reálu. Pogratalovala tímto k úspěchu a k myšlence spolku za sebe i za Boženu. A slíbila svou pomoc v případě potřeby.

Odpoledne se konalo sokolské cvičení v sadech Střelnice, jehož se účastnily také jednoty plzeňská, klatovská, kdyňská, koutská a staňkovská.⁵¹¹ Tímto byla celá slavnost ukončena.

3.5.1.3 Pamětní deska Petra Fastra

Koncem 90. let 19. století se stále více připomínalo jméno Petra Fastra, a to především v souvislosti s 50. výročím revoluce roku 1848, na kterém se přímo podílel. Domažlice se rozhodly vzdát hold svému rodáku tím, že mu na rodném domě nechaly instalovat pamětní desku.

Bronzový reliéf s podobiznou Petra Fastra obdrželo město Domažlice zdarma od Spolku hostinských Hostimil z Prahy. K tomu bylo potřeba zakoupit desku, do níž by se plastika zasadila.⁵¹² Obyvatelé města byli vyzváni, aby na ni peněžně přispěli a oslavili tak společně s obcí vzpomínku na slavného rodáka.⁵¹³ Jména dárců se objevovala na stránkách Posla od Čerchova.⁵¹⁴ Autorem celého výtvoru byl pan Bohumil Vlček.⁵¹⁵ Deska měla být slavnostně zasazena na dům, kde se Petr Fastr v Domažlicích v roce 1801 narodil.⁵¹⁶

Slavnost odhalení se konala ve dnech 9. a 10. září 1899. První den, v osm hodin večer, proběhlo čepobití a od půl deváté se konal slavnostní večer spojený s přednáškou pana Pavla Nebeského, redaktora z Plzně, v sále U Černého koně. Hlavní část programu se však odehrávala až 10. září. Od jedenácti hodin dopoledne probíhalo u rodného domu Petra Fastra ve Spálené ulici odhalení pamětní desky. Ta byla vyrobena z tvrdého hořického pískovce a ozdobena bronzovou podobiznou Fastra, lipovými ratolestmi a nápisem na černém syenitu, kde stálo „*Petr Fastr,*

⁵¹¹ Slavnost. *Posel od Čerchova*. 14. 9. 1895, roč. 24, č. 37, nestr..

⁵¹² Spoluobčané, rodáci! *Posel od Čerchova*. 8. 7. 1899, roč. 28, č. 28, nestr.

⁵¹³ Tamtéž.

⁵¹⁴ více k tématu - *Posel od čerchova*, roč. 28, č. 28, 29, 32, 34, 35, 36.

⁵¹⁵ Zprávu. *Posel od Čerchova*. 12. 8. 1899, roč. 28, č. 33, nestr.

⁵¹⁶ Reliéf Petra Fastra. *Posel od Čerchova*. 5. 8. 1899, roč. 28, č. 32, nestr.

*29/1 1801“.⁵¹⁷ Celá akce začala průvodem ze Střelnice k domu oslavence, kde měl slavnostní řeč poslanec Ignác Hořica, a byla ukončena slavnostním odhalením pamětní desky. V půl třetí se všichni účastníci shromáždili v letní tělocvičně a v průvodu se opět odebrali do sadů Střelnice, kde se odehrávaly různé proslovy.⁵¹⁸ Od osmi hodin večer se v sále U Černého koně konala zábava domažlického Sokola.⁵¹⁹ Výtěžek z celé národní slavnosti šel právě na konto tohoto sdružení.⁵²⁰ [Příloha č. VII a Příloha č. VIII]

3.6 Nadace

Michal a Matylda Florianovi založili v roce 1890 nadaci k uctění památky jejich devítileté dcery Josefíny, která zemřela v roce 1889 po zákeřném onemocnění. Nadaci, jež ve svém názvu nesla dívčino jméno, převzala do své správy obec. Úroky z uložené částky (638 zl. a 29 kr.) se měly vyplácet každoročně 24. října, v den Josefinina úmrtí, třem chudým dívkám 4. třídy obecné školy, do které chodila. Právo na rozhodování připadlo purkmistrovi, děkanovi a řediteli dívčí školy. S rozdělováním se začalo už roku 1890, a to přesto, že nebyla vyřízena žádost na schválení nadace podaná na místodržitelství.⁵²¹

Další fond, který v Domažlicích vznikl, byl založen bývalým ředitelem dívčích škol, panem Antonínem Srnou. Ve své závěti odkázal 6000 zl. ke zřízení nadace zvané „Srnovská“. Jedna část byla určena pozůstalé dědičce až do její smrti a druhý díl byl na dobu deseti let uložen do spořitelny, aby se nashromáždil potřebný kapitál. Poté mělo být každý rok (po dobu pěti let) vyplaceno 100 zl. vyučenému řemeslníkovi, který bude šikovný a který bude chtít pomoc v začátku své praxe. Ještě dodejme, že postup v udělování podpory upřednostňoval příbuzné z matčiny a z otcovy strany, po nich potomky dlouholetého přítele pana Kitzbergera a až poté, když už nikdo z nich nebude živ, měli přijít na řadu ostatní řemeslníci. Rozhodování dostali na starosti tři konkrétní osoby a jeden zvolený zástupce za Řemeslnicko-živnostenskou jednotu. V případě úmrtí prvních tří rozhodčích měla o nadaci rozhodovat obec společně s řemeslnickou jednotou.⁵²²

⁵¹⁷ Slavnost odhalení pamětní desky. *Posel od Čerchova*. 19. 8. 1899, roč. 28, č. 34, nestr.

⁵¹⁸ Program slavnosti. *Posel od Čerchova*. 26. 8. 1899, roč. 28, č. 35, nestr.

⁵¹⁹ Program slavnosti. *Posel od Čerchova*. 2. 9. 1899, roč. 28, č. 36, nestr.

⁵²⁰ Slavnost odhalení pamětní desky. *Posel od Čerchova*. 19. 8. 1899, roč. 28, č. 34, nestr.

⁵²¹ Šlechtní dobrodinci. *Posel od Čerchova*. 18. 10. 1890, roč. 19, č. 42, nestr.

⁵²² Zemřelý ředitel Ant. Srna. *Posel od Čerchova*. 2. 7. 1898, roč. 27, č. 27, nestr.

Petr Hana daroval při schůzi obce dne 10. ledna 1894 1000 zl. k založení fondu na oblečení pro chudé děti.⁵²³ Zesnulá Filipína Bayerová věnovala ve své závěti peníze k založení nadace pro zdejší chudé (odkaz činil bez výloh 180 zl.).⁵²⁴ Dalšími fungujícími fondy byly tyto: nadace Antonie Pummrové pro starší vdovy,⁵²⁵ nadace Františka Steigra (pro rodiny Halíkovu a Steigrovu a jejich příbuzné), Evy Pickrové (pro vdovy), Antonína Příhody (pro studenty) ad.⁵²⁶ Uvádíme je zde proto, abychom ukázaly projevy solidarity jednotlivců v rámci města jako jedny z kulturních projevů té doby.

3.7 Církevní události

Slavnost sv. Cecílie se v Domažlicích v letech 1880 - 1899 konala pravidelně každý rok. My se o ní zmiňujeme především v souvislosti s oslavami pěveckého spolku, který nesl jméno této svaté ženy ve svém názvu. V roce 1886 tomu bylo 50 let, co byl ceciliánský spolek založen. Slavnost se příliš nelišila od průběhu ostatních oslav sv. Cecílie v Domažlicích. Dne 22. listopadu, v 10 hod. ráno, sloužil slavnostní mši pan děkan Karel Hájek s četnou asistencí dalších církevních hodnostářů. Členové pěveckého spolku při tom předvedli několik hudebních výstupů pod vedením ředitele kůru Severina Blättenbauera, který byl jedním ze dvou dosud žijících lidí, kteří se účastnili ustanovujícího okamžiku spolku v roce 1836. Večer poté se v hostinci U Regálů odbývalo zasedání ceciliánského spolku, při němž byla přečtena celoroční zpráva, a přijímali se noví členové. V sedm hodin byla pořádána společná večeře a po ní koncert ostrostřelecké kapely s pěti hudebními výstupy.⁵²⁷

Další významná církevní událost se odehrála v roce 1890, kdy byla obecnímu zastupitelstvu a purkmistrovi podána žádost od občanů Dolejšího předměstí, aby se konaly nedělní poutě ke zdejšímu kostelu sv. Antonína. Do té doby bylo zasvěcení kostela oslavováno bohoslužbami v den, na který připadlo, takže i ve všední dny, což znemožňovalo účast pracujícím. Zadavatelé žádosti chtěli situaci řešit zavedením nedělní poutě při kostele sv. Antonína. A byly to nejen církevní, ale i světské, tj. obchodní důvody, které zřízení poutě iniciovaly. S prodejem různého zboží na poutním místě, většinou sladkostí, měli místní

⁵²³ Z kroniky o činnosti nynější obecní správy. *Posel od Čerchova*. 1. 6. 1895, roč. 24, č. 22, nestr.

⁵²⁴ Odkazy. *Posel od Čerchova*. 10. 8. 1895, roč. 24, č. 32, nestr.

⁵²⁵ Úroky nadace. *Posel od Čerchova*. 22. 11. 1890, roč. 19, č. 48, nestr.

⁵²⁶ Schůze obecního zastupitelstva král. města Domažlic. *Posel od Čerchova*. 13. 12. 1890, roč. 19, č. 50, nestr.

⁵²⁷ Slavnost sv. Cecílie. *Posel od Čerchova*. 20. 11. 1886, roč. 15, č. 47, nestr.

zkušenosti díky každoročním poutím ke sv. Vavřinci na Veselou horu. Jméni kostela mohlo výdaje spojené s poutí hradit bez zatížení obecního rozpočtu, což hrálo roli ve prospěch žadatelů.⁵²⁸

Záležitost byla schválena farním úřadem, který stanovil, že se poutě budou konat vždy o víkendu, který bude následovat po svátku sv. Antonína.⁵²⁹ Žádost občanů byla schválena na schůzi zastupitelstva dne 19. května, a to podle podmínek, které stanovil farní úřad.⁵³⁰ První pout' se vydařila. Účastnil se jí také sbor místních ostrostřelců, který výstřely doplňoval mši svatou, jež byla sloužena. Na Dolejším předměstí se objevilo velké množství krámů a budek, kde se daly koupit cukrářské, perníkářské a jiné výrobky.⁵³¹

Další významnou událostí se pro Domažlice stalo přijetí nového duchovního správce. Po smrti pana Karla Hájka se novým děkanem stal pan Dr. Jan Dobrý. Poté co složil farní přísahu pro zdejší děkanství v Českých Budějovicích, byl slavnostně přivítán v Domažlicích dne 12. 9. 1889.⁵³² Jeho příjezdu se účastnili zástupci zastupitelstva, purkmistr a představitelé místního kněžstva. První ho oslovil starosta Hana, který ho v Domažlicích co nejsrdečněji přivítal krátkým proslovem. Poté se jelo z vlakového nádraží ke kostelu sv. Antonína, kde stály uniformované spolky s prapory a oběma místními kapelami a další delegace, včetně velkého zástupu lidí z okolních vesnic. Byl zde také pan Dr. Steidl, který nového děkana přivítal jménem okresního zastupitelstva. Potom se šlo průvodem se všemi, kteří se na místě shromáždili, a samozřejmě s duchovním otcem k děkanskému chrámu, kde se poté odehrávaly různé církevní obřady. Po nich promluvil pan farář Randa a také budoucí děkan pan Dr. Jan Dobrý, který poděkoval za vřelé přijetí a požádal, aby mu byli všichni stále takto nakloněni. Po skončení se celý průvod vydal k děkanství, aby tohoto hodnostáře doprovodil a pak se rozešel.⁵³³

Dne 22. září se konala slavnostní instalace nového děkana v Domažlicích. V devět hodin vyšel průvod z děkanství do děkanského chrámu, kde se vykonal instalační obřad a mše. Posléze se celý průvod jako doprovod nového duchovního vydal do děkanství, kde byl vykropením místnosti celý obřad ukončen.⁵³⁴ Na

⁵²⁸ Žádost o zavedení nedělní poutě. *Posel od Čerchova*. 12. 4. 1890, roč. 19, č. 15, nestr.

⁵²⁹ Zdejší farní úřad. *Posel od Čerchova*. 26. 4. 1890, roč. 19, č. 17, nestr.

⁵³⁰ Schůze obecního zastupitelstva král. města Domažlic. *Posel od Čerchova*. 24. 5. 1890, roč. 19, č. 21, nestr.

⁵³¹ Pout' u sv. Antonína. *Posel od Čerchova*. 21. 6. 1890, roč. 19, č. 25, nestr.

⁵³² Příchod veledůst. děkana zdejšího. *Posel od Čerchova*. 7. 9. 1889, roč. 18, č. 36, nestr.

⁵³³ Uvítání, Instalace. *Posel od Čerchova*. 14. 9. 1889, roč. 18, č. 37, nestr.

⁵³⁴ Instalace. *Posel od Čerchova*. 21. 9. 1889, roč. 18, č. 38, nestr.

slavnosti byly přítomny různé spolky: ostrostřelecký (s praporem a hudbou), vojenští vysloužilci (s praporem), hasičský sbor (s hudbou), řemeslnická jednota a dále zástupci úřadů, škol a samozřejmě starosta okresu pan Dr. Steidl, plzeňský purkmistr pan Dr. Krofta a další honorace a obecnstvo, a to jak z města, tak z okolních vesnic. Všichni přítomní novému děkanovi po slavnosti svěcení blahopřáli. Po skončení celého obřadu se konal společný oběd v hostinci U Šumavy, na který se dostavilo na 80 hostů. Zde proběhlo několik přípitků. Četly se také došlé gratulační telegramy.⁵³⁵ V den instalace věnoval pan děkan Dobrý částku, která byla rozdělena 172 chudým osobám.⁵³⁶ Na další schůzi obecního zastupitelstva byl děkan Dobrý jmenován učitelem náboženství na vyšším gymnáziu v Domažlicích.⁵³⁷

⁵³⁵ Slavní instalace. *Posel od Čerchova*. 26. 9. 1889, roč. 18, č. 39, nestr.

⁵³⁶ Lidumilný dar 100 zl. *Posel od Čerchova*. 26. 9. 1889, roč. 18, č. 39, nestr.

⁵³⁷ Schůze obecního zastupitelstva kr. města Domažlic. *Posel od Čerchova*. 26. 10. 1889, roč. 18, č. 43, nestr.

Závěr

Město Domažlice vždy ovlivňovalo Chodsko a jeho okolí. Jako centrum dřívějšího kulturního dění vytvářelo společenský život celého okresu. Proto jsme se rozhodli zaměřit na období v dějinách města, které prozatím nebylo zpracováno. A to z hlediska kulturních aktivit, které vyjadřovaly zájmy a potřeby místních obyvatel. Na otázku, jakým činnostem se domažličtí obyvatelé věnovali, odpovídá zejména třetí kapitola.

Mezi kulturní aktivity patřilo především zakládání spolků, které měly sloužit různým účelům: rozvoji řemesel a hospodářství, podpoře sociálně slabých, posílení národního uvědomění, vzdělávání, pěstování sportovních aktivit atd. Tyto spolky pak vytvářely různorodé další aktivity, kterých se lidé mohly účastnit a projevit tak svoje názory, tužby nebo vlohy. Člověk se mohl v rámci spolku realizovat. Nejčastější aktivity těchto sdružení byly veřejné nebo soukromé koncerty, přednášky, výlety, divadelní představení, taneční a jiné zábavy atd. Členství skýtalo také různé výhody spočívající v získávání rozličných časopisů, v přístupu do spolkové knihovny nebo čítárny apod. Jako protiváhu jsme mohli vidět také spolky, které byly založeny, ale o jejichž další aktivitě se již více v novinách nedozvídáme.

Určitě největším podnikem, který se v Domažlicích v té době uskutečnil, byla výstava v roce 1893. Návštěvníci na ní mohli zhlédnout tři sekce: průmyslovou, hospodářskou a národopisnou, nebo se zúčastnit nespočtu zajímavých akcí pořádaných v rámci celého projektu. O výstavu projevil zájem velké množství lidí, kteří jí také rozličně podpořili - příspěvky, vlastní prezentaci nebo alespoň účastí. Celý podnik skončil díky velkému zájmu veřejnosti a velké péli pořadatelů dobře, což posuzujeme především z přebytku financí. Podobných akcí, ale menšího formátu, se v té době konalo ještě několik.

S rozvojem vzdělanosti se pojí také rozmach kultury. Na to jistě mysleli i domažličtí, když zakládali školy, které by napomohly lidem k většímu vzdělání. V té době (1880 - 1899) zde vznikla průmyslová škola pokračovací, která byla určena učňům i mistrům, aby mohli lépe čelit konkurenci v oboru. Bylo postaráno i o dívky, pro které byl otevřen kurz, kde se mohly dále vzdělávat. Na své si přišli také učitelé, jimž bylo umožněno zvýšit si svou kvalifikaci z obecných škol na měšťanské, a obuvníci, kteří mohli získat více informací ze svého odvětví prostřednictvím účasti na odborném kurzu. S dalšími vzdělávacími instituty se pak

seznamuje skrze oslavy, které byly spojeny s jejich jubilei. Ať už to bylo gymnázium, chlapecká nebo dívčí měšťanská škola.

Různá výročí oslavily také mnohé spolky a budovy, které o sobě dávaly tímto vědět, o svém významu. Zde vlastně vidíme, že je lidé nebrali jako samozřejmost, která jim je dána k dispozici, ale že si jich vážili. Součástí takových oslav byla snaha upozornit na jejich význam a historii. Existovaly různé způsoby, jak si je připomínaly - pořádáním výletů, zábav apod. Součástí byly většinou proslovy a poděkování za podporu příznivcům.

Další, co ke kulturním aktivitám v Domažlicích patřilo, byly oslavy různých významných osob z dějin národa i historie města. Jednalo se především o různé taneční, koncertní nebo divadelní představení, jejichž součástí byla často přednáška o životě a působení oslavence. V jiných případech byl oslavovaný dokonce i přítomen. Tři ze všech těchto slavností měly poněkud jiný charakter, který spočíval v odhalení desky nebo památníku věnovaného připomínané osobnosti.

Součástí většiny kulturních aktivit občanů Domažlic bylo získat peníze na různé dobročinné účely. Nebyla to však záležitost pouze skupin nebo organizací, ale také několik jedinců projevilo sounáležitost s potřebnými tím, že založilo nadaci pro jejich podporu.

I církve zde působila na životy lidí, což jsme mohli vidět již při založení Katolické jednoty. Bylo velké množství kulturních událostí s „duchovní tematikou“, jež ovlivnily běžný život obyvatel města i okolí v letech 1880 - 1899. A pokud se přímo netýkaly oslav nějakých významných svatých atp., byla chrámová mše součástí většiny společenských akcí výše uvedených.

Viděli jsme, že zájem o všechny kulturní aktivity byl různý. Neexistovalo pravidlo, které by rozhodlo o tom, že bude mít ta která akce úspěch, ale bylo důležité, že ani neúspěch neodradil v pořádání dalších. Každá činnost se nějakým způsobem lišila, ale zároveň i podobala každé druhé. Povšimněme si například míst, kde se odehrávaly, osob, jež je organizovaly, nebo podílu obyvatel města a okolí na nich.

Zde bychom naši práci ukončili, konstatováním, že období mezi lety 1880 - 1899 bylo na kulturní aktivity velmi bohaté a pestré a že tak zahrnovalo nejrůznější lidské zájmy a potřeby.

Shrnutí

Základní otázka této práce byla: Jaké kulturní aktivity se v Domažlicích odehrávaly v letech 1880 - 1899? Jako jediný zdroj k sledování těchto činností nám sloužil týdeník *Posel od Čerchova*. Hlavním cílem bylo ukázat toto období tak, jak o něm psali nebo četli sami obyvatelé města. Tak jsme se dozvěděli, že mezi nejčastější počiny patřilo zakládání spolků, skrze něž se lidé mohli účastnit různých veřejných nebo soukromých společenských akcí: koncertů, výletů, přednášek, debat a dalších. Především, že jim členství v nich přinášelo různé výhody a že jim zároveň umožňovalo určitou realizaci a sebeidentifikaci. Mimo to jsme se také seznámili s velkou výstavou, která se v Domažlicích konala v letech 1893, s její přípravou, průběhem i podobou. Nechyběla ani kapitola o školství, kde se jsme měli možnost seznámit s nově vzniklými kurzy a školou. Skrze oslavy výročí - tj. kulturní aktivity - jsme se pak lépe obeznámili s dalšími vzdělávacími a jinými institucemi a spolky, které v Domažlicích existovaly. Uvedli jsme zde také několik oslav, které byly spojeny se jmény různých významných osob z dějin národa a města a se kterými se pojil také vznik trvalé památky v podobě památníku nebo pamětní desky. Součástí většiny projevů bylo vyjádření solidarity s něčím, a proto jsme zde uvedli také několik individuálních projevů sounáležitosti. Na závěr se zde kromě světských záležitostí objevilo i několik církevních, které ovlivňovaly každodenní chod města.

The Summary

The main topic of this work was: “Cultural activities that took place in Domažlice between the years 1880 – 1990”. We only have one source of information. It was the weekly magazine “Posel od Čerchova”. The main aim is to show this period as it was described and as it could be read by the inhabitants themselves. We got some answers. The most common activity was the formation of clubs that allowed people to take part in some private or public social events like concerts, trips, lectures, debates etc. The membership brought certain benefits and a certain self-fulfilment. We learnt about the large exhibition which took place in Domažlice in 1893, with its preparations, course and structure. We can not miss the chapter on education where we read about the lately established courses and school. Throughout the celebrations of the anniversary we learnt about other educational institutions and clubs which existed at that time. Some celebrations were connected to the names of some famous people from our country history and some of them were from Domažlice too. And the most famous have memorials and memorial plaques. There were church affairs which influenced the course of the town.

Seznam použitých zdrojů

Prameny a archivní materiály

Archiv muzea Chodska, Fond A1/1d.

Archiv muzea Chodska, Fond A4/2d.

Archiv muzea Chodska, Fond A1/6b.

Posel od Čerchova, Domažlický týdeník pro zájmy politické, obecné a spolkové z let 1880 - 1897 (roč. 9 - 16)

Posel od Čerchova, Domažlický týdeník z let 1898 - 1899 (roč. 17 a 18)

Sekundární literatura

BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. Praha : Naše vojsko, 2006. 639 s. ISBN 80-206-0820-6.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha : Argo, 1997. Kultura, společnost a jedinec, s. 31 - 60. ISBN 80-7203-124-4.

HANA, Petr. 1000 let Domažlic : 700 let královského města. In *Domažlice včera dnes a zítra*. Domažlice : Městský národní výbor v Domažlicích, 1971 - 1972 (b). s. 9 - 22. ISBN 59-216-71.

HANA, Petr. Škola dvou akademiků : Sto let gymnázia J. Š. Baara v Domažlicích. In *Domažlice včera dnes a zítra*. Domažlice : Městský národní výbor v Domažlicích, 1971 - 1972 (a). s. 23 - 24. ISBN 59-216-71.

KÁBRT, Jan, et al. Cultus. In *Latinsko- český slovník*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1996. s. 120. ISBN 80-04-26657-6.

Kol. autorů. Kultura. In *Masarykův slovník naučný : Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. díl IV. Praha : Československý kompas, 1929. s. 1109.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. I. díl: A - G. Praha : Libri, 1996. Domažlice, s. 738 - 745. ISBN 80-85983-12-5.

PELANT, Jan. *Města a Městečka západočeského kraje*. I. díl: A - G. Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1996. Domažlice, s. 75 - 78. ISBN 44-426-84.

PROCHÁZKA, Zdeněk. *Domažlice : Historicko- turistický průvodce*. Plzeň, Domažlice : Český les, 1993. Dějiny města, s. 7 - 30. ISBN 80-901122-1-8.

SEDLÁČEK, August. Domažlice. In *Ottův slovník naučný : Ilustrovaná Encyklopedie obecných vědomostí*. Praha, Litomyšl : Paseka, Argo, 1999. Domažlice, s. 799 - 800. ISBN 80-7185-226-0, ISBN 80-7203-196-1.

ZÍBRT, Čeněk. Kultura. In *Ottův slovník naučný : Illustrovaná Encyklopedie obecných vědomostí*. sv. 15. Praha : Paseka, Argo, 1999. Kultura, s. 1128. ISBN 80-7185-226-0; 80-7203-196-1.

ZWICKER, Bruno. Kultura. In *Ottův slovník naučný nové doby : Dodatky k velkému Ottovu slovníku naučnému*. sv. 2. díl III. Praha : Paseka, Argo, 1999. Kultura. s. 1066. ISBN 80-7185-352-6. ISBN 80-7203-332-8.

Časopisy

Dějiny a současnost

Internetové zdroje

www.sokol-cos.cz

Seznam příloh

Příloha č. I: Národopisná expozice výstavy roku 1893

Příloha č. II: Program Hospodářské, průmyslové a národopisné výstavy z roku 1893

Příloha č. III: Seznam odměněných na výstavě roku 1893

Příloha č. IV: Seznam odměněných na výstavě roku 1893

Příloha č. V: Seznam odměněných na výstavě roku 1893

Příloha č. VI: Pamětní deska Boženy Němcové

Příloha č. VII: Slavnost odhalení pamětní desky Petra Fastra

Příloha č. VIII: Slavností odhalení pamětní desky Petra Fastra (pokračování)